

Sámedikki 2023 bušeahtta

Mearriduvvon juovlamánu 7. b. 2022

Ášši 49/22

SÁMEDIGGI
SAMETINGET

Poastaboksa 3
9735 Kárášjohka
Telefuvdna +47 78 47 40 00
samediggi@samediggi.no
www.samediggi.no

Sámediggi 2022

Sisdoallu

1	ÁLGGAHUS	11
2	VÁLDOSISDOALLU.....	12
3	RÁMMAT JA PRINSIHPAT	14
3.1	Ekonomalaš rámmaeavttut.....	15
3.1.1	Ollislaš juolludus Sámediggái.....	15
3.1.2	Sámedikki ekonomalaš rámmajuolludus	16
3.2	Ekonomalaš vaikkoangaskaoamit	16
3.2.1	Njuolggodoarjja	17
3.2.2	Ohcanvuđot doarjja.....	18
3.2.3	Ohcanvuđot doarjagat earáid ovddas	18
3.3	Šiehtadusat ja njuolggadusat.....	18
3.3.1	EEO-njuolggadusat	18
3.3.2	Váldošiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin	19
3.3.3	Duoji ealáhusšiehtadus.....	19
3.3.4	Sámi Giellagáldu - šiehtadus.....	19
3.4	Guovddáš lágat, konvenšuvnnat ja prinsihpat	19
3.4.1	Vuođđolága § 108.....	19
3.4.2	ONa julggaštus álgoálbmotvuoigatvuođaid birra	19
3.4.3	ILO Konvenšuvdna nr. 169 ja konsultašuvdnaláhka	20
4	GIELLA.....	21
4.1	Čoahkketabealla - Giella	22
4.2	Doaibmagolut - Giella	22
4.2.1	Sámi báikenammabálvalusat	23
4.3	Ángiruššansuorggit - Giella	23
4.3.1	Váikkoangaskaoamit ángiruššansuorggit - Giella	23
4.4	Sámegielaide geavaheapmi	24
4.4.1	Čoahkketabealla - Sámegielaide geavaheapmi	24
4.4.2	Guovttegielatvuođadoarjja suohkaniidda - njuolggodoarjja	24
4.4.3	Guovttegielatvuođadoarjja fylkkasuohkaniidda - njuolggodoarjja.....	25
4.5	Sámegielaide ovdánahttin	25
4.5.1	Čoahkketabealla - sámegielaide ovdánahttin.....	26

4.5.2	Suohkaniid giellaovdánahttinbarggu - njuolggodoarjja.....	26
4.5.3	Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu - njuolggodoarjja.....	27
4.5.4	Sámi giellaguovddážat, vuodđodoarjja ja aktivitehtadoarjja - njuolggodoarjja.....	28
4.5.5	Sámi giellaguovddážat, aktivitehtadoarjaga - njuolggodoarjja.....	29
4.5.6	Giellaguovddášdeaivvadeapmi - konferánsa.....	29
4.5.7	Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide - ohcanvuđot doarjja	30
4.5.8	Giellastipeanda alit oahpu - ohcanvuđot doarjja	30
4.5.9	Dokumenterendoaimmat - ohcanvuđot doarjja	31
4.5.10	Sámi giellavahku doaimmat - ohcanvuđot doarjja	31
4.5.11	Giellaovddidandoaimmat - ohcanvuđot doarjja.....	31
4.5.12	Sierra gielladoaimmat julev-, lulli-, bihttán-, nuortalaš-, ja márkosámi guovlluide - ohcanvuđot doarjja.....	32
4.6	NAČ 2016:18 Váibmogiela čuoovvuleapmi.....	33
4.6.1	Giellafálaldat mánáide ja nuoraide.....	33
4.6.2	Oainnusmahttin ja ovttasbargu.....	34
4.6.3	Rekrutteren ja gelbbolašvuođa buorideapmi.....	35
5	BAJÁŠŠADDAN, OAHPAHUS, ALITOAHPPU JA DUTKAN.....	36
5.1	Čoahkketabealla - Bajáššaddan, oahpahuš, alitoahppu ja dutkan.....	37
5.2	Čoahkketabealla - Bajáššaddan, oahpahuš, alitoahppu ja dutkan.....	37
5.3	Ángiruššansuorggit - Bajáššaddan, oahpahuš, alitoahppu ja dutkan.....	38
5.3.1	Váikkuhangaskaoamit ángiruššansuorggit - Bajáššaddan, oahpahuš, alitoahppu ja dutkan	38
5.4	Váldi, ovddasvástádus ja rollat mánáidgárddiin.....	38
5.5	SÁMOS ovdáneapmi	39
5.5.1	Čoahkketabealla - SÁMOS.....	39
5.6	Sámegielat mánát otná servodagas	40
5.6.1	Čoahkketabealla - Sámegielat mánát otná servodagas.....	41
5.6.2	Dorjagat sámi giellaoahpahussii - ohcanvuđot doarjja.....	41
5.6.3	Doarjja prošeavttaide ja ovddidanbargguide mánáidgárddiin - ohcanvuđot doarjja.....	41
5.6.4	Doarjja ovdánahttit pedagogaš ávdnasiid mánáidgárddiide - ohcanvuđot doarjja.....	42
5.6.5	Julevsáme sámastahte - njuolggodoarjja Viejega AS:ii.....	42
5.6.6	Nuvttá sámi mánáidgárdesajit doaibmaavádaga olggobealde - prošeakta.....	42
5.7	Árbedieđut ođđa áiggis	43
5.7.1	Čoahkketabealla - Árbevirolaš máhttu ođđa áiggis	44
5.7.2	Doarjagat sámi mánáidgárddiide ja mánáidgárddiide man lea sámi ossodat - ohcanvuđot doarjja.....	44
5.8	Máhttu ja gelbbolašvuohta leat vuodđun boahtteáiggi mánáidgárddiide	44
5.9	Sámi sisdoalu skuvllas.....	45
5.9.1	Čoahkketabealla - Sámi sisdoallu skuvllas	46

5.9.2	Oahppoplánaid revideren - prošeahta.....	46
5.9.3	Árbediehtu vuodđooahpahusas - ohcanvuđot doarjja.....	47
5.9.4	Sámegielloahpahusa fierpmádat/ NetSam - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii	48
5.9.5		48
5.10	Psykososiála oahppanbiras	48
5.10.2	Čoahkketabealla - Psykososiála oahppanbiras	49
5.10.3	Bargu eastadit givssideami - prošeahta	49
5.11	Oahpponeavvut	49
5.11.1	Čoahkketabealla - Oahpponeavvut	50
5.11.2	Doarjagat oahpponeavvovráhkadeapmái - ohcanvuđot doarjja.....	50
5.11.3	Oahpponeavvuid rámmašiehtadus.....	51
5.11.4	Ovttas Aktan Aktesne - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii.....	52
5.11.5	Rádjeraštildeaddji sámi oahpahus - prošeahta	52
5.11.6	Movttiidahttindoaimabijut oahpponeavvovráhkadeamis - prošeahta	52
5.12	Váldi, ovddasvástádus ja rollat alit oahpus ja dutkamis.....	53
5.13	Oahppo- ja dutkanfálaldat	53
5.14	Rekrutteren	53
5.14.1	Čoahkketabealla - Rekrutteren	53
5.14.2	Stipeanda alit ohppui - ohcanvuđot doarjja	54
5.14.3	Rekrutteren - prošeahta	54
6	AREÁLAT, BIRAS JA DÁLKKÁDAT	56
6.1	Čoahkketabealla - Areálat, biras ja dálkkádat	57
6.2	Doaimmagolut - Areálat, biras ja dálkkádat	57
6.3	Ángiruššansuorggit - Areálat, biras ja dálkkádat	58
6.3.1	Váikkuhangaskaoamit ángiruššansuorggit - Areálat, biras ja dálkkádat.....	58
6.4	Areálahálddašeapmi	59
6.4.1	Čoahkketabealla - Kulturmuittid hálddašeapmi	59
6.4.2	Protect Sápmi vuodđudus - njuolggodoarjja	59
6.4.3	Sámi areála- ja resursavuoigatvuodát - ohcanvuđot doarjja.....	60
6.4.4	Geahččaleapmi mohtorjohtalus meahcis - prošeahta.....	60
6.5	Luondduressat	60
6.6	Luondduvalljodat.....	61
6.6.1	Čoahkketabealla - luondduvalljodat.....	61
6.6.2	Suodjalanstivrrat - seminára.....	61
7	EALÁHUSAT	63

7.1	Čoahkketabealla - Ealáhusat	64
7.2	Doaibmagolut - Ealáhusat	65
7.3	Ángiruššansuorggit - Ealáhusat	65
7.3.1	Váikkuhangaskaoamit ángiruššansuorggit - Ealáhusat	65
7.4	Vuođđoealáhusat	66
7.4.1	Čoahkketabealla - Vuodđoealáhusaide	66
7.4.2	Mearrasámi vuoigatvuođat - Borjjadat - prošekta	66
7.4.3	Mariidnaealáhusat	67
7.4.4	Luossa	67
7.4.5	Eanadoallu, gilvvagárdegeavaheapmi ja meahccegeavaheapmi	68
7.4.6	Boazodoallu	69
7.4.7	Boraspiret	70
7.5	Juohkelágan ealáhusat	71
7.5.1	Čoahkketabealla - Juohkelágan ealáhusat	71
7.5.2	Doarjja mánggabelat ealáhusaide - ohcanvuđot doarjja	72
7.5.3	Sápmi Ealáhussiida - njuolggodoarjja	72
7.5.4	Nuorra Ealáhushutkan - njuolggodoarjja	72
7.6	Sámi mátkeealáhus, hutkkálaš ealáhusat ja sámi borramuš	73
7.6.1	Čoahkketabealla - Sámi mátkeealáhus, hutkkálaš ealáhusat ja sámi borramuš	74
7.6.2	Sámi mátkeealáhusčoahkkaneamit ja innovašuvdnafierpmádat - prošekta	74
7.6.3	Sámi borramuš - prošekta	75
7.6.4	Sámi mátkeealáhus, hutkkálaš ealáhusat ja sámi borramuš - ohcanvuđot doarjja	75
7.6.5	Dáiddadállu - njuolggodoarjja	76
7.7	Duodji	76
7.7.1	Čoahkketabealla - duodji	76
7.7.2	Duodjeinstituhtta - njuolggodoarjja	76
7.7.3	Ovddideapmi ja rekrutteren duodjeealáhusas - njuolggodoarjja Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvrii	77
7.7.4	Duoji ealáhusšiehtadus	77
7.8	Ealáhusovddideami doarjaga doaibmaguovlu (SED-guovlu)	80
8	KULTUVRA	82
8.1	Čoahkketabealla - Kultuvra	83
8.2	Doallogolut - Kultuvra	84
8.2.1	Sámi bibliotekabálvalus	84
8.2.2	Lulli- ja julevsámi girjjálašvuoda gaskkusteapmi	85
8.3	Ángiruššansuorggit - Kultuvra	85
8.3.1	Váikkuhangaskaoamit ángiruššansuorggit - Kultuvra	85

8.4	Heiveheapmi, ovttasbargu ja eavttut ovddidit sámi dáidaga ja kultuvrra	85
8.5	Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda.....	86
8.5.1	Čoahkketabealla - Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda.....	86
8.5.2	Sámi dáiddáršiehtadus - šiehtadus.....	87
8.5.3	Luohti ja sámi musihkka - ohcanvuđot doarjja.....	87
8.5.4	Doarjja kulturdoaimmaide - ohcanvuđot doarjja	88
8.5.5	Doarjja Internašunála Sámi Filbmainstituhtii - njuolggodoarjja	89
8.5.6	Sámi Dáiddaguovddáš - njuolggodoarjja	89
8.6	Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan	90
8.6.1	Čoahkketabealla - Sámi kulturásahusat.....	91
8.6.2	Ásahusaidovddideapmi - gealbobuorideapmi - prošeakta	91
8.6.3	Báddaddjo lea Eurohpalaš kulturoaivegávpot 2024 - njuolggodoarjja.....	91
8.6.4	Festiválat - njuolggodoarjja	92
8.6.5	Teáhterat - njuolggodoarjja	93
8.6.6	Museat - njuolggodoarjja	93
8.6.7	Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanasahusat - njuolggodoarjja	95
8.6.8	Ásahusovddideapmi - ohcanvuđot doarjja	95
8.7	Sámi girjjálašvuohta	96
8.7.1	Čoahkketabealla - sámi girjjálašvuohta	96
8.7.2	Čális fal - Njuolggodoarjja Sámi Allaskuvlii	96
8.7.3	Doarjja girjjálašvuođa ovddideapmái ja ovdánahttimii - njuolggodorajja.....	97
8.7.4	Doarjja sámi girjjálašvuođa prošeaktadoarjagii - ohcanvuđot doarjja	97
8.7.5	Sámi girjjálašvuođa gaskkusteapmi - njuolggodoarjja.....	98
8.7.6	Sámi girjjálašvuođa beaivvit - konferánsa	99
8.7.7	Nannet gaskkusteamii davvisámi guovllus - njuolggodoarjja	99
8.7.8	Loga munnje! Les for meg! - prošeakta	99
8.8	Sámi mediat.....	100
8.8.1	Čoahkketabealla - Sámi Mediat.....	100
8.8.2	Sámi mediat - njuolggodoarjja.....	100
8.9	Sámi valáštan	101
8.9.1	Sámi valáštan	101
8.9.2	Sámi valáštan - njuolggodorajja	101
8.9.3	Kultur- ja valáštanstipeanda - stipeanda	102
9	KULTURMUITOSUODJALUS	103
9.1	Čoahkketabealla - Kulturmuitosuodjalus	104
9.2	Doaibmagolut - Kulturmuitosuodjaleapmi.....	105
9.3	Ángiruššansuorggit - Kulturmuitosuodjaleapmi	106
9.3.1	Váikkuhangaskaoamit ángiruššansuorggit - Kulturmuitosuodjaleapmi	106
9.4	Kulturmuittuid hálddašeapmi.....	106

9.4.1	Čoahkketabealla - Kulturmuittid hálddašeapmi	106
9.4.2	Doarjja sámi kulturmuittosuođjalussii - ohcanvuđot doarjja.....	107
9.4.3	Doarjja Ceavccageađgi kulturmuittoguvllu dikšun - ja gaskustanbargui - prošeakta.....	107
9.5	Sámi kulturmuittosuođjalusa rámmaeavttut	108
9.6	Sámi kulturárbbi heiveheapmi ja gaskkusteapmi.....	108
9.6.1	Sámi kulturárbbi heiveheapmi ja gaskkusteapmi	109
9.6.2	"Dovddus ja dohkkehuvvon" - lullisámi kulturárbbi áŋgiruššan - prošeakta.....	109
9.6.3	Sámi kulturbirraiid ealáskahttin "Fotefar mot Nord"as - prošeakta	109
9.7	Sámi huksen- ja fanasárbbi hálddašeapmi	110
9.8	Sámi bázasasaid hálddašeapmi	110
10	DEARVVAŠVUOHTA, SOSIÁLA JA MÁNÁIDSUOĐJALUS.....	112
10.1	Čoahkketabealla - Dearvvašvuohta, sosiála ja mánáidsuođjalus.....	113
10.2	Doaibmagolut - Dearvvašvuođa, sosiála ja mánáidsuođjalus.....	114
10.3	Áŋgiruššansuorggit - Dearvvašvuohta, fuolahus ja mánáidsuođjalus.....	114
10.3.1	Váikkuhangaskaoamit áŋgiruššansuorggit - Dearvvašvuođa, fuolahus ja mánáidsuođjalus.....	114
10.4	Spezialistadearvvašvuođa bálvalusat.....	114
10.5	Dearvvašvuođa- ja fuolahusbálvalusa.....	116
10.5.1	Čoahkketabealla - Dearvvašvuođa- ja fuolahusbálvalus	117
10.5.2	Geavaheaddjiguvllot fálaldat vuoras sápmelaččaide - njuolggodoarjja Várdobáikái	117
10.5.3	Sámi doavttersearvi - njuolggodoarjja.....	117
10.5.4	Áarjelsaemien healsoeviermie - njuolggodoarjja	118
10.5.5	Geavaheaddjiguvllot fálaldat vuoras sápmelaččaide - njuolggodoarjja Oslo Sámi vissui.....	118
10.5.6	Máttasámi dearvvašvuođakonferánsa - njuolggadoarjja	118
10.5.7	Doarjja dearvvašvuođa-, fuolahus ja mánáidsuođjalusprošeavttaide - ohcanvuđot doarjja	119
10.6	Álbmotdearvvašvuohta	119
10.7	Ovtaárvosaš mánáidsuođjalandbálvalus	120
10.8	Sosiála dilálašvuohta ja čálgebálvalus.....	120
11	ÁLGOÁLB MOT-VUOIGATVUOĐAT, RIIKKAI DGASKASAŠ OVTTASBARGU JA DÁ SSEÁRVU	122
11.1	Čoahkketabealla - Álgoálbmotvuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu	123
11.2	Doaibmagolut - Álgoálbmotvuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu	124
11.3	Áŋgiruššansuorggit - Álgoálbmotvuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu	124

11.3.1	Váikkhangaskaoamit áŋgiruššansuorggit - Álgoálbmogiid vuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš bargu ja dásseárvu	124
11.4	Sámi ovttasbargu	125
11.4.1	Čoahkketabealla - Sámi ovttasbargu	125
11.4.2	Sámi Giellagáldu	125
11.4.3	Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR)	126
11.5	Davviguovllut.....	126
11.6	Álgoálbmotvuoigatvuođat	126
11.6.1	Čoahkketabealla - Álgoálbmogiid vuoigatvuođat.....	127
11.6.2	Duohtavuodá- ja seanadankommišuvnna raportta čuovvoleapmi - prošeakta	127
11.6.3	Doarjja riikkaidgaskasaš bargui - njuolggodoarjja	127
11.6.4	International Decade of Indigenous Languages 2022-2032 - prošeakta	129
11.6.5	Eamiálbmogiid biebmossystema lihttu ON organisašuvdna biebmán ja eanadoallu	129
11.7	Dásseárvu ja solidaritehta	129
11.8	Dásseárvu	130
11.8.1	Čoahkketabealla - dásseárvu	130
11.8.2	Sámedikki dásseárvodieđáhusa čuovvoleapmi ja bargu sámevaši vuosttá - prošeakta.....	130
11.8.3	Doarjja sámi dásseárvorganisašuvnnaide - njuolggodoarjja	131
11.8.4	Norgga Sáráhkka sámi nissonorganisašuvdna - njuolggodoarjja.....	131
12	OVTTASBARGOŠIEHTADUSAT	132
12.1	Čoahkketabealla - Ovttasbargošiehtadusat	132
12.1.1	Váikkhangaskaoamit áŋgiruššansuorggit - Ovttasbargošiehtadusat.....	132
12.2	Regionála ovttasbargu	133
12.2.1	Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide - ohcanvuđot doarjja.....	133
12.3	Interreg.....	133
12.3.1	Interreg - ohcanvuđot doarjja	134
13	EARÁ DOAIBMABIJUT	135
13.1.1	Čoahkketabealla - eará doaibmabijut.....	135
13.1.2	Noereh! - njuolggodoarjja	135
13.1.3	Doarjja sámi váldoorganisašuvnnaide - ohcanvuđot doarjja.....	135
13.1.4	Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja	136
13.1.5	Sámi guoski statistihkka Norggas - šiehtadus	136
13.1.6	Sámediggeválgga dutkan - šiehtadus	136
13.2	Politiikkalaš dási doaibmagolut	136
13.2.1	Doarjja Sámedikki politiikkalaš joavkkuide	137
13.2.2	Opposišuvnna bargoeavttu	137

14	DIEVASČOAHKKIN	138
14.1.1	Čoahkketabealla - Dievasčoahkkin	138
14.2	Eará doaibmagolut - Dievasčoahkkin	138
14.3	Doaibmagolu parlameanta	139
14.3.1	Sámedikki dievasčoahkkin	139
14.3.2	Sámedikki dievasčoahkkinjodihangoddi	140
14.3.3	Sámedikki fágálávdegottit	140
14.3.4	Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi	140
14.3.5	Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR)	141
14.3.6	Sámedikki váiddalávdegoddi	141
14.3.7	Lávdegoddi Sámedikki bargoortnega geahčadeapmái - prošeakta	141
15	SÁMEDIGGERÁÐÐI	142
15.1.1	Čoahkketabealla - Sámediggeráđđi	142
15.2	Doaibmagolut - Sámediggeráđđi	142
15.3	Sámediggeráđđi	143
15.3.1	Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SáNul)	143
15.3.2	Sámedikki vuorrasiidráđđi	143
15.3.3	Olggobeale áššedovdi komitea sámi dearvvašvuoda dutkama várás	144
16	MEARKKAŠUMIT ÁŠŠI 49/22 MEANNUDEAMIS.....	145

1 Álggahus

Sámediggi lea Norgga sápmelaččaid nationála álbmotválljen parlameanta. Sámedikki dievasčoahkkin mearrida juohke čavčča bušeahta, Sámediggeráđi árvalusa mielde ja maid Sámedikki plána- ja finánsalávdegoddi gieđahallá.

Sámedikki bušeahta vuodđun leat ekonomalaš rámmat maid ráđđehus evttoha juolludit Sámediggái stáhtabušeahttaevttohusas (Prop. 1 S) guoskevaš jahkái (gč. kap. 3.2 Ekonomalašgaskaoapmi).

Dat rievdadusat maid Sturorradiggi iežas gieđahallamis mearrida bušeahttaevttohusas eai boađe Sámedikki bušehtti ovdalgo Sámedikki bušeahtta reviderejuvvo manit jagi.

Sámedikki politihkalaš ja hálldahuslaš doaibma dáhpáhuvvá Sámedikki mearridan bušeahttarámmaid siskkobealde. Eará guovddáš bealit mat váikkuhit Sámedikki doaimma leat riikkaidgaskasaš ja nationála soahpamušat (gč. kap. 3.3 Soahpamušat ja njuolggadusat) ja eará lágat (gč. kap. 3.4 Guovddáš lágat, konvenšuvnnat ja prinsihpat).

2 Váldosisdoallu

Sámedikki bušehttarámma lea lasihuvvon 2,3 % buohtastahtton 2022 bušehtain. Dát lasáhus lea badjelaš 13 miljovna ruvno. Stádabušehta haddegoargun lea meroštallojuvvon 3,5 %, ja dat mearkkaša ahte Sámediggi ii oaččo haddegoargnuma gokčojuvvot. Sámediggi bidjá ráđđehusa evttohuvvon stádabušehta vuodđun dan bušehtii. Ráđđehus čuohppá sin bušehtas doarjaga buvttadit digitála oahpponeavvuid sámi mánáide.

Sámediggi juolluda guokte goalmamátoasi bušehtastis doarjjan sámi ásaheide, sámi servodahkii ja álbmogii sámi guovlluin. Geahpadus Sámedikki bušehttarámmas čuohcá olles sámi servodahkii, ja dát lea hui hástaleaddji otná dilálašvuodas ja dat haddegoargun mii lea servodagas. Sámediggi lea ankkre gáržžes bušehtas vuoruhán addit haddegoargnuma buot njuolgadoarjagiidda ja dasa lassín muhtin eará doarjjaortnegiidda. Lea dehálaš ahte sii geat ožžot doarjaga Sámedikkis besset čuovvut servodatovdáneami nu movt earát.

Maŋemuš jagiid lea leamašan treanda ahte buot ođđa juolludeami leat merkejuvvon ruđat, ja dát goarida Sámedikki mandáhta álbmotválljen orgánan. Sámediggi háliida ahte álggahuvvo bušehttakommišuvdna, mii sáhtá addit Sámediggái ja sámi servodahkii eanet einnostahtti bušehttarámmaid ja bušehta ahtanuššama áiggi mielde.

2023:s vuoruhá Sámediggi sámi mánáid ja nuoraid. Sámi mánát leat boahpte áiggi giellaguoddit, ja okta Sámedikki dehálemos doaimman lea sihkkarastit mánáide ja nuoraide sámi giela ja giellaoahpahusa. Sámediggi nanne doarjjaortnega sámi mánáidgárdiide ja mánáidgárdiide main lea sámi ossodat 1,8 miljón ruvnnuin. Dasa lassín juolluda Sámediggi 3 miljón ruvno nuvttá mánáidgárdiide olggobeale ráđđehusa nuvttá mánáidgárdesajit geográfalaš vuoruhuvvon guovlluin Finnmárkkus ja Davvi-Tromssas. Sámedikki ođđa ohcanvuđot doarjjaortnegiin sáhttet sámegeilat mánáidgárdit olggobeale doaibmaavádaga maiddái leat nuvttá váhnemiidda. Váldoulbmil dáinna ortnegiin lea loktet sámegeilaid ja lasihit boahptevaš giellaguđiid rekrutterenvuođu. Doarjjaortnet galgá movttiidahttit sámi váhnemiid ohcat sámegeilat mánáidgárdefálaldaga mánáideaset.

Sámi servodagas lea stuora dárbu eanet fágaolbmuid main lea sámegeigelbbolašvuhta ja kulturgeigelbbolašvuhta. Lea hui kritihkalaš ahte leat eanet oahppan mánáidgárdeoahpaheaddjit ja oahpaheaddjit vuodđo- ja joatkkaskuvllas. Sámediggi lea maŋemuš jagiid vuoruhán lasihit rekrutterema oahpuide mat addet eanet mánáidgárdeoahpaheddiid, vuodđoskuvlaoahpaheddiid ja lektoriidda main lea sámegeil gelbbolašvuhta. Dát lea buori stipeandaortnegiid bokte. Dán jagáš bušehtas nanne Sámediggi dan ángiruššama 2 millijovna lasáhusain ja rekrutterenprošeavtta bokte. Prošeakta galgá nannet rekrutterenvuođu daidda oahpuide.

Sámediggi vuoruhá 2023-prošeavtta Borjjádaga, mii galgá loktet mearrasámi rivttiid. Mearrasámi kultuvra lea garra deattu vuolde go geahččá otná riektedilálašvuoda, ja Sámediggi áigu Borjjádat prošeavttain čielggadit vuodu rievdadit boahpteáiggi lágaid.

Vašši sámiid vuostá lea duodalaš servodatváttisvuhta, ja Sámediggi vuoruhá dan barggu sakka. 2023 bušehta rahpá Sámediggi vejolašvuoda ahte prošeavttat sáhttet ožžut ohcanvuđot doarjaga Kulturdoaimma doarjjaortnega bokte ja lasiha doarjjaortnegii 500 000 ruvno. Sámediggi nanne maid siskkáldas kapasitehta 600 000 ruvnnuin čuovvulan dihte doaibmaplána sámi vaši vuostá.

2023:s ožžot mánga ođđa institušuvnna njuolggodoarjaga Sámedikkis. Romssa sámi vissui juolluduvvo 500 000 ru dainna eavttuin ahte lea álggahuvvon, DeanuInstituhtta oažžu 500 000 ru ja giellaarena Bárru giellabáikái juolluduvvo 800 000 ru giellabargui Lofuohtas ja Viestterálas. Eará mearkkašahtti loktemat leat lullisámi festiválaide Raasten Rastah ja Tjaktjen Tjåanghcoe, mat oažžuba seamma mađi doarjaga 2023 rájes sihkkarastiin dihte festiválaid vejolašvuoda ovdánit. Beaivváš Sámi Nationálateáhter oažžu 500 000 ru lasáhusa ráhkkanit teáhtera ođđa teáhtervistái, Davvi álbmogiid guovddáš Gáivuonas oažžu 1 miljon ruvnno visttiid ođasmahttit, ja RiddoDuottarMuseat lasihuvvo 300 000 ruvnno hálldašit dáiddačoakkálmasa. Dasa lassin juolluduvvo lasáhus Áarjelsaemien healsoeviermie ja Sámi doavttersearvá, lasáhus lea 300 000 ru ja 200 000 ru.

Rievdadusat bušeahtta-poasttain politihkalaš doaibma ja lávdegottit ja ráđit Sámedikkis lea váikkuhus justeren. Go Stuoradikki ja ráđđehusa buhtadusat rievdaduvvot de váikkuha dát rievdadus automáhtalaččat Sámedikki.

3 Rámmat ja prinsihpat

Álgoálbmogiin lea iešmearridanvuoigatvuoda geavaheamis, iešmearridanvuoigatvuohta iešstivrejupmái áššiin mat gusket sin siskkáldas ja báikkálaš áššiide, ja ortnegiidda maiguin ruhtadit iehčanas doaimmaid.

(UNDRIP art 4)

3.1 Ekonomalaš rámmaeavttut

3.1.1 Ollislaš juolludus Sámediggái

(duhaiid mield)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
560.50 Gielda- ja guovlodepartemeanta - GGD	582 114	559 645	22 469	4,0 %
226.21 Máhttodepartemeanta - MD	6 000	15 000	-9 000	-60,0 %
328.78 Kulturdepartemeanta - KD	2 100	2 040	60	2,9 %
Dálkkádat- ja birasdepartemeanta - DBD a)	1 000	0	1 000	-
Juolluduvvon buohkanassii	591 214	576 685	14 529	2,52 %

a) Dálkkádat ja birasdepartemeanta juolludus lea juolluduvon 2022:s, g.č sierra juolludusreive.

Ollislaš bušeahhtarámma Sámediggái lea lasihuvvon 13,53 miljon ruvnnuin dahje 2,3 % Sámedikki 2022 bušeahhta ektui. 2022:s juolluduvvui Sámediggái Dálkkádat ja birasdepartemeanttas 1 milliovnna ruvno sturrosaš juolludeapmi sealluhan dihte árbevirolaš máhttu luossa guolásteamis Deanočázadaga. Dat ruđat galget juolluduvvot institušuvnnaide dahje dihtto doaimmaide. Sámediggi lea sirdán ruđaid 2023 bušehtii álggahan dihte doaimmaid. Dáinna milliovnna lea Sámedikki ollislaš 2023 bušeahhta 591 214 000 ru, mii lea 2,52 % lasáhus.

Ráđđehus lea unnidan juolludemiid oahpponeavvuide 2023:s. Sámediggi lea 2021:s ja 2022:s ožžon 15 miliovnna ruvno Máhttodepartemeanttas digitála oahpponeavvuide. 2023 bušeahtha unnu dat 6 miliovnna ruvdnui. Danne lea Sámediggi válljen unnidit juolludeami doarjagii oahpponeavvoráhkadeapmái.

Haddegoargnuma stáhtabušeahtha goluin lea ráđđehus 2023:s bidjan 3,5 prosentii. 3,5 % lassáneami vástida oktiibuot 19,6 miliovnna ruvno lassáneapmái Giellada- ja guovlodepartemeanta juolludeamis. Dasa lassin lea ráđđehus juolludeamis merken ahte 6,6 miljon ruvno galgá várrejuvvot gelbbolašvuodaovdáneapmái bargiide sámi mánaidgárdefálaldagas. 13,5 % miliovnna ruvno lassáneapmi ja 6,6 miljon ruvno mat leat várrejuvvon dagahit 12,7 miliovnna ruvno menddo unnán buhtadus.

3.1.2 Sámedikki ekonomalaš rámmajuolludus

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Doaibmaboađut				
Departemeanttaid juolludusat	591 214	576 685	14 529	2,5 %
Submi doaibmaboađut	591 214	576 685	14 529	2,5 %
Doaibmagolut				
Politiikalaš dási doaibma	35 712	33 512	2 200	6,6 %
Hálddahusa doaibma	151 994	144 899	7 095	4,9 %
Submi doaidmagolut	187 706	178 411	9 295	5,2 %
Doaibmaboađus	403 508	398 274	5 234	1,3 %
Ekonomalaš vaikkuhangaskaoamit				
Njuolggodoarjja	260 731	250 351	10 380	4,1 %
Ohcanvuđot doarjja	94 333	97 185	-2 852	-2,9 %
Šiehtadus	32 625	31 625	1 000	3,2 %
Prošeakta	15 069	17 963	-2 894	-16,1 %
Konferánsa ja árvvoštallan	750	1 150	-400	-34,8 %
Submi doaibmabijut	403 508	398 274	5 234	1,3 %
JAHKEBOAĐUS	0	0	0	

Stuorit aht stuorit oassi Sámedikki bušeahas manná njuolggodoarjjan sámi áhahusaide. Sámediggi oaidná ahte sámi áhahusat leat dehálaš doarjjafállit sámi sivilaservvodagaid ovddideamis, danne vuoruha Sámediggi buhtadit vurdojuvvon haddegoargnuma ollislaččat njuolggodoarjagiin. Go Sámediggi ii oaččo ruđa ángiruššamiidda šaddá váttis maid nannet ohcanvuđot doarjagiid.

3.2 Ekonomalaš vaikkuhangaskaoamit

Sámediggi juogada čuovvovaččat vaikkuhangaskaomiid váldopoasttaide 2023:

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Doaibmabijut				
Giella	110 180	113 111	-2 931	-2,6 %
Bajásšaddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan	56 738	62 023	-5 285	-8,5 %
Areálat, biras ja dálkkádat	3 472	3 583	-111	-3,1 %
Ealáhusat	36 023	38 203	-2 180	-5,7 %
Kultuvra	167 068	158 125	8 943	5,7 %
Kulturmuistosuodjaleapmi	3 150	3 064	86	2,8 %
Dearvašvuohta ja sosiála	3 349	2 809	540	19,2 %
Álgoálbmogiid vuoigatvuodát, riikkaisgaskasaš bargu ja dásseárvu	8 529	2 740	5 789	211,3 %
Ovttasbargošiehtadusat	2 500	2 500	0	0,0 %
Eará doaibmabijut	12 499	12 116	383	3,2 %
Submi doaibmabijut	403 508	398 274	5 234	1,3 %

Sámedikki ekonomalaš váikkuhangaskaomiide gullet njuolggadoarjagat organisašuvnnaide ja ášahusaide, iešguđet ohcanvuđot doarjjaortnegat, šiehtadusat, prošeavttat, konferánssat ja evalueremat.

Stáhta ekonomiijanjuolggadusat gohččot Sámedikki fuolahit ahte doarjjahálddašeapmi lea beaktil ja ulbmiliid mielde. Dasa gullá maid geatnegasvuohta mii guoská bearráigeahččan- ja duođaštanortnegiidda, vai ruhtageavaheapmi lea bures duođaštuvvon.

Sámediggeráđis lea fápmudus hálddašit Sámedikki bušehta ja das lea ovddasvástádus mearriduvvon mihttomeriin ja maiddá boadusolahusas ja raporteremis dievasčoahkkimii ráđi diedáhusas ja jahkediedáhusas. Sámediggeráđái addojuvvo maiddá fápmudus hálddašit doaimmaid mat Sámediggái leat addojuvvon lágaid mielde.

Sámediggeráđi oažžu fápmudusa earaláhkai geavahit gitta 20 % dain gaskaomiin mat leat várrejuvvon bušehtas, mat dahket 80 697 400 ruvnno. Fápmudus earaláhkai geavahit ii guoskka hálldahusa doaibmagoluide oktiibuot 151 994 000 ruvdnui ja doaibmagoluide Parlamenttii 14.3 kapihtala vuolde oktiibuot 20 920 000. Sámediggeráđi ii sáhte sirdit ruđaid poasttaide mat eai gávdno dálá bušehttagis ja/dahje reviderejuvvon bušehtas. Sámediggeráđi ii sáhte sirdit ruđaid Sámi Giellagálldu poasttaide dahje poasttain vrd. kap. 11.4.2. Sámedikki direktivrras lea fápmudus sirdit ruđaid hálldahuslaš poasttaid gaskkas bušehtas.

Dievasčoahkkin fápmuda maid Sámediggeráđi viidáset juolludit juolludemiid maid departemeanttat dahje vuollášaš etáhtat juogadit Sámediggái, earret Stáhtabušehta ja ráđđehusa reviderejuvvon bušehtas,olles jagis. Dat guoská juolludusaide mat leat merkejuvvon dihto doaimmaide dahje ášahusaide. Dákkár áššiid birra raporterejuvvo ráđi diedáhusas.

Sámediggeráđi galgá ráđi diedáhusa oktavuodas mielddusin bidjat oktiigeasu vejolaš ođđasisjuogademiin dahkkon diedáhusáigodagas.

3.2.1 Njuolggodoarjja

Njuolggodoarjagiid hálddaša sámediggeráđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi delegere válddi.

Lagat čilgehus ovttaskas njuolggadoarjjaortnegii, boahťa ovdan Sámedikki njuolggadoarjagiid njuolggadusain ja juolludusreivviin. Sámediggeráđi mearrida njuolggadusaid ja juolludusreivviid earret daid osiid maid Sámedikki dievasčoahkkin mearrida su bušehttagieđahallamis.

Njuolggodoarjaga oažžut galget olahit mihttuid ja eavttuid, ja buktit raporttaid ja rehketdoallu dihto áigemeiriide. Jus eai nagot dan čađahit de sihkkojuvvo njuolggodoarjja boahťe jagi bušehtas. Sámediggi áigu 2023:s vuđolaččat geahčadit doarjjaoažžuid stáhtusa.

Sámediggi háliida eanet fátmmastit njuolggodoarjjaoažžuid sámi servodaga ovddideamis. Danne áigu Sámediggi 2023:s geahčadit vejolašvuođaid atnit bargogohččundokumeanttaid gulahaladettiin njuolggodoarjjaoažžuiguin.

Stáda ekonomiijanjuolggadusaid olis galget njuolggodoarjagiid doarjjaoažžut namuhuvvot juolludusmearrádusas dahje leat namuhuvvon bušehttaproposišuvnnas dainna lágiin ahte

doarjjajuolludus lea dego merkejuvvon dasa geasa gullá. Doarjjavuosttáváldit leat dánin namuhuvvon tabeallain njuolggodoarjagiin.

3.2.2 Ohcanvuđot doarjja

Ohcanvuđot doarjjaortnegiid hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi addá válddi.

Doarjjaortnegiid ovttaskas ortnegat spesifiserejuvvojit lagabuidda Sámedikki ohcanvuđot doarjjaortnegiid njuolggadusain. Sámediggeráđđi mearrida dáid njuolggadusaid, muhto ii daid maid Sámedikki dievasčoahkkin mearrida bušeahta meannudeamis.

Sámediggeráđis lea maiddáí fápmudus rievdadit ohcanáigemeiriid.

Sámedikki doarjjaáššiid váiddalávdegoddi lea váiddaorgána sámediggeráđi mearrádusain ja daid orgánaid mearrádusain maidda sámediggeráđđi lea delegeren válddi. Sámedikki doarjjaáššiid váiddalávdegoddi lea váiddaorgána maiddáí dievasčoahkkinjođihangotti mearrádusain.

3.2.3 Ohcanvuđot doarjagat earáid ovddas

Sámediggi hálddaša lassin iežas doarjjaortnegiidda, guokte doarjjaortnega Riikaantikvára ovddas. Dát ruđat juolluduvvojit Sámediggái ohcama mielde. Riikaantikvára mearrida láhkaásahusaid dáid ruđaid geavaheapmái ja meannuda váiddaáššiid mat čatnasit dán guovtti ortnegii.

3.3 Šiehtadusat ja njuolggadusat

3.3.1 EEO-njuolggadusat

EEO-šiehtadus lea šiehtadus Norgga, Islánda ja Liechtenstein, ja nuppe bealde EO-riikkaid ja Eurohpalaš searvevuoda gaskka. EEO-šiehtadusa bokte lea Norga čadnojuvvon EO siskkit márkani. EEO-šiehtadusa ulbmiliin lea nannet gávppašeami ja ekonomalaš báttiid nu ahte leat seammalágan eavttut ja njuolggadusat belliid gaskka. EEO-láhka čađaha Norgga rievttis EEO-šiehtadusa guovddáš mearrádusaid, earret eará njuolggadusaid stáhtadoarjaga birra. Njuolggadusat stáhtadoarjaga birra leat Norggas seamma go EO:s.

Go Norga lea searvan EEO-šiehtadussii, de lea dohkkehan dihto ráddjejumiid go guoská nationála politihka hábmemii, nugo stáhtadoarjaga ja guovllupolitihka surggiin. EEO-šiehtadus ii atte makkárga oppalaš lobi spiehkastit stáhtadoarjannjuolggadusain sámi dahje eará álgoálbmotberoštumiid ovddideamis.

Danne go stáhtadoarjja sáhtta muosehuhttit márkana ja váikkuhit EEO-guovllu gávppašeapmái, de lea váldonjuolggadus gieldivt stáhtadoarjaga, muhto leat mánga spiehkasteami mat dahket vejolažžan doarjut servvodatlaš ja politihkalaš mihttuid ovddideami. Sámedikki doarjjaortnegat leat hábmejuvvon nu ahte dávistit EEO-njuolggadusaide.

3.3.2 Váldošiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin

Sámediggi dagai 2004:s váldošiehtadusa sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin, maid Sámi dáiddárráđđi ovddasta. Ulbmilin lea ovddidit buori ja šláddjás sámi kultureallima ja láhčit diliid sámi girjjálašvuoda , musihka , dánssa , teáhtera , filmmaid , govvadáidaga ja dáiddaduoji hábmemii ja gaskkusteapmái . Dáiddáršiehtadus guoská sohppojuvvon doaibmabijuide dáiddasuorggis, mat čađahuvvojit ekonomalaš rámmaid siskkobealde maid bealit sohpet. Juohke jagi dahkkojuvvo šiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin.

3.3.3 Duoji ealáhusšiehtadus

Sámediggi šiehtada juohke jagi ealáhusšiehtadusa duodjái, mas leat doaibmabijut maiguin lea áigumuš ovddidit ealáhusa politihkalaš mihttomeriid ja njuolggadusaid mielde maid Sámediggi áiggis áigái mearrida.

Sámedikki dievasčoahkkin meannudii áššis 34/22 Duoji ovttasbargu ja organiseren heaittihit duoji váldošiehtadusa, ja váldá osiid váldošiehtadusas maid lasiha ealáhusšiehtadussii nu ahte šaddá oktasaš dokumeantta.

3.3.4 Sámi Giellagáldu - šiehtadus

Sámediggi šiehtadallá jahkásaččat ruhtadeami Sámi Giellagáldui ovttas Suoma ja Ruoŋa beale sámedikkiiguin, Sámi Giellagáldu mearrádusaid mielde.

3.4 Guovddáš lágat, konvenšuvnnat ja prinsihpat

3.4.1 Vuodđolága § 108

Vuodđolága § 108 lea bajimuš riektenjuolggadus mii lea jurddašuvvon stáda eiseválddiide ja geatnegahtá norgga stáda láhčit diliid nu ahte sámit ieža sáhttet sihkkarastit ja ovddidit iežaset giela, kultuvrra ja servodateallima.

Geavahusas mearkkaša dát ahte stáhta eiseválddiin lea geatnegasvuohta aktiivvalaččat láhčit doaibmabijuid sápmelaččaid kulturovdanbuktimii ja suodjalit dakkár sámemopolitihkas mii áitá sámi gielaide ja kulturvuđđosa. Vuodđolága § 108 geatnegahtá olahit bohtosiid vai ain bisošii ealli sámi kultuvra ja gáržžida stáda doaibmafriddjavuođa sihke láhkaproseassain ja hálddašeamis. Vuodđolága § 108 čuovvu eiseválddiide geatnegasvuohta bidjat mearrideaddji dahje nana deattu sámi kultuvrra vuhtii váldimii mearrádusaiguin mat gusket sápmelaččaide.

3.4.2 ONa julggaštus álgoálbmotvuoigatvuođaid birra

ON julggaštus álgoálbmotvuoigatvuođaid birra 2007 rájes lea eamiálbmotrivttiid unnimusmearri. Álgoálbmotjulggaštusas geardduhuvvojit dáláš ja čadni riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuođat, oppalaš riikkaidgaskasaš láhka ja riikkaidgaskasaš vierroriekti. Hukse dálá vuodđudeaddji olmmošvuoigatvuođaide kultuvrralaš, historijálaš, sosiála ja ekonomalaš surggiide mat gullet eamiálbmogiid erenoamáš dillái.

Álgoálbmotjulggaštus vuodđuduvvá prinsihpaide rievttalašvuohta, demokratiija, olmmošvuoigatvuođaid gudnejahttin, ovttáárvosašvuohta, vealatkeahtesvuohta, buorre stivren ja buorre jáhkku. Julggaštus nanne ahte eamiálbmogiin lea iešmearridanriekti, ja dan rievtti olis mearridit eamiálbmogat ieža sin politihkalaš saji, ja rievtti friddja ovddidit iežaset ekonomii. Álgoálbmogiin lea iešmearridanvuoigatvuođa geavaheamis, iešmearridanvuoigatvuohta iešstivrejupmái áššiin mat gusket sin siskkáldas ja báikkálaš áššiide, ja ortnegiidda maiguin ruhtadit iehčanas doaimmaid.

Julggaštus galgá viidáset váikkuhit eanet soabalaš dili ja buoret ovttasbarggu stáhtaid ja álgoálbmogiid gaskkas, Julggaštusa sisdoallu siskkilda buot servodatsurggiid mat gullet Sámedikki bargosurggiide. Julggaštus nanne ahte álgoálbmogiin lea riekti oahpahussii iežaset kultuvrra birra ja iežaset gielas. Das leat mearrádusat álgoálbmogiid dearvvašvuođas, mediain, vuoigŋalaš ja oskkoldat árbevieruin, ja ahte álgoálbmogat galget sáhttit suodjalit ja ovddidit iežaset kulturárbbi, árbedieđuid ja kulturilbmamiid. Álgoálbmogiin lea vuoigatvuohta eatnamiidda, guovlluide ja resurssaide maid leat árbevirolaččat oamastan dahje gos leat ássan. Álgoálbmogiin lea maiddá vuoigatvuohta suodjalit birrasa ja buvttadankapasitehta iežaset guovlluin. Álgoálbmogat galget sáhttit searvat mearrádusproseassaide, ja stáhtat galget konsulteret álgoálbmogiiguin juksan dihtii sin friija ja ovdagihtii dieđihuvvon miehtama, ovdal go lágat ja doaibmabijut mat váikkuhit sidjiide mearriduvvojit.

3.4.3 ILO Konvenšuvdna nr. 169 ja konsultašuvdnaláhka

ILO Konvenšuvdna nr. 169 álgoálbmogiid ja čearddalaš álbmogiid birra iešmearrideaddji stáhtain lea guovddáš álbmotriekteinstrumeanta álgoálbmotrievttis. Konvenšuvnnas gieđahallojuvvojit eanarievttit, bargoeavttut, ámmátoahpahus, dearvvašvuohta ja oahppu. Konsultašuvnnat ja searvan leat dehálaš oasit konvenšuvnnas.

2021:s mearriduvvojedje sámelága jna. (konsultašuvnnat) rievdadusat. Rievdadus dagaha ahte § 1-1 lága ulbmila birra rievdá, ja šaddá ođđa kapihtal sámelágas, kapihtal 4 konsultašuvnnat. Konsultašuvnnaide gullet iešguđege lágan áššit, nugo lágat, láhkaásahusat, ovttaskas mearrádusat, doaibmabijut ja mearrádusat (omd. stuorradiggedieđáhusain). Geatnegasvuohta konsulteret sáhtta guoskat buot ideála ja ávnnaslaš beliide sámii kultuvrras.

Lágas galgá gozihuvvot sámiiid friija ja ovdagihtii dieđiheami vuodul miehtan dahje ii miehtan buot áššiin mat gusket midjiide, ja leat oaivvilduvvon stáhta álbmotrievttálaš geatnegasvuođaid ollašuhhtimii konsultašuvnnaid ektui sámiiiguin. Láhka lea ON álgoálbmogiid julggaštusa implementeren álgoálbmogiid vuoigatvuođaid birra, art. 19 ja ILO konvenšuvdna 169 art. 6, ja ulbmilin lea konsulteret buriin jáhkuin ja dainna áigumušain ahte soahpat beliid gaskka.

Láhka leat bargovuogit mat mitalit mo galgá friija ja ovdagihtii dieđiheami vuodul miehtat dahje ii miehtat lágalaš ja hálldahuslaš doaibmabijuide mat gusket sámii beroštumi, dahje prošeavttaide mat gusket sápmelaččaid eatnamiidda, guovlluide dahje eará resurssaide. Sámediggi lea váillahan mekanismma movt bearráigeahččat dan ahte gozihuvvojit go konsultašuvdnageatnegasvuođat. Konsultašuvdnaláhka ii guoskka ekonomalaš doaibmabijuide dahje bušeahttdoaibmabijuide.

4 Giella

Servodatmihttu:

- Sámegielat leat lunddolaš, servodatguoddi ja ealli gielat

**1. Eam-
iálbmogiin lea vuoigat-
vuohta ealáskahttit, geava-
hit ja ovddidit sin historjjá,
giela, njálmmálaš árbe-
vieruid, filosofijaid, čállin-
vugiid ja girjjálašvuoda ja
sirdit dáid boahttevaš bu-
olvvaide, ja dain lea maid
vuoigatvuohta nammadit
sin báikkálaš servodagaid,
báikkiid ja olbmuid ja doa-
lahit daid namahusaid.**

*(Artihkal 13.1 ON julggaštus
álgoálbmogiid vuoigatvuodaid
birra)*

4.1 Čoahkketabealla - Giella

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2023	Buŋeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Doaibmagolut	15 411	14 890	521	3,5 %
Njuolgodoarjja	99 230	96 703	2 527	2,6 %
Ohcanvuđot doarjja	9 500	9 300	200	2,2 %
Šiehtadus	0	5 258	-5 258	-100,0 %
Prošeakta	1 350	1 750	-400	-22,9 %
Konferánsa ja árvvoštallan	100	100	0	0,0 %
Submi	125 591	128 001	-2 410	-1,9 %

Okta Sámedikki váldomihtuin lea nannet ja ovddidit sámegielaid boahtteáiggi. Sámi gielain galgá lunddolaš sadji servodagas, buohkain galgá vejolašvuohta gullat, oaidnit ja atnit sámi gielaid buot servodatsurggiin.

Sápmelaččaid vuoigatvuohta oahppat, geavahit ja ovdánahttit iežaset eatnigiela lea vuođđovuoigatvuohta. Buot sámiide galget sihkkarastojuvvot vejolašvuođat oahppat ja hupmat sámegiela. Ferte láhčit sámi servodagas sámegiela geavaheapmái buot arenaiguin ja ásaheavvot buorit rámmašiehtadusat mat sihkkarastet dan.

NAČ 2016: 18 Váibmogiella ovddida ollu doaimmaid ja láhkarievvdadusaid mat nannejit ja sihkkarastet sámegielaid boahtteáiggi. Guorahallama čuovvuleapmi ja doaimmaid čađaheapmi lea dehálaš bargu mainna Sámediggi lea bargan 2017 rájes. Strategiijadokumeanta Giellalokten mearriduvvui Sámedikki dievasčoahkkimis juovlamánus 2018. Sámediggi lea álggahan ollu doaimmaid mat galget čalmmustahttit sámi gielaid almmolašvuođas, ja eará proseassaid mat galget sámi gielaid ovddidit. Dáinna bargguin jotkojuvvo ain 2023:s. Mii dárbbasit olles servodaga searvat sámegielaid čalmmustahttimii ja ovddideapmái buot surggiin, sihke almmolaš ja siviila servodagas. Mii fertet garrasit rahčat ja Sámediggi lea Sámi giellavahkkuin hástalan min buohkaid searat.

4.2 Doaibmagolut - Giella

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2023	Buŋeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Bálká ja sosiála golut	13 824	13 357	467	3,5 %
Eará doaibmagolut	1 587	1 533	54	3,5 %
Submi	15 411	14 890	521	3,5 %

Ossodagas leat guokte sekšuvnnat :

- Giellahálddašan- ja politihkajuogus, 10 fásta bargi, 1 prošeaktabargi.
- Báikenamma ja gielladikšunjuogus, 9 fásta bargi.

Giellaossodagas lea čuovvulanovddasvástádus politihkalaš proseassain giela siskkobeal; giellaovddideapmi ja hálddašnovddasvástádus Sámedikki doarjjaortnegiin gielas Sámedikki vuoruhemiid ja mearriduvvon njuolggadusaid vuodul. Ossodagas lea ovddasvástádus báikenammaáššiid čuovvulit, ja Sámedikki siskkáldas jorgalanbálvalusa lulli-, julev- ja davvisámegillii.

Sámedikki giellaossodagas lea dasa lassin ovddasvástádus sámi báikenammabálvalusas mii hálddaša sámi báikenamaid báikenammalága vuodul.

4.2.1 Sámi báikenammabálvalusat

Sámi báikenamat leat suodjaluvvon Báikenammalága bokte, seamma dásis buot eará báikenamaiguin Norggas. Báikenamat leat min oktasaš kulturárbi, ja láhka suodjala norgalaš, sámi ja kvena báikenamaid nationála njuolggadusaid ja riikkaidgaskasaš šiehtadusaid ja konvenšuvnnaid mielde. Sámediggi lea báikenammanevvohat sámi báikenamaide.

Sámi báikenammanevvohat hálddaša sámi báikenamaid Báikenammalága ja láhkaásahusa mielde báikenamaid birra, ja meannuda nammaáššiid lága ja láhkaásahusaid vuodul. Sámi báikenammanevvohat rávve sámi báikenamaid geavaheami ja čállima birra, vrd. báikenammalága, Sámediggi čuovvula ja lokte nammaáššiid, ja gulahallá earret eará suohkaniiguin, fylkkaiguin, kártadoaimmahagain, departemeanttaiguin, geaidnodoaimmahagain ja earáiguin.

Sámi báikenammanevvohat galgá fállat buriid fágalaš arenaid sihkkaris čuovvuleapmái báikenammaáššiin Báikenammalága ja lága láhkanjuolggadusa olis. Báikenammalága reviderema oktavuodas 2019:s biddjui § 13 Báikenammanevvohat § 11 Báikenammakonsuleanttaid sadjai. Maŋŋel dán rievdadeami ii leat šat Báikenammalágas gáibádus nammadit olgguldas nammakonsuleanttaid báikenammabargui. Báikenammanevvohat heaittiha dálá nammakonsuleantaortnega, ja 2023 rájes ii nammat nammanevvohat ođđa báikenammakonsuleanttaid. Dan sadjai ásaša báikenammanevvohat fágarádi masa nammaduvvojit olgguldas fágaolbmot, ja mii galgá doaibmat fágalaš doarjjan báikenammanevvohahkii dárbbu mielde.

4.2.1.1 Sámi giellaáittardeaddji

Sámi giellaáittardeaddji lea okta daid evttohusain mii evttohuvo NAC – Váibmogiella. Sámedikki mielas lea dat evttohus guovddášis čuovvolanbarggus ja áigu veardit doaimma ja álggahit sámi giellaáittardeaddji 2023:s.

4.3 Áŋgiruššansuorggit - Giella

Sámedikki áŋgiruššansuorggit sámegielaid várás:

- Sámegielaid geavaheapmi.
- Sámegielaid ovdánahttin.
- NAC 2016:18 Váibmogiella čuovvuleapmi

4.3.1 Váikkuhangaskaoamit áŋgiruššansuorggit - Giella

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	(duhaiid mielde) % erohus
Sámegielaid geavaheapmi	49 058	49 058	0	0,0 %
Sámegielaid ovdánahttin	57 372	60 003	-2 631	-4,4 %
NAC 2016:18 Váibmogiella čuovvuleapmi	3 750	4 050	-300	-7,4 %
Submi	110 180	113 111	-2 931	-2,6 %

4.4 Sámegielaid geavaheapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámegielaid hálddašanguovllu ássit besset sámástit go gulahallet almmolaš ásahusaiguin.

Almmolaš instánsat sámi hálddašanguovlluin galget čuovvut sámelága 3. kapihttala, ja bálvalit sin geavaheddjiid sámegilli, sihke njálmmálaččat ja čálalaččat. Dat váikkuha dasa ahte sámegiella geavahuvvo aktiivvalaččat iešguđetlágan servodatsurggiin dain suohkaniin ja fylkkasuohkaniin.

Sámi gielaid hálddašanguovllut leat dehálaččat sámi giela geavaheapmái.

Sámedikkis lea ovddasvástádus juohke 4. jagi mitalit Gonagassii sámi gielaid dili birra Norggas. Dasa lea dárbu čađahit giellaisskadeamiid.

4.4.1 Čoahkketabealla - Sámegielaid geavaheapmi

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Guovttegielatvuodadoarjja suohkaniidda - Njuolggodoarjja	44 713	44 713	0	0,0 %
Guovttegielatvuodadoarjja fylkkasuohkaniidda - Njuolggodoarjja	4 345	4 345	0	0,0 %
Submi	49 058	49 058	0	0,0 %

4.4.2 Guovttegielatvuodadoarjja suohkaniidda - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
10001 Guovdageainnu suohkan	7 756	7 769	-13	-0,2 %
10002 Kárašjoga giella	6 268	6 307	-39	-0,6 %
10003 Deanu giella	4 332	4 296	36	0,8 %
10004 Porsárggu giella	3 612	4 232	-620	-14,7 %
10005 Unjárgga giella	3 324	3 166	158	5,0 %
10006 Gáivuona suohkan	3 134	3 025	109	3,6 %
10007 Dielddanuori suohkan	2 704	2 579	125	4,8 %
10008 Snáasen tjjelte	2 214	2 255	-41	-1,8 %
10009 Loabága suohkan	2 172	2 108	64	3,0 %
10010 Raavrhvijkke tjjelte	2 017	1 938	79	4,1 %
10011 Aarborten tjjelte	2 011	1 924	87	4,5 %
10012 Røros suohkan	2 183	2 194	-11	-0,5 %
10013 Hábmera suohkan	2 986	2 920	66	2,3 %
Submi	44 713	44 713	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Guovttegielalašvuodadoarjja suohkaniidda:

- Suohkanat bálvalit sámegillii ja čalmmustahttet sámegiela.

Bálvalusdoarjaga meroštallat ohppiidlogu mielde geain lea sámegiella vuosttaš dahje nubbingiellan skuvlajagi 2021/22, ja ássiidlogu mielde geat ledje Sámedikki jienastuslogus 20.06.21.

Várrejuvvo 44 713 000 ru áigumuššii jagis 2023.

4.4.3 Guovttegielatvuodadoarjja fylkkasuohkaniidda - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
10051 Romssa ja Finnmárku fylkkasuohkan	1 758	1 758	0	0,0 %
10052 Nordlándda fylkkasuohkan	1 330	1 330	0	0,0 %
10053 Trøndelága fylkkasuohkan	1 257	1 257	0	0,0 %
Submi	4 345	4 345	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Guovttegielalašvuodadoarjja fylkkasuohkaniidda.

- Fylkkasuohkanat bálvalit sámegillii ja čalmmustahttet sámegiela.

Vuodđodoarjja juhkkoujvvo seamma mađe 60 % juohke fylkkasuohkanii. Bálvalusdoarjja juhkkoujvvo 10 % dan mielde gallii sámegillii fylkkasuohkanis lea ovddasvástádus, ja 30 % dan mielde galle suohkana fylkkas leat sámegiela hálldašanguovllus.

Várrejuvvo 4 345 000 ru áigumuššii jagis 2023.

4.5 Sámegielaid ovdánahttin

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Álbmot sámásta, oahppá ja ovddida sámegiela

Sámi gielain leat iešguđet lágan dárbbut ja iešguđet lágan hástalusat, ja Sámedikkis lea stuora ovddasvástádus nannet sámiiid giela ovddidanvejolašvuoda buot guovlluin. Dan bargui bidjá Sámediggi NAČ 2016:18 Váibmogiela evttohusaid vuodđun, gos ávžžuhuvvo ángiruššat mánáid ja nuoraid várás. Sámediggi lea čuoldán eret suohkaniid ja fylkkasuohkaniid giellaovddidanbarggu guovttegielalašvuodadoarjagis, nu ahte vuoruhá eanet resurssaid mánáid ja nuoraid giela nannemii.

Doarjja sámi giellaguovddážiidda lea vuoruhuvvon dasa ahte láhčit giellakurssat ja giellaarenat báikkálaččat iešguđege dásiide. Sámi álbmot galgá sáhttit searvat doaimmaide ja dakko bokte oahppat sámegiela ja atnit sámegiela aktiivvalaččat buot servodatsurggiin.

Sámegielaidda nannema ja ovddideami várás lea dehálaš ahte gávdnit árrjalahá báikkálaš servodagat. Go báikegottiin leat mánggalágan gielladoaimmabijut, de šaddet fáladagat álbmogii báikkálaččat ja

leat vuodđun árjjalaš giellabirrasii. Iešguđetge giellaguovlluin lea gielladásis stuora erohus, danne lea dehálaš heivehit gielladoaimmaid iešguđetge guvlui.

Servodagas lea stuora dárbu sámegielaat fagaolbmuid buot surggiin. Jus boahhteáiggis galgá sáhttit háhkat eanet fagaolbmuid geat hálddašit giela bures njálmálaččat ja čálalaččat, de addá Sámediggi stipeandda joatkkaskuvllaohppiide geain lea sámegiella fágan. Lasihan dihte sámegielaat fágabargiid logu lulli-, julev- ja márkosámi guovlluin, juolluda Sámediggi stipeandda studeanttaide geat váldet alitoahpahusa lullisámegiela dahje julevsámegiela, ja studeanttaide márkosámi guovllus geat váldet alitoahpahusa sámegiela.

4.5.1 Čoahkketabealla - sámegielaide ovdánahttin

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Suohkaniid giellaovdánahttinbarggu - njuolggodoarjja	15 423	14 903	520	3,5 %
Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbarggu - njuolggodoarjja	1 501	1 450	51	3,5 %
Sámi giellaguovddážat, vuodđodoarjja - njuolggodoarjja	30 848	28 892	1 956	6,8 %
14501 Giellaguovddážiid deaivadeapmi - konferánsa	100	100	0	0,0 %
12101 Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide	3 000	3 000	0	0,0 %
12102 Giellastipeanda alit oahpu - ohcanvuđot doarjja	400	400	0	0,0 %
12010 Dokumenterendoaimmat - ohcanvuđot doarjja	1 200	1 200	0	0,0 %
12020 Sámi giellavahku doaimmat - ohcanvuđot doarjja	900	900	0	0,0 %
12030 Giellaovddidandoaimmat - ohcanvuđot doarjja	2 800	2 800	0	0,0 %
12040 Sierra gielladoaimmat lulli-, ubmi-, bihtán-, julev-, nuortalaš ja márkosámi guovlluide - ohcanvuđot doarjja	1 200	1 000	200	20,0 %
13501 Julevsámegiela ja lullisámegiela riektáčállingirji - prošeakta	0	100	-100	-100,0 %
13001 Sámi giellagáldu - šiehtadus a)	0	5 258	-5 258	-100,0 %
Submi	57 372	60 003	-2 631	-4,4 %

a) 2023 bušeahhtas lea Sámi giellagáldu sirdon kapihttal 11.4 Sámi ovttasbargui.

4.5.2 Suohkaniid giellaovdánahttinbarggu - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
10101 Guovdageainnu suohkan	1 656	1 600	56	3,5 %
10101 Kárašjoga giela	1 532	1 480	52	3,5 %
10101 Deanu giela	1 273	1 230	43	3,5 %
10101 Porsárggu giela	828	800	28	3,5 %
10101 Unjárgga giela	1 242	1 200	42	3,5 %
10101 Gáivuona suohkan	1 871	1 808	63	3,5 %
10101 Dielddanuori suohkan	1 043	1 008	35	3,5 %
10101 Snáasen tjielte	1 040	1 010	30	3,0 %
10101 Loabága suohkan	1 283	1 240	43	3,5 %
10101 Raavrhvijkke tjielte	838	810	28	3,5 %
10101 Aarborten tjielte	468	527	-59	-11,2 %
10101 Røros suohkan	765	660	105	15,9 %
10101 Hábmera suohkan	1 584	1 530	54	3,5 %
Submi	15 423	14 903	520	3,5 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Suohkaniid giellaovdánahttinbargu:

- Gielladoaimmaid bokte láhčēt suohkanat dili vai eanet ássit, erenoamážit sámegiela mánát ja nuorat besset atnit sámi gielaide.

Sámegiela hálddašanguovllu suohkanat ožžot guovttegielatdoarjaga ja ovdánahttinbargu.

Ovdánahttinbargu galgá suohkaniid 3-jagi giellaplánaid vuođul geavahuvvot nannet sámegiela dili mánáidgárddiin ja skuvllain. Doarjja ii galgga adnot suohkana láhkageatnegahtton doaimmaide, muhto liigedoaimmaide suohkana sámi mánáid sámegielaide nannemii ja ovddideapmái.

Várrejuvvo 15 423 000 ru áigumuššii jagis 2023.

4.5.3 Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
10151 Romssa ja Finnmárkku fylkkasuohkan	500	483	17	3,5 %
10151 Nordlánda fylkkasuohkan	500	483	17	3,5 %
10151 Trøndelága fylkkasuohkan	500	483	17	3,5 %
Submi	1 501	1 450	51	3,5 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu:

- Fylkkasuohkanat nannejit ja ovddidit sámegiela gielladoaimmaid bokte.

Sámegiela hálddašanguovllu fylkasuohkanat ožžot guovttegielatdoarjaga ja ovdánahttinbargu.

Ovdánahttinbargu galgá atnit liigedoaimmaide sámegielaide nannemii ja ovddideapmái.

Várrejuvvo 1 501 000 ru áigumuššii jagis 2023.

4.5.4 Sámi giellaguovddážat, vuodđodoarjja ja aktivitehtadoarjja - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
10201 Sámi giella- ja kulturg. Porsáŋggu gielda	1 130	1 092	38	3,5 %
10202 Giellasiida - Sámi giellaguovddáš - Gáivuona suohkan	1 130	1 092	38	3,5 %
10203 Árran julesáme guovdásj	1 130	1 092	38	3,5 %
10204 Várdobáiki sámi guovddáš	1 130	1 092	38	3,5 %
Bárru giellabáiki a)	800	0	800	-
10205 Isak Saba guovddáš - Unjárgga gielda	1 130	1 092	38	3,5 %
10206 Deanu giellagáddi - Sámi ealáhus- ja guorahallanguovddáš (SEG)	1 130	1 092	38	3,5 %
10207 Gáisi Giellaguovddáš - Romssa suohkan	1 130	1 092	38	3,5 %
10208 Aajege, Røros - Trøndelága fylkkasuohkan	1 130	1 245	-115	-9,2 %
10209 Áltá Sámi Giellaguovddáš	1 130	1 092	38	3,5 %
10210 Ástávuona giellagoahtie - Loabága suohkan	1 130	1 092	38	3,5 %
10211 Gielem nastedh - Snåasen tjjelte	1 130	1 345	-215	-16,0 %
10212 Gielearenie - Raavrhvijkke tjjelte	1 130	1 245	-115	-9,2 %
10213 Omasvuona giellaguovddáš - Omasvuona suonkan	1 230	1 092	138	12,6 %
10214 Giellagiisá - Guovdageainnu suohkan	1 130	1 092	38	3,5 %
10215 Oslo sámi viessu	1 130	1 092	38	3,5 %
10216 Návuona giellaguovddáš - Návuona suohkan	1 130	1 092	38	3,5 %
10217 Stormen giellaguovddáš	1 130	1 087	43	4,0 %
10218 Saemien gieles- jñ kultuvrejarne - Sijti Jarne	1 130	1 087	43	4,0 %
10250 Aktivitehtadoarjja	9 608	8 687	921	10,6 %
Submi	30 848	28 892	1 956	6,8 %

a) Bárru giellabáiki lea sámi giellaarena Viesterálas ja Lufuohtta, man hálddahuš lea Várdobáiki sámi guovddáš vuolde.

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi giellaguovddážat vuodđodoarjja:

- Sámi giellaguovddážat čalmmustahttet sámi identitehta ja kultuvrra, ovddidit sámi giela ja doaimmahit sámi giellaoahpahusa gielladoaimmaid bokte.

Sámediggi juolluda 2023:s 100 000 ruvdnosaš doarjaga Omasvuona giellaguovddážii, Sámi giellavahkku 2023 váldodoaluid plánemii ja čađaheapmái.

Várrejuvvo 21 240 000 ru vuodđodoarjjan jagis 2023.

4.5.5 Sámi giellaguovddášat, aktivitehtadoarjaga - njuolggodoarjja

	(duhaiid mielde)
	Bušeahhta 2023
Sámi giella- ja kulturg. Porsárggu gielda	160
Giellasiida - Sámi giellaguovddáš - Gáivuona suohkan	715
Árran julesáme guovddáš	610
Várdobáiki sámi guovddáš	785
Isak Saba guovddáš - Unjárgga gielda	640
Deanu giellagáddi - Sámi ealáhus- ja guorahallanguovddáš (SEG)	600
Gáisi Giellaguovddáš - Romssa suohkan	680
Aajege, Røros - Trøndelága fylkkasuohkan	1 055
Álttá Sámi Giellaguovddáš	1 067
Ástávuona giellagoahtie - Loabága suohkan	499
Gielem nastedh - Snåasen tjelste	555
Gielearnie - Raavrhvijkke tjelste	186
Omasvuona giellaguovddáš - Omasvuona suohkan	280
Giellagiisá - Guovdageainnu suohkan	128
Oslo sámi viessu	380
Návuona giellaguovddáš - Návuona suohkan	408
Stormen giellaguovddáš	460
Saemien gieles- jijn kultuvrejarne - Sjiiti Jarne	400
Submi	9 608

Aktivitehtadoarjja máksujuvvo juohke giellaguovddáša 3-jagá aktivitehtaplána vuodul.

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi giellaguovddášat

- Sámi giellaguovddášat čalmmustahttet sámi identitehta ja kultuvrra, ovddidit sámi giela ja doaimmahit sámi giellaoahpahusa gielladoaimmaid bokte.

Sámi giellaguovddášat leat deatalaš aktevrat sámegeielaid nannen- ja ovdánahttinbarggus báikkálaččat. Giellaguovddášat doibmet sámi giellaoahpahusa guovddážiin skuvlla olggobealde. Dat ráhkadit maidái giellafálaldaga erenoamážit mánáid ja nuoraid várás, ja váikkuhit ollu ja deatalaš giellaarenaid ovddideami. Aktivitehtadoarjagiin veahkehit giellaguovddášat giellaoahpahusain ja giellaarenaiguin. Doarjjaortnega ulbmilin lea addit vejolašvuoda čadahit dáid doaimmaid ovttas Sámedikkiin ja lagaš birrasiin buoremus vuogi mielde. Sámediggi háliida áiggi mielde geahčadit vejolašvuoda addit giellaguovddážiidda dihto bargguid.

Sámi giellaguovddášat leat Sámedikki deháleamos ovttasbargoaktevrat giela loktemis, ja Sámi giellavahkku čađaheamis.

Várrejuvvo 9 608 000 ru aktivitehtadoarjjan jagis 2023.

Várrejuvvo 30 848 000 ru áigumuššii jagis 2023.

4.5.6 Giellaguovddášdeaivvadeapmi - konferánsa

Oktii jagis lágida Sámediggi ovttas giellaguovddážiiguin giellaguovddášdeaivvadeami buot sámi giellaguovddážiidda. Deaivvadeami mihttu lea vásáhusaid ja jurdagiid lonohallat, gelbblávuoda

juogadit ja giellaguovddážiid viidáset ovdánahttit. Giellaguovddášdeaivvadeapmi galgá nannet ovtasbarggu gaskkal Sámedikki ja giellaguovddážiid, ja ovtasbarggu gaskkal giellaguovddážiid. Sámediggi ávžžuha sámi giellaguovddážiid fierpmádatovttasbargui, servvoštallamii ja digitála doaluide, ja sámegielat ávdnasiid juogadeapmái.

Várrejuvvo 100 000 ru áigumuššii jagis 2023.

4.5.7 Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Buŋeahtta 2023	Buŋeahtta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
12101 Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide	3 000	3 000	0	0,0 %
Submi	3 000	3 000	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide:

- Joatkkaskuvllaohppiin lea sámegiella fágan joatkkaskuvllas.

Movttiidahttin dihtii nuoraid válljet sámegiella fágan joatkkaskuvllas, juolluda Sámediggi stipeandda ohppiide geain lea sámegiella fágasuorggis. Oahppit geat válljejit sámegiella vuosttašgiellan vuoruhuvvojit bajimussii.

Várrejuvvo 3 000 000 ru áigumuššii jagis 2023.

4.5.8 Giellastipeanda alit oahpu - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Buŋeahtta 2023	Buŋeahtta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
12102 Giellastipeanda alit oahpu - ohcanvuđot doarjja	400	400	0	0,0 %
Submi	400	400	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - stipeanda alit ohppui:

- Studeanttat válljejit alit oahppu iešguđetge sámegielain.

Vuoruheamit - Giellastipeanda alit oahpu:

- Alit oahppu mátta- ja julevsámegielain.
- Alit sámi giellaoahppu studeanttaide márkasámi guovllus.

Várrejuvvo 400 000 ru áigumuššii jagis 2023.

4.5.9 Dokumenterendoaimmat - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
12010 Dokumenterendoaimmat - ohcanvuđot doarjja	1 200	1 200	0	0,0 %
Submi	1 200	1 200	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Organisašuvnnat čohkkejit ja almmuhit báikenamaid, sániid ja árbevirolaš dieđuid.

Vuoruheamit:

- Sámi báikenamaid čohkken ja gaskkusteapmi.
- Terminologijaprošeavttat.
- Ráhkadit sátnegirjjiid sámegillii.

Várrejuvvo 1 200 000 ru áigumuššii jagis 2023.

4.5.10 Sámi giellavahkku doaimmat - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
12020 Sámi giellavahkku doaimmat - ohcanvuđot doarjja	900	900	0	0,0 %
Submi	900	900	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Giellaberošteaddjit čalmmustit ja nannejit sámegiela geavaheami Sámi giellavahkku áigge.

Vuoruheamit:

- Sámi gielladoaimmat mat čađahuvvojit Sámi giellavahkku oktavuodas ja erenoamážit deattuhit giela, sániid ja doahpagiid oahpaheami mat gullet sámi árbevirolaš máhttui.

Várrejuvvo 900 000 ru áigumuššii jagis 2023.

4.5.11 Giellaovddidandoaimmat - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2022	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
12030 Giellaovddidandoaimmat - ohcanvuđot doarjja	2 800	2 800	0	0,0 %
Submi	2 800	2 800	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Organisašuvnnat ovddidit ja oahpahit sámegielaid.

Vuoruheamit:

- Ráhkadit sámegielat applikašuvnnaid ja spillaid.
- Jorgalit applikašuvnnaid ja spillaid sámegillii.
- Sámegielkurssat rávisolbmuid.
- Sámi giellaarenat.
- Biibbalteavsttaid jorgaleapmi máttá- ja julevsámegillii.
- Sámegielat digitála arenat mánáide ja nuoraide, nugo ovdamearkka dihtii e-valáštallan ja sosiála mediat.
- Giellaovddidandoaimmat giellaguovddážiid várás mat leat ásanhanmuttus.
- Rájárástá giellabargu .

Várrejuvvo 2 800 000 ru áigumuššii jagis 2023.

4.5.12 Sierra gielladoaimmat julev-, lulli-, bihtán-, nuortalaš-, ja márkosámi guovlluide - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
12040 Sierra gielladoaimmat lulli-, ubmi-, bihtán-, julev-, nuortalaš ja márkosámi guovlluide - ohcanvuđot doarjja	1 200	1 000	200	20,0 %
Submi	1 200	1 000	200	20,0 %

Doarjjaortnega mihttu

- Giellaguovddážit ja organisašuvnnat nannejit lulli-, ubmi-, julev-, nuortalaš- ja márkosámegiela.

Vuoruheamit:

- Hábmēt modeallaid vai ovtta regiovnna giellaresurssat ovttasráđiid sáhttet buoridit giellaoahpahusa.
- Gielalaš doarjja váhnemiidda geain guovtte- dahje mángggagielat mánát, giellakurssaid ja giellalávvgumiid bokte.
- Doaibmabijut mat ovdánahttet sámegiela julev-, máttá- ja márkosámi guovllus.
- Doaibmabijut mat ovdánahttet bihtán-, ubmi- ja nuortalašsámegiela.

Várrejuvvo 1 200 000 ru áigumuššii jagis 2023.

4.6 NAČ 2016:18 Váibmogiela čuovvuleapmi

		(duhaiid mielde)		
		Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022 % erohus
13701	Giellabálgát - nationála lohkan- ja čállin strategiija - njuolggodoarjja Sámi Lohkanguovddaži	2 400	1 900	500 26,3 %
13704	Sámi giellavahkku - prošeakta	600	700	-100 -14,3 %
13705	Sámi giellaguovlu - prošeakta	350	400	-50 -12,5 %
13710	Sierra rekrutterendoaimmabijut máttá- ja julevsámegiela - prošeakta	400	400	0 0,0 %
13709	Rekrutterenstrategiiat - njuolggodoarjja Sámi joatkaskuvlaide ja boazodoallokuvlii	0	500	-500 -100,0 %
13713	Digitála fáiladat mánáide ja nuoraide - prošeakta	0	150	-150 -100,0 %
Submi		3 750	4 050	-300 -7,4 %

Sámediggi mearridii Sámedikki strategiiat sámegeleat várás juovlamánu 2018 - Giellalokten (060/18). Dat strategiija lea Sámedikki ollislaš čuovvuleapmi NAČ 2016: 18 Váibmogiela. Giellaloktemis leat sihke doaimmaevttohusat mat leat vižžon Váibmogiela, ja doaimmat mat lunddolaččat gullet Váibmogiela evttohusaide. Giellalokten lea guhkesáiggi giellaáŋgiruššan, dat lea sektorrastideaddji ja guoskkaha buot servodatsurggiid. Strategiiat mihttomearri lea ahte sámegeleat ja dárogiela galget leat ovttaássássaš ja ovttaárvosaš gielat servodagas. Višuvdnan lea ahte sámegeleat leat lunddolaš, servodatguoddi ja ealli gielat. Giellaloktema álggaheapmi ja doaimmaid čađaheapmi álggahuvvui 2019:s, ja joatká mánja jagi ovdos. Sámi giellavahkku lea okta oassi Giellaloktemis.

4.6.1 Giellafáiladat mánáide ja nuoraide

Sámedikki deataleamos bargun lea fállat mánáide ja nuoraide giellavejolašvuoda. Mánat ohppet giela dan rájes go riegádit, ja vanhemaš ja bearaš leat mánat deataleamos bagadallit giela oahppamis. Vuoddu gillii biddjojuvvo mánnávuodas, goas buorit ja oadjebas doarjaleaddjit ja rávisolbmuid oktavuodas leat deatalaččat mánáid giellaoahppamis. Danne lea eaktun ahte mánat gullet ja geavahit sámegeleat mánáidgárddis, skuvllas ja muđui árgabeaivvis. Giellateoriiain deattuhuvvo man deatalaš lea ovddidit mánáid doabaáddejumi, sátneriggodaga, cealkkaráhkadeami ja giellageavaheami dan rájes go leat smávva. Mánáid giellaoahppan bidjá vuoddu olles eallimii, ja buorre giellabiras lea danne áibbas deatalaš giellaoahppamii. Deatalaš lea hukset nana ja buoriid giellabirrasiid, mat addet vejolašvuoda oahppat ja geavahit giela báikkálaš birrasis.

4.6.1.1 Giellabálgát - nationála lohkan- ja čállin strategiija - njuolggodoarjja Sámi Allaskuvlii - Sámi Lohkanguovddaš

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Mánain ja nuorain lea buorre lohkan- ja čállingelbbolašvuodas sámegeleat.

Ráđdehus lea ráhkadan ja čađahan nationála lohkan ja čállin strategiija – Giellabálgát 2016-2019. Strategiija ulbmilin lea nannet mánáidgárddiid giellabirrasa, oktavuodas mánáidgárddi ja skuvlla giellabarggu gaskka, nannet oahpaheddiid gelbbolašvuodas gielas, lohkamis ja čállimis, johtileappot fuomášit giellaváttisvuodaid, unnidit ohppiid meari geain leat fuones lohkan- ja čállingálggat ja laskadit ohppiid meari geain leat hui buorit lohkan- ja čállingálggat. Dat mii lea erenoamáš dainna strategiiain,

lea ahte vuosttaš gearddi vuogádatlaččat ja ollislaččat ángiruššat gielain, lohkamiin ja čállimiin sihke mánáidgárddis ja skuvllas, ja ahte ráhkaduvvojit geavahussii ja máhttui vuodđuduvvon digitála gelbbolašvuodabáhkát maid mánáidgárddit ja skuvllat sáhttet njuolga váldit atnui báikkálaš ovddidanbarggus. Strategijai gullet mánáidgárddiid ja skuvllaid čalmmustančoagganeamit, neahttavuđot gelbbolašvuodabáhkát ja doarjja gielddaid báikkálaš ovddidanbargui.

Lohkanguovddáš lea gohččojuvvon bargui atnit nátionála strategija giellabálgát vuodđun barggus ráhkadahttit, heivehit ja jorgalit materiála sámi gielaide.

Várrejuvvo 2 400 000 ru áigumuššii jagis 2023.

4.6.2 Oainnusmahttin ja ovttasbargu

Giela oainnusmahttin lea gullelašvuoda, leahkima ja dohkkeheami symboliseren. Sámegielat ja dárogielat leat almmolaš gielat Norgga bealde Sámis. Das fuolakeahtá, eai leat sámegiella ja dárogiella ovttá árvvus ja dásseárvvus dáláš servodagas. Dat go sámegielat oidnojit servodagas lea dehálaš sámi álbmogii, sihke sidjiide geain lea sámegiella eatnigiellan ja sidjiide geat háliidit oahppat sámegielaid. Dat sihke lokte giela stáhtusa, ja addá sámi álbmogii dovddu ahte sin gielat ja kultuvra dohkkehuvvojit.

Giella oainnusmahttojuvvo čielgasepmosit čállingiela bokte. Giella mii lea oidnosis lea deatalaš veahkkeneavvu giellaoahpahusas, seammás go gillii addojuvvo árvu. Danne lea deatalaš láhčit diliid nu ahte čállingiella eanet geavahuvvošii.

4.6.2.1 Sámi giellavahkku - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Sámegielat oidnojit ja gullojit báikkálaččat, regionála ja nátionála dásis Sámi giellavahkus.

Sámegielaid čalmmusteapmi lea guovddáš oassi Giellaloktemis, ja mii oaidnit ahte lea dárbu searvvahit ja ovttasbargat iešguđege aktevrraiguin vai sámegielat oidnojit servodagas. Sámediggi álggaha sámi gielaide jahkásaš čalmmusteami Sámi giellavahkku bokte. Ealáhuseallin ja báikkálaš ja almmolaš aktevrrat bovdejuvvojit ja ávžžuhuvvot čalmmustahttit sámi gielaide Sámi giellavahkku oktavuodas

Prošeakta lea vuosttažettiin giellavahkku designa ja neahttasiiddu ođasmahttimii, profilerendinggaide ja digitála sisdollui.

Várrejuvvo 600 000 ru áigumuššii jagis 2023.

4.6.2.2 Sámi giellaguovlu - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Ođđa doarjjaortnet mii lea heivehuvvon iešguđege gielladiliide sámegiela hálddašanguovllu gielddain lea ásahuvvon.

Sámelága 3. kapihttal lea reviderejuvvome, ja plána mielde galgá Stuorradiggi meannudit ášši jagis 2023. Sámelága rievdademiin lea lunddolaš ahte ráhkaduvvo ođđa doarjjamodealla sámegiela hálddašanguovllu suohkaniid ja fylkkasuohkaniid guovttegielatvuodadoarjagii. Barggus ođđa doarjjamálliin dárbbášuvvojit čielggadeamat ja iešguđege meroštallanvuodđu. Prošeakta galgá vuosttažettiin ráhkadahttit ođđa doarjjamálle evttohusa.

Várrejuvvo 350 000 ru áigumuššii jagis 2023.

4.6.3 Rekrutteren ja gelbbolašvuoda buorideapmi

Sámi giellagelbbolašvuoda váilun lea stuorra hástalussan buot servodatsurggiin. Ollislaš áŋgiruššan sámegielat bargiid rekrutteremis, ja oahpahusfálaldat sámegielas studeanttaide ja fágaoalbmui lea áibbas vealtameahtun dárbbu gokčamii servodagas.

Boahteáiggis ferte áŋgiruššat gelbbolašvuoda buoridemiin sámegielain ja sámi kultuvrras buot servodatsurggiin, nuoraid rekrutteremiin oahpahussii sámegielain, ja sámegielaigiid rekrutteremiin iešguđege fágaoahpuide. Deatalaš lea ahte álggahuvvojit rekrutteren- ja gelbbolašvuoda bajidandoaimbajut, vai mii sáhttit dustet hástalusa giellagelbbolašvuoda váiluma ektui boahteáiggis.

4.6.3.1 Sierra rekrutterendoaimbajut mátta- ja julevsámegielas - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Gávdno fierpmádat lulli- ja julevsámi giellabargiide ja pedagogaide.

Váibmogielas deattuhuvvo gielladilli mátta- ja julevsámi guovllus, ja erenoamáš doaimbaidjodárbbut dain guovlluin čuvgejuvvojit. Dárbu mii dájvja ovddiduvvo lea fierpmádatdárbu ášahusaid gaska guovlluin, oktiordnendoaimma ášahusaid ja fágalaš ráđdeaddima gaska.

Sámediggi várre ruđaid giella- ja oahpahuskonferánssaide lulli ja julevsámi guovlluin. Konferánssat leat dehálaš deaivvadeamat giellabargiide, ja konferánssat leat oassin barggus ráhkadit buriid fierpmádagaid ja deaivvadanbáikkiid giellabargiide ja pedagogaide.

Várrejuvvo 400 000 ru áigumuššii jagis 2023.

5 Bajásšaddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan

Servodatmihttu:

- Sámi servodagas lea máhttu, gelbbolašvuohta ja gálggat maiguin suodjala, sihkkarastá ja ovdánahtá sámi giela, kultuvrra ja servodateallima.

Riikkain gos gávdnojit čearddalaš, oskkol-datlaš dahje gielalaš unnit-logut dahje olbmot geat gullet eamiálbmogii, de mánás, gii gullá dáidda unnit-loguide dahje eamiálbmogii, ii galgga gieldit vuo-igat-vuođa ovttas eará miel-lah-tuiguin geat gullet su jovkui, eallit nu ahte dat dávista sin kultuvrii, dovddastit gullevašvuođa iežaset oskkol-dahkii, eallit oskkol-daga mielde dahje geavahit iežaset giela. .

(ON konvenšuvnna artihkal 30 máná vuoigatvuođaid birra)

1. Eami-álbmogiin lea riekti vuođđudit ja hálddašit sin oahpahusvuogádaga ja ása-husaid mat fáallet oahpahusa sin iežaset gillii, dakkár vuogi mielde mii heive sin kultuvrralaš oahpahus- ja oahppomálliide.

2. Eamiálbmogiidda gullevaš ovttaskasolbmui, erenoamážit mánáin, lea vuoigatvuohta visot oahpahusa dásiide ja oahpahushámiide mat stáhtas leat, vea-lahemi haga.

3. Stáhtat galget, ovttasráđiid eamiálbmogiiguin, álggahit beaktilis doaimmaid nu ahte eamiálbmogiidda gullevaš ovttaskasolbmot, erenoamážit mánát ja sii guđet ássat servodagaset olggobealde, ožžot vejolašvuođa oažžut oahpahusa iežaset kultuvrras ja iežaset gillii.

5.1 Čoahkketabealla - Bajásšaddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Doaibmagolut	15 318	14 800	518	3,5 %
Njuolggodoarjja	2 142	3 370	-1 228	-36,4 %
Ohcanvuđot doarjja	38 186	42 113	-3 927	-9,3 %
Šiehtadus	9 000	9 000	0	0,0 %
Prošeakta	7 410	7 540	-130	-1,7 %
Konferánsa ja árvvoštallan	0	0	0	-
Submi	72 056	76 823	-4 767	-6,2 %

Sámediggi áigumuš bargguin lea servodat mas máhttu lea vuodđun, ja gos máhttu, sámegielat ja árvvut leat geađgejuolgin. Sámi servodat mas máhttu lea vuodđun rievda dađistaga ja ovdána árbedieđu ja dutkanvuđot máhtu ovttasdoaibmamis.

Sámi servodaga ovddideapmi min árvvuid vuodul gielalaččat ja kultuvrralaččat, eaktuda ahte sámi mánáidgárde- ja vuodđoskuvlafálaldagas lea alla kvalitehta.

Sámediggi áigu bargat dan ala ahte našuvnnalaš mánáidgárde-, oahpahus- ja oahppopolitihkas leat mihttomearit ja strategijjat mat sihkarastet sámi vuoigatvuodaid ja kvalitatiivvalaččat buori oahpahus- ja oahppopolitihka.

5.2 Čoahkketabealla - Bajásšaddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Bálká ja sosiála golut	13 739	13 274	465	3,5 %
Eará doaibmagolut	1 579	1 526	53	3,5 %
Submi	15 318	14 800	518	3,5 %

Bajásšaddan- ja oahpahusossodagas leat golmma juhkosii:

- Mánáidgárddi juogus, 5 fásta bargi, 2 prošeaktabargi.
- Vuodđooahpahusa juogus, 10 fásta bargi, 1 prošeaktabargi.
- Alit oahpu ja dutkama juogus, 4 fásta bargi.

Bajásšaddan- ja oahpahusossodagas lea ovddasvástádus sihke politihkkaovdánahttimis ja hálddašanbargguin. Ossodat čuovvula barggus earret eará gulahallamiin, ovttasbargguin ja konsultašuvnnain eiseválddiiguin joksán dihte servodatmihttomeari. Ossodat hálddaša doarjjaruđaid Sámedikki vuoruhemiid ja Sámediggeráđi njuolggadusaid mielde.

Sámedikkis lea oahpahuslága § 6-4 olis váldi revideret ja mearridit oahppoplánaid vuodđo- ja joatkkaoahpahussii. Ossodaga ovddasvástádus lea Sámedikki oahpponeavvovuodddáža jođihit.

Ossodat hálddaša ovddidanprošeavtta SÁMOS (Sámi mánát ođđa searvelanjain) áigodagas cuoŋománus 2018 gitta cuoŋománnui 2023.

5.3 Áŋgiruššansuorggit - Bajásšaddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan

Sámedikki áŋgiruššansuorggit bajásšaddamis, oahpahusas, oahpus ja dutkamis:

- Váldi, ovddasvástádus ja rollat mánáidgárddiin
- SÁMOS (Sámi mánát ođđa searvelanjain) ovddideapmi
- Sámegielat mánát otná servodagas.
- Árbevirolaš máhttu ođđa áiggis.
- Máhttu ja gelbbolašvuohta huksejit boahteáiggi mánáidgárddi.
- Skuvllaid sámi sisdollui.
- Psykososiála oahppanbiras
- Oahpponeavvut.
- Alit oahpu ja dutkama váldái, ovddasvástádussii ja rollaide.
- Oahppo- ja dutkanfálaldat
- Rekruteren

5.3.1 Váikkuhangaskaoamit áŋgiruššansuorggit - Bajásšaddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
SÁMOS	1 110	4 390	-3 280	-74,7 %
Sámegielat mánát otná servodagas	9 850	6 824	3 026	44,3 %
Árbedieđut ođđa áiggis	9 886	7 813	2 073	26,5 %
Máhttu ja gelbbolašvuohta leat vuodđun boahteáiggi mánáidgárddiide	0	150	-150	-100,0 %
Sámi sisdoalu skuvllas	3 745	3 727	18	0,5 %
Psykososiála oahppanbiras	1 000	1 000	0	0,0 %
Oahpponeavvut	26 297	35 269	-8 972	-25,4 %
Rekruteren	4 850	2 850	2 000	70,2 %
Submi	56 738	62 023	-5 285	-8,5 %

5.4 Váldi, ovddasvástádus ja rollat mánáidgárddiin

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámedikkis lea duohta váldi sámi mánáidgárddiid ja mánáidgárddiid gos leat sámi mánát ođđa lága ja lánhanjuolggadusa bokte, ja konsultašuvnnaid bokte.

Sámedikki váldi mánáidgárddis lea dehálaš dasa mainna lágiin dát suorgi goziha sámi servodaga dárbbu ovddideamis ja rámma birra sámi mánáidgárddiide ja mánáidgárddiide gos leat sámi mánát.

Sámediggi bargá dan ala ahte sámi mánát ožžot vuoigatvuodaidasat sámegielat mánáidgárdefálaldahkii gievrras giellamodeallaid bokte.

Nannen dihte sámi sisdoalu sámi mánáidgárdiin ja eará mánáidgárdiin gos leat sámi mánát áigu Sámediggi 2023:s joatkit bargguinis gulahallat ja konsulteret guoskevaš eiseválddiiguin ja eará aktevrraiguin. Sámediggi áigu erenoamážit deattuhit NAČ 2016: 18 Váibmogiela čuovvuleami, rámmaplána implementeren mánáidgárdi sisdollui ja bargguide (2017), bargu gealboháhkamiin, bargu kvaliteahtalasiheamiin sámi mánáidgárdiide ja eará mánáidgárdiide gos leat sámi mánát ja váhnenperspektiivva.

5.5 SÁMOS ovdáneapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáidgárdepedagogihkka ja nana giellamállet leat vuodđun bargui sámi mánáidgárdiin ja mánáidgárdiin gos leat sámi mánát.

5.5.1 Čoahketabealla - SÁMOS

		(duhaiid mielde)			
		Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
18501	Sámi mánát ođđa searvelanjain - prošeakta	1 110	3 090	-1 980	-64,1 %
15101	Pilohtamánáidgárdiid gelbbolašvuoda lokten - njuolgadoarjja Sámi allaskuvlii	0	1 300	-1 300	-100,0 %
Submi		1 110	4 390	-3 280	-74,7 %

SÁMOS (Sámi mánát ođđa searvelanjain) lea 5-jagi ovdánahttinprošeakta. Prošeavtta ulbmil lea ovdánahttit sámi mánáidgárdde filosofiija, sámi mánáidgárdde pedagogihka ja ovdánahttit gievrras giellamodeallaid sámi mánáidgárdiid geavahussii. Prošeaktaáigodat loahpahuvvo 2023 giđa. Ovdal go prošeakta loahpahuvvo, galgá prošeaktaraporta gárvvistuvvot ja loahpahankonferánsa čađahuvvot. Sámi allaskuvla galgá gárvvstit raportta akšuvdna- ja čuovvolandutkamis mii lea čađahuvvon prošeaktaáigodagas.

Vaikke prošeakta loahpahuvvo, galgá ovddidanbargu maid SÁMOS prošeakta lea dahkan joatkašuvvat. Sámediggi áigu joatkit atnit SÁMOS prošeaktanama viidáset barggus sámi mánáidgárdiid ovddideamis. Ovdánanbargu gohčoduvvo dán rájes SÁMOS ovdáneapmi. Danne go Sámós lea háhkan stuora eahpeávnaslaš árvvu, go dat prošeaktaáigodagas lea sajáiduvvon sámi mánáidgárdiide ja eará aktevrraide. Sámediggi galgá ovdánahttinproseassaiguin váikkuhit dasa ahte láhčit dili gealbobuorideapmái, ja lasihit kvalitehta pedagogalaš fálaldagas sámi mánáidgárdiin ja eará mánáidgárdiin gos leat sámi mánát.

Prošeaktaáigodagas lea implementerenbargu ja gelbbolašvuodálokten gievrras giellamodeallaid geavaheamis leamaš guovddázis sámi mánáidgárdiin, mánáidgárdiin gos lea sámegielat fálaldat ja sámi vuodđoskuvllain. 2023:s galgá giehtagirji pedagogalaš prinsihpaid birra gárvvistuvvot. Pilohtamánáidgárdit leat mielde giehtagirjii hábmemis. Bargu lea álggahuvvon projeaktaáigodagas, ja

lea prošeavtta guovddáš boadus. Giehtagirji galgá vuodđun boahttevaš sámi rámmaplánaide mánáidgárdái.

Várrejuvvo 1 110 000 ru áigumuššii jagis 2023.

5.6 Sámegielat mánát otná servodagas

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánát besset oahppat, nannet ja ovdánahttit sámegielaset mánáidgárddis.

Buot Norgga mánáidgárddit galget vrd. Rámmaplána mánáidgárddiid sisdollui ja bargguide (2017), nannet árvovuodu man mánáidgárdeláhka ja riikkaidgaskasaš konvenšuvnnat maidda Norga lea guorrasan, nugo ON konvenšuvnna skábmamánu 20.b. 1989:s mánáid vuoigatvuođaid birra (mánáidkonvenšuvdna) ja ILO-konvenšuvdna nr 169 eamiálbmogiid ja čeardaálbmogiid birra iešbirgejeddji stáhtain.

Sámediggi čuovvula ášši bargguin ahte sámi mánát mánáidgárddiin ožžot sámegielat mánáidgárdefálaldaga gievrras giellamodeallaid bokte. Sámi mánáin lea geatnegasvuohta seailluhit ja ovddidit gielaset, máhtuset ja kultuvrraset beroškeahtá das gos sii orrot riikkas, muhto dál lea hástalus ahte sámi mánáin ii leat vuoigatvuohta sámegielat mánáidgárdefálaldahkii. Váikkuhusat dasa lea ahte buot mánát eai oaččo vejolašvuođa šaddat sámegielagin mánáidgárdejagiin. Danne fertet áŋgiruššat lánkarievdadusa mii addá vuoigatvuođa sámegielat mánáidgárdefálaldahkii gievrras giellamodeallaid bokte.

Sámediggi bargá dan ovdii ahte iešguđetlágan sámi mánáidgárdefálaldagain galgá mihttu leat ahte mánát galget sámegielagat go skuvlii álget. Danne lea Sámedikkis deaddu das ahte gievrras giellamodeallat implementerejuvvojit pedagogalaš bargui mánáidgárddis. Sámi mánáidgárdebargit dárbbasit gealboovdáneapmi ja bagadusa gievrras giellamodeallaid geavaheamis. Jus galgat duohtan dahkat ahte sámi mánáidgárddit atnigohtet gievrras giellamodeallaid de gáibiduvvo ahte mánáidgárddiin leat sámegielat giellamielbargit vuodđobargoveaga bajimusas.

Doarjja mánáidgárddiide lea okta doaibmabidju ulbmila juksamis ahte sámi mánáidgárdefálaldagas lea sámi sisdoallu mii ovdánahtá sámi mánáid ovdáneami, oahppama ja hápmašuvvama. Sámediggi áigu heivehit doarjjaortnega nu ahte mánáidgárddit aktiivvalaččat sáhttet atnigohtit gievrras giellamodeallaid, ja ahte mánát ožžot vejolašvuođa válljet sámegiela vuosttašgiellan go skuvlii álget.

5.6.1 Čoahkktabealla - Sámegielat mánát otná servodagas

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
17001 Dorjagat sámi giellaoahpahussii - ohcanvuđot doarjja	1 845	1 845	0	0,0 %
17010 Doarjagat prošeavttaide ja ovddidanbargguide - ohcanvuđot doarjja	2 705	2 705	0	0,0 %
17020 Doarjja pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmái mánáidgárddiide - ohcanvuđot doarjja	1 540	1 540	0	0,0 %
15001 Julevsáme sámastahte - Viejega AS - njolggodoarjja a)	760	734	26	3,5 %
70000 Nuvttá sámi mánáidgárdesajit doaibmaavádaga olggobealde - ohcanvuđot doarjja	3 000	0	3 000	-
Submi	9 850	6 824	3 026	44,3 %

a) 2022:s juolluduvui doarjja Vuonak Mánáároj AS:ii.

5.6.2 Dorjagat sámi giellaoahpahussii - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
17001 Dorjagat sámi giellaoahpahussii - ohcanvuđot doarjja	1 845	1 845	0	0,0 %
Submi	1 845	1 845	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - sámi giellaoahpahus mánáidgárddiin:

- Mánáidgárddit oahpahit sámi mánáide sámegiela.

Vuoruheamit - sámi giellaoahpahus mánáidgárddiin:

- Mánáidgárddit mat heivehit sámi giellaoahpahussii sámegielat mánáide.

Várrejuvvo 1 845 000 ru áigumuššii jagis 2023.

5.6.3 Doarjja prošeavttaide ja ovddidanbargguide mánáidgárddiin - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
17010 Doarjagat prošeavttaide ja ovddidanbargguide - ohcanvuđot doarjja	2 705	2 705	0	0,0 %
Submi	2 705	2 705	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Prošeavttat ja ovddidanbarggut mánáidgárddiin:

- Mánáidgárddit ožžot buoret kvalitehta sámi gielas ja kulturbarggus.

Vuoruheamit - Prošeavttat ja ovddidanbarggut mánáidgárddiin:

- Giellaovdánahttinprošeavttat (earret eará prošeavttat dego sámastahte).
- Báikkálaš ovdánahttinprošeavttat main sámá árbevirolaš bargu deattuhuvvo.
- Sámegielat mánáidgárdefálaldaga ásaheami.
- Mánáidgárddiid ovdánahttin mat oasálastet SÁMOS ovdánahttimis.

Várrejuvvo 2 705 000 ru áigumuššii jagis 2023.

5.6.4 Doarjja ovdánahttit pedagogalaš ávdnasiid mánáidgárddiide - ohcanvuđot doarjja

		(duhaiid mielde)		
		Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022 % erohus
17020	Doarjja pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmái mánáidgárddiide - ohcanvuđot doarjja	1 540	1 540	0 0,0 %
Submi		1 540	1 540	0 0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - ovdánahttit pedagogalaš ávdnasiid mánáidgárddiide:

- Mánáidgárddiide, mánáidgárdeoahpaheddjiide ja oahpahusásahusaide galgá leat álki fidnet pedagogalaš ávdnasiid main lea sámá sisdoallu sámegielaide.

Vuoruheamit - Mánáidgárddiide pedagogalaš ávdnasiid ovdánahttit:

- Giellaarvvosmahtti ávdnasat mat heivejit mánáidgárddiide.
- Mánáidgárdepedagogalaš ávdnasat mat heivejit sámá mánáidgárdeoahppaheaddjiide ja mánáidgárdeoaphaheaddjestudeanttaide.

Várrejuvvo 1 540 000 ru áigumuššii jagis 2023.

5.6.5 Julevsáme sámastahte - njuolggodoarjja Viejega AS:ii

Njuolggodoarjaga mihttomearri - Njuolggodoarjja Viejega AS:

- Mánáidgárdemánát ohppet julevsámegiela.

Vuonak Mánájároj, geat ovdal leat ožžon njuolggodoarjaga ortnega bokte, reastaluvve 2022:s. Sámediggái lea dehálaš ahte julevsámi mánáidgárdefálaldat bisuhuvvo. Danne jotkojuvvo julevsámi sámastahte doarjja eittoálgán mánáidgárddis Viejega AS.

Sámediggi juolluda njuolggodoarjaga Viejega AS:ii sámastahte/giellamielbargái nannen dihte giellabarggu mánáidgárddis.

Várrejuvvo 760 000 ru áigumuššii jagis 2023.

5.6.6 Nuvttá sámá mánáidgárdesajit doaibmaavádaga olggobealde - prošeakta

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
70000 Nuvttá sámi mánáidgárdesajit doaibmaavádaga olggobealde - ohcanvuđot doarjja	3 000	0	3 000	-
Submi	3 000	0	3 000	-

Ráđđehus lea ásahan nuvttá mánáidgárdeortnega Finnmáarkui ja Davvi-Romsii. Sámediggi oaivvilda ahte nuvttá sámegiela mánáidgárdesajit sámi bearrašiidda boahtá movttiidahttit ahte sámi mánát sáhttet ollašuvvat sin rievtti sámi mánáidgárdesadjái. Dákkár ortnet sáhtá movttiidahttit sámi váhnemiid ohcat sámi mánáidgárdesaji. Viidáseabbo sáhtá dat váikkuhit nannosat lotnolas geatnegahtton ovtasbarggu gaskkal Sámedikki, mánáidgárdeeseválddiid, mánáidgárdeeaiggádiid ja mánáidgárddit geat ovdánit gievrras giellamodeallaid mielde.

Dan dihte háliida Sámediggi juolludit doarjaga sámi mánáidgárddiide ja ossodagaide mat leat ráđđehusa vuoruhemiid olggobealde. Sámi bearrašat main leat mánát sámegiela mánáidgárddiin ja ossodagain galget oažžut gokčojuvvot váhnenmávssu. Dat maiddá sihkkarastá ja nanne sámi bearrašiid bearašekonomiija, ja sáhtá leat okta mángga doaimmas nannet ruovttoluotta fárrema sámegiela hálldašanguovlluide, maiddá olggobeale doaibmaavádaga.

Ortnet galgá álggahuvvo 01.08.2023. Mánáidgárddit ja ossodagat mat oažžot doarjaga bušeahhtapoasta 5.7.2 Doarjagat sámi mánáidgárddiide ja mánáidgárddiide man lean sámi ossodat, sáhttet kvalifiseret ortnegii dan vuosttaš jagi. Mánáidgárdeeaiggádat geatnegahttet iežat sámi gielaide ovdáanbargui ja gievrras giellamodeallaid implementeren.

Várrejuvvo 3 000 000 ru áigumuššii jagis 2023.

5.7 Árbedieđut ođđa áiggis

Ángirusšansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáidgárdi lea guovddáš sámi giella- ja kulturguoddi.

Sámi mánáidgárddit heivehit bargguideaset sámi kaleandara mielde báikkálaš heivehemiiguin. Mánáidgárddit čatnet pedagogalaš bargguid jagi mielde ja luonddu jahkodatvuogádaga rievdadusaide. Sámi árbevirolaš máhttu ii sisttisdoala dušše praktihkalaš máhtu ja gelbbolašvuoda, muhto maiddá diehtolonohallama, ovtasdoaimmama, oasálastima ja digaštallamiid praktihkalaš bargguid birra. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte addo bagadallan sámi árbevirolaš oahppan- ja bargovugiin, sámi luondduáddejumis, birgejumis ja eahpeávnaslaš kulturárbbis.

Sámediggi áigu bargat dan ala ahte ovdánahttit váikkuhangaskaoapmeortnegiid mat dorjot árbevirolaš máhtu ja kultuvrralaš ceavzilvuoda. Doarjja mánáidgárddiide galgá váikkuhit ahte árbevirolaš sámi aktivitehtat vuoruhuvvojit ja čađahuvvojit mánáidgárddiin.

5.7.1 Čoahkketabealla - Árbevirolaš máhttu ođđa áiggis

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
17030 Doarjagat sámi mánáidgárdiide ja mánáidgárdiide man lea sámi ossodat - ohcanvuđot doarjja	9 886	7 813	2 073	26,5 %
Submi	9 886	7 813	2 073	26,5 %

5.7.2 Doarjagat sámi mánáidgárdiide ja mánáidgárdiide man lea sámi ossodat - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
17030 Doarjagat sámi mánáidgárdiide ja mánáidgárdiide man lea sámi ossodat - ohcanvuđot doarjja	9 886	7 813	2 073	26,5 %
Submi	9 886	7 813	2 073	26,5 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi mánáidgárdit ja ossodagat:

- Sámi mánáidgárdiin ja sámi ossodagain norgalaš mánáidgárdiin ohppet sámi mánát sámegiela ja sámi kulturvieruid ja árbevieruid birra.

Vuoruheamit - Sámi mánáidgárdit ja ossodagat:

- Mánáidgárdit mat ovddidit ja huksejit mánáidgárdefálaldaga sámi árvvuide, sámegillii, kultuvrii ja árbevirolaš máhttui.

Várrejuvvo 9 886 000 ru áigumuššii jagis 2023.

5.8 Máhttu ja gelbbolašvuohta leat vuodđun boahhteáiggi mánáidgárdiide

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Lassi máhttu ja gelbbolašvuohta mánáidgárdesuorggis.

Sámi mánáidgárdi bargu lea ovdánahttit mánáid sámi giela, kultuvra ja sámi identitehta. Sámi servodat vásiha geabbolašvuođakriisa sámi mánáidgárdesuorggis. Sámegielat bargiid váilun mánáidgárdiin dagaha ahte sámi mánát dávjá eai oaččo dohkálaš mánáidgárdefálaldaga mii lea huksejuvvon sámi gillii ja kultuvrii. Sámediggi áigu bargat struktuvrralaš, lágalaš ja rievademiiguin sisdoalu ektui mat leat dárbbaslaččat čoavdin dihte gelbbolašvuođakriisa. Dat mearkkaša ahte lea dárbu geahččalit eará čovdosiid. Nu go geahčadit movt sáhtá buoridit ja ovdánahttit dálá struktuvrra rekruteremii. Jus dás galget bohtosat boahtit dárbbasuvvojit duohta doaimmat rekrutteret sámegiela studeantaid mánáidgárdeoahpahussii ja sámegiela bargiid mánáidgárdiide.

Sámedikkis lea maid mihttu váikkuhit dasa ahte ásahuvvojat arenat diehto- ja máhtjuohkimii, vásáhuslonuheapmái ja gelbbolašvuođaloktemii. Lea maid dárbu sihkkarastit ahte

mánáidgárdeeaiggádat ja bargit ožžot dárbblaš gelbbolašvuoda sámi mánáid vuoigatvuoda birra oažžut sámi mánáidgárdefálaldaga.

Sámediggi áigu bargat dan ala ahte álggahuvvo ovddidanbargu guoskevaš stáhtalaš aktevrraiguin ovtas ollislaš ja heivehuvvon gelbbolašvuodaovddideami birra sámi mánáidgárdesuorgái. Mihttu lea ahte systemáhtalaččat gokčat gelbbolašvuodadárbbu ja maid ovddidit karriearageainnuid mánáidgárdebargiide sámi mánáidgáddiin ja eará mánáidgárdiin gos leat sámi mánát.

5.9 Sámi sisdoalu skuvllas

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ohppiin ja ohppiin geain lea sámegiel oahpahas ožžot oahpahusa sámegielas ja sámegilli mas lea buorre kvalitehta.

Buorre kvalitehta oahpahas lea buriid rámmaeavttuid duohen. Sámi oahppit ja vanhemaht vásihit ahte sámi oahppit eai oaččo oahpahusa maid lága mielde lea vuoigatvuota oažžut. Sivvan dasa sáhtta leat ahte skuvlaeaggáddiin ja skuvlajođiheddjiin eai leat doarvái dieđut ohppiid vuoigatvuodaid birra oahpahussii sámegielas ja sámegilli. Dasa lassin sáhtta oahpahas sámegielas ja sámegilli leat resurssaid dáfus hástaleaddji skuvlaeaggáddiid. Sámediggi áigu gulahallamiin guovddáš, regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin oččodit buriid rámmaeavttuid sámi oahpahasfálaldaga várás. Sámediggi áigu nannehit vuoigatvuodaid ođđa oahpahuslága ja friijaskuvlalága bokte, ja eará stivrendokumeantaid bokte. Ohppiid vuoigatvuodaid goziheapmi ja ollašuhttin ferte šaddat seammaláganin, beroškeahhtá gos oahppit vázzet skuvlla. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte giellačoahkkádusat searvvahuvvojit lunddolaš oassin oahpahas sámegielas, dan vuordamušii dávistettiin mii lea ođđa sámi oahppoplánain, oahpahusa birra nana giellaoahpasmálliid bokte.

Ohppiide geat dárbbasit earenoamáš heiveheami lea hui deatalaš ahte ožžot oahpahusa iežaset gillii ja kultuvrras. Dat ii leat diehtelas ášši. Sámedikki mielas lea earenoamáš deatalaš bargat dan ala ahte gozihit dáid ohppiid ollislaš oahpahasfálaldaga. Dasto lea deatalaš láhčit pedagogaš fágabeivviid mii lea deatalaš deaivančuokkis pedagogaide geain lea oahpahas spesiálapedagogihkas.

Árbevirolaš máhttu lea sámiid máhttoárbbi oassin, ja lea deatalaš sámi árbevirolaš máhtu implementeret skuvlla oahppoplánaide. Fágaođasmahttimis lea čiekŋalisoahppan ja fágaidrasttideapmi fáddán. Bargu árbemáhtuin galgá leat suorgi maid skuvllat fáddán sáhttet geavahit ja masa čiekŋudit sáhttet Doarjjaortnegiin "Árbevirolaš máhttu vuodđooahpahas" Sámediggi movttiidahtta skuvllaid prošeavttaid čadahit mat leat čadnojuvnon sámi kulturárvvuide ja árbevieruide.

Ovtasbargat sámi oahpahasain ja sámi sisdoaluin skuvllas Sámis lea dehálaš. Davviriikkalaš skuvlaovttasbargui gullá sámi oahpahusa láhčín riikkarájiid rastá.

Joatkkaoahpahas lea, lassin fágaođastussii, manimus jagiin čadahuvvon strukturievdadusat. Earret eará Lied-lávdegotti joatkkagis, rievdadusaid birra struktuvrras, organiseremis ja fágačoahkkádusas boahpteáiggi joatkkaoahpahas, lea Sturoradiggi mearridan ođđa Sturoradiggedieđáhusa Dieđáhus 21 (2020-2022) Fullføringsreformen – rabas uvssaid birra máilbmái ja boahpteáigái. Konsultašuvnnaid bokte doaibmabijuid ektui dieđáhusas oáččui Sámediggi earret eará čađa dan ahte joatkkaskuvllain buoriduvvo sámi ohppiid máhttovuoddu, joatkkaoahpahas nannejuvvo

julevsámi guovllus, ja dasto ovddasvástádusa namuheapmi ja čielggasmahttin dáin skuvllain nu ahte dat gozihuvvojit seamma dásis fylkkagielddaid skuvllaiguin. Dasa lassin ferte sisaváldineavttuin alit ohppui searvvahuvvot fága sámegiella nu ahte dat fága addá lassečuoggá alit ohppui váldimis. Dáid doaibmabijuid áigu Sámediggi čuovvulit. Sámediggi nammada guokte stivralahtu sámi joatkkaskuvllaid stivrii.

Sámediggi lea 2017 rájes čohkkán observatevran Nasionála gelbbolašvuodapolitihkalaš rádis. Sámediggái lea deatalaš sámi servodaga ja bargoeallima gelbbolašvuodadárbbu kártet ja doaibmabijuid álggahit. Dát čuovvuluvvo barggus jahkásaš stuoradiggedieđáhusain sámi giela, kultuvrra ja servodateallima birra, gos gelbbolašvuhta lea fáddán 2023:s.

5.9.1 Čoahkketabealla - Sámi sisdoallu skuvllas

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
18701 Oahppoplánaid revideren - prošeahta	2 500	2 500	0	0,0 %
17101 Árbediehtu vuodđooahpahusas - ohcanvuđot doarjja	700	700	0	0,0 %
15201 Fierpmádat sámegielloahpahussii - Sámi allaskuvla - njuolggodoarjja	545	527	18	3,4 %
Submi	3 745	3 727	18	0,5 %

5.9.2 Oahppoplánaid revideren - prošeahta

Prošeavtta mihttomearri:

- Ohppiin lea árbevirolaš ja boahpteáiggediđolaš gelbbolašvuhta sámi gielas, kultuvrras ja servodateallimis vuodđuduvvon sámi árvvuiguin.

Oahppoplánaid sisdoallu lea dehálaš sihkkarastin dihte buori kvalitatiiva sisdoalu sámi oahppofálaldagas. Sámedikkis lea váldi mearridit oahppoplánaid sámegiela vuodđooahpahusas ja sierranas sámi fágain joatkkaskuvlaoahpahusas. Sámediggi mearrida sámi sisdoalu parallealla ovttárvosaš sámi oahppoplánain ja dábálaš oahppoplánain.

Vuodđooahpahussii (vuodđoskuvlii ja joatkkaskuvlii) leat eanas oahppoplánat mearriduvvon, ja leat ja galget cehkiid mielde váldojuvvot atnui 2020 čavčča rájes.

Doarjun dihte oahpaheddjiid oahppoplánaid sisdoalu bargguin, lea Sámediggi álgán ráhkadahttit doarjjaávdnasiid daid oahppoplánaide maidda Sámedikkis lea ovddasvástádus. Doarjjaávdnasat galget váikkuhit doarjut mihttuid ođđa oahppoplánaide ja oahppoplánaid geavaheami. Buorit oahppoplánat, bagadusat ja doarjjaávdnasat leat dárbbaslaččat vai skuvllat ja oahpaheaddjit galget sáhttit čađahit rievdadusaid mat leat ođđa oahppoplánain ja implementeret daid sin oahpahussii ovttaskas luohkain.

Ođđa oahppoplánaid ovdánahttin ii nanne okto oahpaheami ja ipmárdusa oahppoplánaid áigumušain. Dasa dárbbasuvvojit buorit proseassat ja buot ovddasvástideaddji oasálaččaid nana fátmteamis árrat proseassas - KS, stádahálldašeaddjit, fylkkasuohkanat, suohkanat, skuvlaeaggádat ja skuvllat.

Sámediggi rahpá vejolašvuoda addit skuvlaeaiggádiidda ja oahpaheddjiide bagadusa sisdoalu birra ođđa oahppoplánain, ja doarjut ja čuovvulit implementerenproseassas. Sámediggi bearráigeahča ahte stáhtalaš iniciatiivvain maid leat doaibmabijut mat addet skuvlaeaiggádiidda ja skuvlajođiheddjiide geat fáallet oahpahusa sámegielas ja sámegillii, vejolašvuoda mieđihit gáibádusaide ođđa oahppoplánain. Deatalaš lea bures ovttasdoaibmat ja gulahallat departemeanttain, direktoráhtain ja oasálaččaiguin ođasodastusa oktavuodas iešguđege muttuin fágaođastanproseassain.

Sámi oahppoplánat eai leat dievaslaščat go váilu parallealla ja ovttárvosaš oahppaplána fágain eanjalas, matematihkka ja lášmmohallan. Dát boahtá vuoruhuvvot dán jagi oktan ráhkadahttit oahppoplána sámegillii ohppiide geain lea mearkagiella. Fágaid ođasmahttin vuodđooahpahusas dagaha ahte ferte ráhkadit ođđa oahpponeavvuid. Sámediggi áigu joatkit barggu oahppoplánaiguin 2023:s.

Várrejuvvo 2 500 000 ru áigumuššii jagis 2023.

5.9.3 Árbediehtu vuodđooahpahusas - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
17101 Árbediehtu vuodđooahpahusas - ohcanvuđot doarjja	700	700	0	0,0 %
Submi	700	700	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Árbediehtu vuodđooahpahusas

- Sámi oahppit servet doaimmaide čatnon sámi árbevirolaš máhttui.

Doarjjaortnega vuoruheamit - Árbediehtu vuodđooahpahusas:

- Doaibmabijut mat galget váikkuhit sámi árbedieđuide eanet geavaheami skuvladoaimmahagas ja goas máhttofiervrideapmi dáhphuvvá boarráset sohka buolvvas nuorat sohka buolvii mas deattuhuvvojit;
- Birgen/meahcásteapmi
- Duodji/duodje/duedtie
- Eanadoallu
- Bivdu/Guolásteapmi
- Njálmmálaš muitalanárbevierru
- Juoigan
- Verdestallan
- Boazodoallu
- Eará báikkálaš doaibmabijut mat čatnasit sámi árbevieruide

Várrejuvvo 700 000 ru áigumuššii jagis 2023.

5.9.4 Sámegieloahpahusa fierpmádat/ NetSam - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii

Njuolgadoarjaga mihttomearri:

- Árjjalaš oahpponeavvofierpmádat oahpahusa várás sámegielas ja sámegillii.

Fierpmádaga ulbmiljoavku leat oahpaheaddjit, skuvlajođiheaddjit, studeanttat ja ásausat mat barget sámegieloahpahusain. NetSam galgá ovddidit ja ovdánahttit sámegieloahpahusa diehtjuohkima, gelbbolašvuodaovddideami, vásáhuslonohallama ja fierpmádathuksema bokte. NetSam áigumuš lea ovddidit buori ovttasbarggu ja lonohallat máhtu sámi oahpahusa birra áigges áigái gustovaš oahppoplánaid ja sámegieloahppoplánaid mielde Norggas.

Várrejuvvo 545 000 ru áigumuššii jagis 2023.

5.9.5

Sámi ohppiin, geat sávvat dan, lea riekti sámegiel oahpahussii skuvllas, almmá beroškeahhtá gos riikkas sii ássat. Sámegiel oahpaheddjiid váilevašvuotta dahká ahte sámegiel oahpahusa dávjá fáallet gáiddusoahpahusa bokte.

Fágaođasteapmi 2020 aktualisere dárbbu ođđa metodaide mat nannejit sámegiel oahpahusa kvalitehta ja duste LK20S sámegiel fága mihtuid. Sámegiella 1 ja 2 ođđa oahppoplánain, fága relevánssa vuolde, čuožžu ahte: Fága galgá addit buot ohppiide, maddái ohppiide geain lea gáiddusoahpahus, gelbbolašvuoda gievrras giellaoahpahanmodeallaid bokte.

Sámedikkis lea ovddasvástádus sámegiel fágii (oahpahusláhka kap.6), ja Sámedikkis lea mihttun veahkkinn implementeret gievrras giellaoahpahanmetodaide skuvlii, ja áigu geahčadišgoahhtit dálá gáiddusoahpahusmodealla organiserema, mas mihttun lea nannet kvalitehta. Rekrutteren, effektiviseren ja digitaliseren addet ollu ođđa vejolašvuodaid ja leat dehálaččat boahtteáigásaš gáiddusoahpahusmodealla árvvoštallamis.

5.10 Psykososiála oahppanbiras

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Buorit ja oadjebas oahppobirrasat.

Ohppiidiskadeamiortnet lea reviderejuvvome jagi 2024 rádjái. Barggus háliida Sámediggi dieđuid sámi ohppiid loaktima birra.

2023:s buktojuvvo raporta nátionála lávdegottis geahčadeapmái skuvlla kvalitehtaárvvoštallanvuogádahkii. Dán barggus lea dehálaš bearráigeahččat ahte logut ja dieđut skuvlafálaldaga kvalitehta birra sámi ohppiide bohtet ovdan. Dás Sámediggi maid berošta máhtovuodas ahte ihtá go givssideami gaskkal sámi ohppiid ja sámi ohppiid vuostá.

5.10.1.1 Mánáid searvan

Buorit ja oadjebas oahppobirrasat ovddidit oahppama, ohppiid oadjebasvuoda ja hutkáivuoda. Sámediggái lea deatalaš ja bargá dan ala ahte sámi ohppiin lea oadjebas psykososiála oahpahusbiras, mii váikkuha buori oahppamii gos eai givssit ja vealat.

Nannen dihte sámi mánáid ja nuoraid jiena lea Sámediggi ásahan mánáidforum. Sámi mánáidforum galgá mielváikkuhanorgánan mii sáhtá addit buriid cealkámušaid politihkkáriidda, ja sihkkarastit ahte sámi mánáid ja nuoraid guldalit. Sámi mánáidforumas áigot váikkuhit cealkámušaiguin vásihusaideaset vuodul, ja sis sáhtá dehálaš rolla barggus ovdánahttit báikegottiid mánáid buoremussii. Seammás lea dehálaš nanusmahttit sámi mánáid ja nuoraid diehtomiela rájáid bidjama birra ja movt gieđahallat vuortnuheami, vealaheami ja givssideami. Mánáidforuma galgá dollojuvvot juohke nuppi jagi, ja plánejuvvo digitála deaivvadanbáikkid daid jagiid go ii leat lágideapmi.

5.10.2 Čoahkketabealla - Psykososiála oahppanbiras

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
18801 Bargu eastadit givssideami - prošeakta	1 000	1 000	0	0,0 %
Submi	1 000	1 000	0	0,0 %

5.10.3 Bargu eastadit givssideami - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Buorre ja oadjebas oahppanbiras mánáidgárdiin ja skuvllain, ja maiddá stuorát máhttovuoddu das movt eastadit givssideami mánáid ja nuoraid gaskkas.

Givssideapmi ja gutnehuhtin lea duodalaš servodatváttisvuohta, mii gáibida oktasaš áŋgiruššama. Dego oassi mihtus buori ja oadjebas mánáidgárdi/skuvlla birra, ovttasbargá Sámediggi guoskevaš oasálaččaign. Váhnenlávdegottiin vuodđoskuvlii/VLV ja mánáidgárdái/VLM, váikkuha Sámediggi sihkkarastimiin sámi ovddasteami stivrii miellahttu nammadeami bokte. Dasa lassin nammada ja oasálastá Sámediggi Benjaminbálkášumi ja Dronnet Sonja skuvlabálkášumi jurys, ja lea oassi nátionála áŋgiruššamis ja ovttasbarggus Partnerskap mot mobbing/PMM. Sámediggi lea guorrasan Mánáidáittardeaddji julggaštussii oktasaš áŋgiruššamii eanet oadjebas digitála árgabeaivái mánáide ja nuoraide, ja doaibmabijuide digitála givssideami vuostá.

Várrejuvvo 1 000 000 ru áigumuššii jagis 2023.

5.11 Oahpponeavvut

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi oahppit ja oahppit geat ožžot sámegiel oahpahusa fidnejit sámi oahpponeavvuid buot golmma sámegillii. buot fágain mat leat vuodđoskuvlla oahppoplánaid mielde.

Sámedikkis lea ovddasvástádus sámi oahpponeavvuid ovddideames. Sámediggi lea 2019:s mearridan ođđa njealje jagi doaibmaplána sámi oahpponeavvuid ovddideami várás, mii

ođasmahttojuvvui 2022:s. Fágaođasmahttima dihte dárbbášuvvojit oahpponeavvut mat čuvvot ođđa oahppoplánaid. Digitaliseren lea guovddázis fágaođasmahttimis ja oppalaččat servodatovdáneamis, ja Sámediggi čuovvula dan sámi digitála oahpponeavvuid čielgaseabbo vuoruhemiin, main lea buorre kvalitehta. Sámedikki ohcanvuđot doarjaga evalueren oahpponeavvuid ráhkadeapmái ja sámi oahpponeavvuid oazžumii, 2022:s stivre min vuoruhemiid.

5.11.1 Čoahkketabealla - Oahpponeavvut

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
17201 Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái - ohcanvuđot doarjja	15 660	24 660	-9 000	-36,5 %
18901 Rámmašiehtadusat sámi lágádusain	9 000	9 000	0	0,0 %
15301 Ovtas Aktan Aktasne - Sámi allaskuvla - njuolggodoarjja	837	809	28	3,5 %
19001 Rádjeraštildeaddji sámi oahpahus - prošeakta	500	500	0	0,0 %
19501 Movttiidahttindoaimbaidju oahpponeavvoovddideddjiide - prošeakta	300	300	0	0,0 %
Submi	26 297	35 269	-8 972	-25,4 %

5.11.2 Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
17201 Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái - ohcanvuđot doarjja	15 660	24 660	-9 000	-36,5 %
Submi	15 660	24 660	-9 000	-36,5 %

Doarjjaortnega mihttomearri - oahpponeavvuid ovddideapmi:

- Sámediggi ovddida buot fágain sámegiel oahpponeavvuid mat heivejit vuodđooahpahusa oahppoplánaide.

Sámedikki mearridan doaibmaplánas oahpponeavvuid ráhkadeapmái 2023-2024 meroštallojuvvojit fokussuorggit plánaáigodagas.

Máttasámegiel oahpponeavvut:

- Sámegiella vuosttašgiellan 5.-7. ceahkki.
- Sámegiella nubbingiellan, sámegiella 2, 10. ceahkki.
- Sámegiella nubbingiellan, sámegiella 3, dássi 4 joatkkaskuvlaoahpahus.
- Sámegiella nubbingiellan, sámegiella 4. js3.

Julevsámegiela oahpponeavvut:

- Sámegiella vuosttašgiellan js1-js3.
- Sámegiella nubbingiellan, sámegiella 2, 7. ceahkki.
- Sámegiella nubbingiellan, sámegiella 3, dássi 4 joatkkaskuvlaoahpahus.

Davvisámegiela oahpponeavvut:

- Sámegiella nubbingiellan, sámegiella 3, dássi 4 joatkkaskuvlaoahpahus.
- Sámi historjá ja servvodat, joatkkaskuvlaoahpahus.

Davvi-, julev- ja lullisámegiela fágaidrasttideaddji oahpponeavvut:

- Árbevirolaš máhttu.

Fágaidrasttideaddji oahpponeavvut galget sisttisdoallat ovttá dahje eambbo komponantaid mat heivejit ohppiide geain lea dárbu erenoamáš heiveheapmái.

Erenoamážit heivehuvvon oahpponeavvut davvi-, julev- ja máttasámegillii dábálaš heiveheami lassin:

- Skuvlajietnagirjiit gaskadási- gitta joatkkaskuvlaohppiide sámegielráđas, servvodatráđas ja servvodatoahpus.
- Girjiit maid lea álki lohkat buot dásiide ja fágasurvggiide.
- Konkretiserenmateriálat.

Erenoamážit heivehuvvon digitála oahpponeavvuid oktavuodas dát mearkkaša ahte oahpponeavvut heivehuvvojit universála hábmengáibádusaid lassin.

Sáhttet juolluduvvot doarjagat prošearvtaide dieđihuvvon vuoruhemiid olggobealde. Jus ohccojuvvojit doarjagat prošearvtaide mat eai leat dán jagáš vuoruhemiid siskkobealde, de ferte ákkastallat ja dokumenteret dárbbu.

Bušeahhtapoastta unnun boahtá das go Máhtodepartemeanta lea čuohppan ruhtadeami sámi digitála oahpponeavvuid ráhkadeapmái ovcciin miljovnnain ruvnnuin.

Jagi 2023 várrejuvvo 15 660 000 ru dán ulbmili.

5.11.3 Oahpponeavvuid rámmašiehtadus

Sámediggi lea almmolaš gilvofálaldagas rámmašiehtadusa dahkan sámi oahpponeavvuid oastimis vuodđooahpahussii.

Rámmašiehtadusaid almmuheapmi oahpponeavvuide vulget guovddášsurvggiin Sámedikki doaibmaplána oahpponeavvoovddideamis 2020-2023 rádjái ja oidnojuvvo Sámedikki jahkásaš almmuhemiin ohcanvuđot doarjagiin oahpponeavvuid ovdánahttimii ja dala rámmašiehtadusa oktavuodas.

Várrejuvvo 9 000 000 ru áigumuššii jagis 2023.

5.11.4 Ovttas|Aktan|Aktesne - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii

Njuolgadoarjaga mihttomearri:

- Neahttabáiki gos dieđut leat ođasmahttojuvvon sámi oahpponeavvuid birra main aktiiva juogadeapmi ja aktiiva geavaheapmi buvttadanreaidduin digitála oahpponeavvuide.

Ovttas|Aktan|Aktesne lea neahttabáiki gosa dieđut sámi oahpponeavvuid birra leat čohkkejuvvon, ja gos lea vejolaš oahpponeavvuid luoikkahit ja lea juogadanarena iežas ráhkaduvvon oahppanressurssaide/oahpponeavvuide. Neahttabáikkis leat maid buvttadanreaiddu digitála oahppanressurssaid/oahpponeavvuid ráhkadeapmái. Portála lea golmma sámegeillii ja dárogillii. Doarjja galgá sihkkarastit ahte doaibma joatká ja ahte neahttaportála viidásat ovdána.

Várrejuvvo 837 000 ru áigumuššii jagis 2023.

5.11.5 Rádjerasttildeaddji sámi oahpahus - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Skuvlaovttasbargu Sámis.

Sámedikki mielas lea dárbu ja dárbblaš ovttasbargat davviriikkalaš dásis oktasaš skuvlapolitihka birra mas lea vuoddu sámi gielas ja sámi árvvuin. Sámedikkis lea áigumuš čuovvulit prošeavttaid "Rájáhis sámi oahpahus 2019" ja "Oktasaš árvovuoddu ja bajit doaibmaprinsihpat mánáidgárdefálaldahkii ja oahpahussii miehtá Sámi 2021". Sámi oktasaš árvo- ja prinsihppajulgaštus mii čilge standárdda sámi mánáid ja nuoraid vuoigatvuođa mánáidgárdefálaldahkii ja oahpahussii, galgá implementerejuvvot Sápmái. Implementerenmutter galgá doaibmaplána ovddiduvvot julgaštussii mii čielggadahtta lagas ja boahteáiggedidolaš mihttuid.

Viidásat lea Norgga Sámediggi álggahan proseassa ovdánahttit oktasaš oahppaneavvu sámi historjjá fágas.

Várrejuvvo 500 000 ru áigumuššii jagis 2023.

5.11.6 Movttiidahttindoaimabijut oahpponeavvoráhkadeamis - prošeakta

Dál eai leat doarvái sámi oahpponeavvobuvttadeaddji, ja erenoamážit váilu gelbbolašvuohta lulli- ja julevsámegeielas, muhto maid davvisámegeielas. Prošeakta galgá initieret ovttasbarggu guoskevaš oasálaččaguin gos mihttu lea váikkuhit dasa ahte oahpponeavvut mat leat ráhkaduvvon skuvllain, galget ovddiduvvot almmolaš geavahussii skuvllain. Ovdal sáhtte sámi oahpaheaddjit sámi skuvllain oastit friddjadiimmuid buvttadit oahpponeavvuid, ja Sámediggi áigu veardidit fas láhčit dili ahte sámi oahpaheaddjin leat dakkár áigásaš rámmaeavttut

Várrejuvvo 300 000 ru áigumuššii jagis 2023.

5.12 Váldi, ovddasvástádus ja rollat alit oahpus ja dutkamis

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámedikkis lea duohta váldi sámi alit oahpus ja dutkamis lágaidda ja láhkaásahusaid bokte, ja konsultašuvnnaid bokte.

Sámedikki váldi alit oahpus ja dutkamis lea deatalaš dasa mainna lágiin dat suorgi goziha sámi servodaga máhttoovddidandárbbu. Earret válddi guokte stivraáirasa ja ovttá várreáirasa nammadit Sámi allaskuvlla stivrii, ii leat Sámedikkis makkárga formálalaš váldi suorggis.

Nannen dihte sámi sisdoalu alit oahpahusas ja dutkamis áigu Sámediggi 2023:s joatkit barggu gulahallama ja konsultašuvnnaid bokte guoskevaš aktevrraiguin.

5.13 Oahppo- ja dutkanfálaldat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Alit oahppo ja dutkan gokčá gelbbolašvuoda- ja máhtolašvuodadárbbu sámi servodagain ja muđui servodagas sámi gielaide, sámi kultuvrra ja servodateallima birra.

Sámi servodat rievda nugo muđui ge servodat oppa áiggi. Ulbmilin lea ahte oahppofálaldagat ja dutkandoaimmat dávistit dárbbu mii sámi servodagas lea áiggiis áigái.

Danne áigu Sámediggi gulahallama ja konsultašuvnnaid bokte guoskevaš aktevrraiguin, bargat dan ala ahte oahppo- ja dutkanásahusat láchet ja heivehit iežaset fálaldagaid ja dutkama, dárbbuide dávistettiin.

5.14 Rekrutteren

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet mánáidgárde- ja vuodđoskuvlaoahpaheaddjit geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuhta.

Sámegeilat oahpaheddjiid váilun mánáidgárdiin ja vuodđoskuvllain lea hui duodalaš, ja dat guoská earenoamážit julev- ja máttasámi giellaguovlluide.

5.14.1 Čoahkketabealla - Rekrutteren

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
17301 Stipeanda alit ohppui	2 850	2 850	0	0,0 %
70000 Rekrutteren - prošeakta	2 000	0	2 000	-
Submi	4 850	2 850	2 000	70,2 %

5.14.2 Stipeanda alit ohppui - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mield)				
	Buŋeahhta 2023	Buŋeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
17301 Stipeanda alit ohppui	2 850	2 850	0	0,0 %
Submi	2 850	2 850	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - stipeanda alit ohppui:

- Eanet mánáidgárde- ja vuodđoskuvlaoahpaheaddjit geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuohta.

Vuoruheamit - Stipeanda alit ohppui:

Vuoruheapmi 1:

- Sámi mánáidgárdeoahpaheaddjeohppu.
- Dábálaš mánáidgárdeoahpaheaddjeohppu mas lea sámi profiila.
- Sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddjeohppu 1-7 ja 5-10.
- Dábálaš vuodđoskuvlaoahpaheaddjeohppu 1-7 mas sámegeiella lea fágasuorggis mii addá gelbbolašvuođa oahpahit sámegeiella vuosttašgiellan, unnimusat 30 oahppočuoggá.
- Dábálaš vuodđoskuvlaoahpaheaddjeohppu 5-10 mas sámegeiella lea fágasuorggis mii addá gelbbolašvuođa oahpahit sámegeiella vuosttašgiellan, unnimusat 60 oahppočuoggá.
- Dábálaš vuodđoskuvlaoahpaheaddjeohppu 1-7 ja 5-10 mas sámegeiella lea fágasuorggis mii addá gelbbolašvuođa oahpahit sámegeiella nubbingiellan, unnimusat 60 oahppočuoggá.

Vuoruheapmi 2:

- Dábálaš mánáidgárdeoahpaheaddjeohppu studeanttaide geain lea oppalašárvosátni/eksámen sámegeiella vuosttaš- dahje nubbingiellan joatkkaskuvlla oahpahusas dahje vástideaddji dásis.
- Lektorohppu 8-13 studeanttaide geain lea oppalašárvosátni/eksámen sámegeiella vuosttašgiellan joatkkaskuvlla oahpahusas dahje vástideaddji dásis.
- Fágaoahpaheaddji oahput studeanttaide geain lea oppalašárvosátni/eksámen sámegeiella vuosttašgiellan joatkkaskuvlla oahpahusas dahje vástideaddji dásis.
- Geavatlaš-pedagogalaš oahput studeanttaide geain lea oppalašárvosátni/eksámen sámegeiella vuosttašgiellan joatkkaskuvlla oahpahusas dahje vástideaddji dásis.

Várrejuvvo 2 850 000 ru áigumuššii jagis 2023.

5.14.3 Rekrutteren - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Eanet studeanttat geain lea sámi giellagelbbolašvuohta mánáidgárdeoahpaheaddji-, vuodđoskuvlaoahpaheaddji-, ja lektoroahpu ja sámi giella siskkobealde.

Sámi servodat dárbaša eanet oahppan fagaolbmuid sámi giella- ja kulturgelbbolašvuođain geat sáhttet deavdit virggiid gos dat gelbbolašvuohta dárbašuvvo. Hástalus lea erenoamáš gáibideaddji

mánáidgárdeoahpaheddjiide ja oahpaheddjiide vuodđo- ja joatkkaskuvllas, erenoamážit danne go oahpaheddjiid váilun váikkuha nu garrasit sámi servodahkii dasa mii gullá sámi giela ja kultuvrra gelbbolašvuhtii sihke dál ja boahhteáiggis. Oahpaheaddjeoahpahusa lassin leat oahput sámi gielain dehálaččat mánga jagi ovddasguvlui lasihan dihte rekrutterenvuođu.

Danne áigu prošeakta nannet rekrutterenvuođu. Guhkit áigge mihttomearri lea lasihit sámegiela geavaheddjiid. Oanehis áigái orro čoavddus leamen buoret ávkkástallat potenciálas mii juo gávdno. Ulbmiljoavku boahdá leat oahppit geain lea sámegiella vuosttaš- dahje nubbingiellan vuodđo- dahje joatkkaskuvllas, ja rávis sámegielat olbmot geat sáhttet šaddat ohcalas fágaolbmot vuodđo- ja joatkkaoahpuid bokte.

Várrejuvvo 2 000 000 ru áigumuššii jagis 2023.

6 Areálat, biras ja dálkkádat

Servodatmihttu:

- Árbevirolaš sámi guovlluid areálat ja luondduresurssat hálldašuvvojit dainna jurdagiin ahte sihkkarastojuvvo boahttevaš sohka buolvvaide eallinvuođđu ja vejolašvuohta bisuhit ja ovddidit sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima.

1. Álgobmogiin lea riekti eaiggáduššat, geavahit, ovdánahttit ja leat bajilgeahččit eananguovlluide, territoriaide ja resurssaide maid sii háldejit árbevirolaš eaiggátvuođa bokte dehe eará árbevirolaš hálldu dehe geavaheami bokte, ja maid eananguovlluide, territoriaide ja resurssaide maid sii leat háhkan eará láhkái.

2. Álgobmogiin lea riekti eaiggáduššat, geavahit, ovdánahttit ja leat bajilgeahččit eananguovlluide, territoriaide ja resurssaide maid sii háldejit árbevirolaš eaiggátvuođa bokte dehe eará árbevirolaš hálldu dehe geavaheami bokte, ja maid eananguovlluide, territoriaide ja resurssaide maid sii leat háhkan eará láhkái.

3. Stáhtat galget addit daidda eananguovlluide, territoriaide ja resurssaide rievttálaš dohkkeheami ja gáhttema. Dakkár ohkkeheamis galgá leat dohkálaš áktejupmi gu-

6.1 Čoahkketabealla - Areálat, biras ja dálkkádat

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Doaibmagolut	5 351	5 170	181	3,5 %
Njuolggodoarjja	1 163	1 124	39	3,5 %
Ohcanvuđot doarjja	1 900	1 900	0	0,0 %
Šiehtadus	0	0	0	-
Prošeakta	209	209	0	0,0 %
Konferánsa ja árvvoštallan	200	350	-150	-42,9 %
Submi	8 823	8 753	70	0,8 %

Sámediggedieđáhus areála ja birrasa birra lea vuodđun Sámedikki vuoruhemiide areála- ja biraspolitihkas boahttevaš jagiin. Sámiin okta Norgga stáhtavuodđudeaddji álbmogin ja riikka álgoálbmogin lea vuoigatvuohta iešmearrideapmái. Dán rievtti olis lea maiddá riekti mielde leat mearrideamen areálaid ja luondduressasid badjel ja oažžut rievttalaš oasi ekonomalaš ahtanuššamis. Dát galgá čađahuvvot sámi searvama sihkkarastimiin luondduressasid geavaheames, hálldašeames ja suodjaleames sámi guovlluin. Árbevirolaš eallinlágit ja vuoigatvuođat mat leat gártan guhkesáiggi guovlluid geavaheamis fertejit suddjejuvvot. Lea čájuhuvvon ahte dakkár areála- ja resursahálldašeapmi mii lea vuodđuduvvon sámi geavadii ja máhttui, lea buorre biras- ja dálkkádatpolitihka. Sámediggi áigu sihkkarastit ahte eamiálbmogiid máhtolašvuohta luonddu rievdademiid birra galgá deattuhuvvot nationála ja riikkaidgaskasaš dálkkádatpolitihkas.

Sámediggi lea fuolas dálkkádatroasu dihtii mii guoská maiddá sámi servodahkii. Dehálaš lea ahte dálkkádatdoaibmabijut mat gusket Sápmái váldet vuolggasaji sámi kultuvrra luondduvuoddisis, sámi árbedieđuin ja sámiid iešmearridanrievttis.

Sámediggi eaktuda ahte sámi geavaheapmi čatnon boazodollui, eanadollui, guolásteapmái ja meahccegeavaheapmái deattuhuvvo ođđa suodjalanguovlluid hálldašeamis, suohkanlaš pláneameannudeamis ja konsešuvnnaid bokte energiijarusttegiidda, ruvkedoaimmaide ja akvakultuvrii ja eanet.

Sámi meahccegeavaheapmi - meahcásteapmi - lea dehálaš oassi ávnnaslaš kulturvuođus. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte sámi meahccegeavaheapmi oažžu čielga lágalaš dohkkeheami. Meahccegeavaheapmi váikkuha báikedoalu ealáhusvuodui, ja lea dehálaš kulturguoddiin ja sámi identitehta dovddaheapmái. Sámediggi áigu bargat dan ovdii ahte giliid vuoigatvuođat ođasmuvvi resurssaide sin lagaš guovlluin.

6.2 Doaibmagolut - Areálat, biras ja dálkkádat

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Bálká ja sosiála golut	4 609	4 453	156	3,5 %
Eará doaibmagolut	742	717	25	3,5 %
Submi	5 351	5 170	181	3,5 %

Areála ja birasjuogus lea oassi kulturmuhto-, areála ja birasossodagas (KAB). Juhkosis leat 5 bargi.

Areála- ja birasjuhkosis lea ovddasvástádus Sámedikki plána- ja huksenlaga § 3-1 hálddašeamis ja dan vuođu dat addá gulaskuddancealkámušaid gielddaplánaide ja muddenplánaide ja bagada gielddaid plánejeddiid Sámedikki plánaveahki geavaheami oktavuodas. Geográfalaš hálldahusguovlu areálaáššiide guoská fylkkaide Romsa ja Finnmárku ja Nordlándi ja fylkkat mat leat boazodoallolaga ja Trollheimen-lága vuolde, ja suohkanat Engerdal, Flatanger, Folldal, Frosta, Grong, Holtålen, Høylandet, Inderøy, Siskit Fovsene, Leka, Levanger, Lierne, Meråker, Midtre Gauldal, Namsskogan, Namsos, Nærøysund, Oppdal, Orkland, Os, Osen, Overhalla, Rendalen, Rennebu, Rindal, Røros, Røyrvik, Selbu, Snoasa, Steinkjer, Stjørdal, Sunndal, Surnadal Tolga, Tydal, Tynset, Verdal, Ørland ja Åfjord, birrasit 40 % norgga areálas. Mearas rehkenastojuvvo doaibmaguovlu ovttá mearramiilla rádjai vuođđolinnjaid olggobealde. Juhkosis lea ovddasvástádus buot energiija-, areála- ja birasáššiid konsultašuvnnain.

Dán barggus lea Sámedikkis oktavuohta sihke stáhtalaš eiseválddiiguin, suohkaniiguin, doaibmabiddjiiguin ja vuoigatvuođaguiddiiguin. Geográfalaš guovlu lea stuoris ja plánat proseassaiguin leat viidát. Buohstastahiton eará eiseválddiiguin leat Sámedikkis unnán hálldahuslaš návccat ja nu maiddá ráddjejuvvon resurssat. Danne lea Sámediggái dehálaš doalahit buori oktavuođa sámi báikegottiiguin. Lea báikegoddeálbmogis geas lea árbemáhttu, gelbbolašvuohta ja diehtu movt guovllut leat geavahuvvon birgenláhkin sámi álbmogii. Seamma ládje lea Sámedikkis dárbu bures gulahallat ja ipmárdusa oázžut sámi areálageavaheapmái eiseválddiiguin mat mearridit movt min areálat galget atnot boahhtevas jagiid. Dakkár ipmárdusa haga šaddá arealahálldašeapmi hástaleaddjin.

6.3 Áŋgiruššansuorggit - Areálat, biras ja dálkkádat

Sámedikki areálii, birasii ja dálkkádahkii guoski áŋgiruššansuorggit:

- Areálaid hálldašeapmi.
- Luondduresurssat.
- Luonddušláddjivuohta.

6.3.1 Váikkuhangaskaoamit áŋgiruššansuorggit - Areálat, biras ja dálkkádat

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Arealahálldašeapmi	3 272	3 233	39	1,2 %
Luondduvulljodat	200	350	-150	-42,9 %
Submi	3 472	3 583	-111	-3,1 %

6.4 Areálahálddašeapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ealáhusaid, kultuvrra ja servodateallima luonddivuođus lea sihkkarastojuvvon buot plánemiin, ja Sámediggi lea deatalaš eavttuidbiddji ja konsultašuvdnabealli areálahálddašeamis.

Ođđaáiggi servodaga ovddidandárbbut mielddisbuktet eanet ja eanet sisabahkkemiid areálaide. Árbevirolaš sámi ealáhusat, boazodoallu, guolásteapmi, eanadoallu ja meahcásteapmi vásihit dáid hástalusaid iešguđege láhkai. Areálat hálldašuvvojit eanaš báikkálaččat gielddain, plána- ja huksenlága vuodul mii lea deataleamos stivrenreaidu. Buot plánain galgá lága vuodul sihkkarastit sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima luonddivuođosa. Areálahálddašeddjiid bealis ii čađahuvvo dát dál doarvái bures. Sámediggi galgá váikkuhit dan ahte šattašii buoret áddejupmi sámi luonddugeavaheapmái ja árvovuđđui.

Stáhta lea álbmotrievttálaččat geatnegahttojuvvon sihkkarastit sámi kultuvrra ávnnaslaš vuđđosa ja sihkkarastit sámi oassálastima sámi guovlluid luondduressaid geavaheamis, hálldašeamis ja gáhttemis. Konsulterengeatnegasvuoda lágadeami ja geatnegahtti ovttasbargu mii Sámedikkis lea eará hálldahussurggiiguin galgá váikkuhit dasa ahte álbmotrievttalaš geatnegasvuodát čuovvuluvvojit.

6.4.1 Čoahkketabealla - Kulturmuittid hálldašeapmi

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
20001 Protect Sápmi vuodđudus - njuolggodoarjja	1 163	1 124	39	3,5 %
22001 Sámi areála- ja resursavuogiatvuodát - ohcanvuodát doarjja	1 900	1 900	0	0,0 %
23501 Geahččaleapmi mohtorjohtalus meahcis - prošeakta	209	209	0	0,0 %
Submi	3 272	3 233	39	1,2 %

6.4.2 Protect Sápmi vuodđudus - njuolggodoarjja

Njuolggodoarjaga mihttomearri:

- Protect Sápmi vuodđudus galgá bargat dan ala ahte sámi vuoigatvuodaoamasteaddjit sáhttet friija miedihit huksenáššiin ovddalgihtii addojuvvon dieđuid vuodul.

Várrejuvvo 1 163 000 ru áigumuššii jagis 2023.

6.4.3 Sámi areála- ja resursavuogátvuodát - ohcanvuodát doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
22001 Sámi areála- ja resursavuogátvuodát - ohcanvuodát doarjja	1 900	1 900	0	0,0 %
Submi	1 900	1 900	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi areála- ja resursavuogátvuodát:

- Sámi berošteddjiin ja vuoigatvuođaoamasteddjiin lea duohta vejolašvuohta beassat konsultašuvnnaide vai besset ovdagihtii dieđuid vuodul addit friija mieđiheami plánaide ja doaibmabijuide areála- ja resursahálldašeami oktavuodas.

Vuoruheamit - Sámi areála- ja resursavuogátvuodát

- Prošeavttat ja doaibmabijut maid ulbmilin lea fállat ráđđeaddima sámi vuoigatvuođaoamasteddjiide áššiin čatnon eana- ja resursavuogátvuodáid fuolaheapmái, mas maiddái leat mielde áššit mat gusket árbevirolaš sámi ealáhusaid gáhttemii.
- Prošeavttat ja doaibmabijut mat čatnasit bagadeapmái ja ovdaiskkademiide dan oktavuodas go áigot rievttálaččat gáibidit oktasaš vuoigatvuođaid Finnmárrkkukommišuvnna ektui, dás maiddái vuoigatvuođat mearra- ja vuotnaguovlluid bivdosajiide.
- Fierpmádagat ja organisašuvnnat mat barget eana- ja resursavuogátvuodáid dohkkeheamiin olggobealde Finnmárrkku (Sámi vuoigatvuođalávdegoddi).

Várrejuvvo 1 900 000 ru áigumuššii jagis 2023.

6.4.4 Geahččaleapmi mohtorjohtalusas meahcis - prošeakta

Kultuvrralaš perspektiiva sámi meahcásteami - meahcásteapmi lea eambbo go ealáhus. Kultuvrralaš perspektiiva meahcásteami ja mehciin ávkástallama oktavuodas lea deatalaš oassi sámi servodagas. Beassan guovlluide maid min máttut leat geavahan áiggiid čađa hástalit njuolggadusaid man oktavuodas sáhtta geavahit mohtorfievrruid guoskevaš gielddain.

Dáláš njuolggadusat adnojuvvojit gággadin ja mat eai vuhtii váldde sámi kultuvrralaš árbevieruid ja dárbbu. Danne ávžžuha Sámediggi sámi gielddaid čájehit beroštumi searvat geahččaleapmái.

Várrejuvvo 209 000 ru áigumuššii jagis 2023.

6.5 Luondduresurssat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Ávkástallan sámi guovlluid luondduresurssaiguin dáhpuhuvvá dakkár vugiin mii fuolaha sámi vuoigatvuođaoamasteddjiid ja báikegottiid beroštusaid ja vuoigatvuođaid, ja dávista riikkaidgaskasaš álbmotriektái, ja mii fuolaha sámiid rievtti kulturdoaimmaheapmái .

Sámedikki vuolggasadjin lea sihkkarastit sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodatovddideami luondduvuodása. Dat guoská maid ohcangieđahallamii ja konsultašuvnnaide

huksenohcamiid birra energiija- dahje minerálaávkkestallama oktavuodas. Dát mielldisbuktet dávjá stuorra sisabahkkemiid daidda guovlluide gosa ovdal eai leat leamaš sisabahkkemat. Sámedikki mielas ii galgga dát ovdáneapmi čuohcat sámii árbevirolaš ealáhus- ja resursaguovlluide, ja nu headjudit ovddidanvejolašvuođaid ja sámii kultuvrra birgenlági.

Sámediggi vuordá ahte báikkálaš ja guovddáš eiseválddit láččet dili buori ja duohta mielváikkuheapmái sámii vuoigatvuođaguddiide ja báikegottiide luondduresurssaid ávkkestallamis sámii guovlluin, ja ahte mearrádusat dakkár ávkkestallamis leat álbmotrievtti rámmaid ja lasáid siskkobealde.

Mii galgat ovddidit min bagadanrolla láchčii dihtii dan ahte njuolga guoskevaš sámii beroštumit duođas sáhttet váikkuhit. Sámediggi áigu ovddidit bagadeaddjirolla ja váikkuhit ahte njuolga guoskevaš sámii beroštumit besset buorebut duohtavuodas leat mielde váikkuheamen. Dasto oaidná Sámediggi ahte lea dárbu ođastit energiijalága nu ahte dat bidjá čielgaset gáibádusaid ollislaš plánemii sihkkarastin dihtii sámii kultuvrra luondduvuđđosa ja ealáhusbarggu.

6.6 Luondduvalljodat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Luondduvalljodaga suodjaleapmi bidjá nana vuodu sámii kultuvrii ja ealáhusdoaimmaheapmái.

6.6.1 Čoahkketabealla - luondduvalljodat

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
24501 Suodjalanstivrrat - seminára	200	350	-150	-42,9 %
Submi	200	350	-150	-42,9 %

Sámiin lea nana oktilašvuohta meahcásteamis doloža rájes otnáži Sámediggi háliida ahte báikegottiid olbmuid ja boazodoalu geavaheapmi iežaset resursaguovlluin bisuhuvvo maidái guovlluin mat dát leat suodjaluvvon luondduvalljodatlága mielde. Suodjalanguovlluid hálddašeapmi galgá váldit vuolggasaji árbevirolaš geavaheames.

Biologalašvulljodaga konvenšuvdna dohkkeha álgoálbmogiid árbedieđu ja nanne ahte stáhtat leat geatnegahttojuvvon dakkár máhtu árvvusatnit, gáhttet ja viidáseappot fievrredit. Sámedikki mihttomearri lea ahte árbevirolaš ja báikkálaš máhtolašvuohta, mas maidái lea mielde sámii nissoniid máhttu ja ipmárdus, dohkkehuvvo ja adnojuvvo areála ja luondduresurssaid hálddašeamis seamma dásis go dutkanvuđot máhttu.

6.6.2 Suodjalanstivrrat - seminára

Seminára mihttomearri

- Suodjalanguovlluid hálddašeapmi váldá vuodu árbevirolaš geavaheamis ja dahká vejolažžan joatkit dakkár geavaheami.

Sámediggi nammada 42 lahtu oktiibuot 21 álbmotmeahcce- ja suodjalanguovlostivrii. Sámediggi oaidná ahte lea dárbbášlaš ahte sámi ovddasteaddjit besset čoahkkaniit juogadit vásáhusaid ja máhttu, nu ahte sin vejolašvuohta gozihit sámi beroštumiid stivrabarggus nannejuvvo.

Birasdirektoráhta lea geažuhan ahte boahpte Álbmotmeahccekonferánša hoigaduvvo 2024 giddii maŋŋel go ođđa áirasat leat nammaduvvon maŋŋel suohkanstivrraválgga 2023 čavčča. Sámedikki mielas lea goitge dárbu jahkásaš deaivvadeapmái sámi áirasiidda suodjalanguovllus ja áigu doallat gelbbolašvuoda- ja fierpmádatčoahkkima 2023:s

Várrejuvvo 200 000 ru áigumuššii jagis 2023.

7 Ealáhusat

Servodatmihttu:

- Sámi guovlluin leat nana ealáhusat mat ovddidit ja doalahit elešis sámi servodagaid.

1. Eamiálbmogiin lea riekti doalahit ja ovddidit sin politihkalaš, ekonomalaš ja sosiálalaš vuogádagaid ja ásašusaid vai leat oadjebasat ahte besset eallit iežaset birgejumi ja ovdáneami mielde, ja friddja doaibmat iežaset árbevirolaš dahje eará ekonomalaš doaimmain.

(Artihkal 20 ON julggaštus álgoálbmogiid vuoigatvuodaid birra)

1. Duodji, giliide ja báikegottiide gullelaš doaimmat, luondduruovttudoallu ja dan álbmoga árbevirolaš doaimmat, nugo bivdu, guolástus- ja čoagginealáhusat, galget dovddastuvvot dehálaš oassin dáid álbmogiid kultuvrra seailluheamis ja maddái ekonomalaš iešbirgenláhkin ja ovdánahttimin. Álo go lea áigeguovdil, de galget ráđdehusat veahkkálagaid dáid álbmogiiguin nannet ja ovddidit dáid doaimmaid.

(Artihkal 23 ILO konvenšuvdna nr. 169 eamiálbmogiid ja čearddalaš álbmogiid hárrái iešmearrideaddji riikkain)

7.1 Čoahkketabealla - Ealáhusat

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Doaibmagolut	10 070	9 730	340	3,5 %
Njuolggodoarjja	9 973	9 153	820	9,0 %
Ohcanvuđot doarjja	16 300	16 300	0	0,0 %
Šiehtadus	7 100	7 100	0	0,0 %
Prošeakta	2 500	5 250	-2 750	-52,4 %
Konferánsa ja árvvoštallan	150	400	-250	-62,5 %
Submi	46 093	47 933	-1 840	-3,8 %

Korona-pandemiija lea bidjan hástalusaid maiddái sámi ealáhuseallimii. Ollu fitnodagat rahčet heajos dahje váilevaš kundarvuodu geažil, dát guoská erenoamážit mátkealáhusaide, serverensuorgái, duodjeealáhusii ja hutkás ealáhusaide. Erenoamážit mátkealáhusain, dárjjodansuorggis, duojis ja hutkás ealáhusain leat leamaš stuorámus hástalusat. Sámediggi čuovvu dárkilit mielde ovdáneami sámi ealáhusain ja lea gearggus doaibmat dávgasit ja heivehit ortnegiid nu ahte ealáhuseallin sámi guovlluin ii gillášii nu ollu pandemiija geažil.

Sámedikki diedáhusas ealáhusovddideami birra - Šattolaš Sápmi bidjá Sámediggi eavttuid sámi kultuvrra ja giela positiiva ovddideapmái ássama ja barggolašvuoda sihkkarastima oktavuodas sámi guovlluin.

Sámediggi háliida hukset nana mearkagávvu sámi giela, kultuvrra ja ealáhusaid vuodul ja geavahit dan gilvoovdamunnin márkanis.

Sámedikki ruđat galget vuosttažettiin vuoruhuvvot árbevirolaš sámi guovlluin, dalle go lea mihttun nannet báikegottiid main lea heajut ealáhusvuoddu. Doarjjadárbu lea ollu stuorát sámi báikegottiin go gávpogiin ja stuorát čoahkkebáikkiin. Aktevrain gávpogiin lea stuorát márkán ja dieinna lágiin eanet vejolašvuodát olahit kommersialiserema ja gánnáhahttivuoda ja dien geažil lea doarjjadárbu unnit.

Sámedikki áššis 42/22 Šattolaš Sápmi - revideren lea stallejuvvon unnit rievdademiide doaibmaguovllus Sámedikki doarjagiidda ealáhusovdánahhtimii (STN-guovlu). Dálá doarjja ealáhusovdánahhtimii olles 30 dahje muhtin suohkaniin joatkašuvvet rievdatkeahtá. Ortnet doarjja ealáhusovdánahhtimii duodjeealáhusa ja boazodoalloealáhusa siskkobealde mii sáhtá juolluduvvot ohcciide olles riikkas joatkašuvvá. Doarjja hutkás ealáhusaide ja sámi mátkeallimii ráddjejuvvo lullisámi guovlluide ja dan 30 suohkanii. Maŋimus lea ráddjen go jagi 2022 rádjái lei vejolaš addit doarjaga ohcciide miehtá riikka.

Sámedikki árvohákanpolitihka vuodđuduvvá máhttovuđot ealáhusovddideapmái, mas eanet máhttu ja ođđa dieđa, ovtas árbedieđuiguin leat vuodđun boahpteáiggi ealáhuseallimii. Sámediggi háliida nana ja juohkelágan ealáhusaid mat vuodđuduvvet sámi kultuvrii, lundui ja birrasii ja vuhtii váldet daid. Dieinna lágiin sihkkarastit ahte árbevirolaš ja ođđa ealáhusaid sáhtá ovdánahhtit bálddalagaid.

Sihkkarastin dihtii ahte sámi eallinvuoddu, ássan, kultuvra ja giella ovdánit bures, de ferte deattuhit luonddu, birrasa ja ođasmuvvi ealáhusaid. Sámediggi áigu vuoruhit ođasmuvvi ealáhusovddideami ovdabeallái ealáhusovddideami mii ii leat ođasmuvvi, ja bidjat mágga buolvva perspektiivva vuodđun.

7.2 Doaibmagolut - Ealáhusat

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Bálká ja sosiála golut	8 847	8 548	299	3,5 %
Eará doaibmagolut	1 223	1 182	41	3,5 %
Submi	10 070	9 730	340	3,5 %

Ealáhusjuogus lea ealáhus- kultur- ja dearvvašvuodaossodaga (EKD) oassi. Juhkosis leat 12 fásta bargi.

Ealáhusjuhkosis lea ovddasvástádus politihkalaš proseassaid mat gullet ealáhuspolitihkalaš suorgái čuovvuleames. Dasa gullet vuodđoealáhusat, meahcástan/lotnolasealáhusat, ja oppalaš ealáhusovddideapmi vuodđun barggolašvuhtii ja ássamii. Juhkosis lea ovddasvástádus maiddái Sámedikki doarjjaruđaid hálddašeamis Sámedikki vuoruhemiid mielde ja Sámediggeráđi mearridan njuolggadusaid ja fápmudeami mielde.

7.3 Áŋgiruššansuorggit - Ealáhusat

Sámedikki áŋgiruššansuorggit ealáhusaid siskkobealde:

- Vuodđoealáhusat.
- Juohkelágan ealáhusat.
- Sámi mátkeealáhus, hutkkálaš ealáhusat ja sámi borramuš.
- Duodji.

7.3.1 Váikkuhangaskaoamit áŋgiruššansuorggit - Ealáhusat

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Vuodđoealáhusat	9 450	10 300	-850	-8,3 %
Juohkelágan ealáhusat	5 868	9 872	-4 004	-40,6 %
Sámi mátkeealáhus, hutkás ealáhusat ja sámi biepmu	5 971	3 555	2 416	68,0 %
Duodji	14 734	14 476	258	1,8 %
Submi	36 023	38 203	-2 180	-5,7 %

Ekonomalaš váikkuhangaskaomiide mat addojuvvojit ealáhuskapihttala bokte gusto ealáhusovddidan doarjaga doaibmaguovlu (SED-guovlu). Kapihttalis 7.8 sáhtát oaidnit guđe geográfalaš guovllut gullet SED-guvlui.

7.4 Vuodđoealáhusat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Vuodđoealáhusat seailudit sámi kultuvrra, giela ja eallinvuogi.

Vuodđoealáhusain lea leamaš hui deatalaš sadji ollu sámi guovlluin, ja lea deatalaš oassi barggolašvuoda ja ássama vuodus dain guovlluin. Muđui leat vuodđoealáhusat hui deatalaččat giella- ja kulturguoddin. Rikkis sámi giella vuodđoealáhusain čájeha čielgasit man dehálaččat dát ealáhusat leat leamaš midjiide guhkit áiggiid. Lotnolasealáhusat eanandoallu-guolástus leat leamaš deatalaš oassin ávnnaslaš ja kultuvrralaš vuodus mearrasámi ássamii, kultuvrii ja eallinvuohká.

Dat go vuodđoealáhusat leat sámi gielaid ja kultuvrra deatalaš bisuheadjit, dahká ahte dain ealáhusain lea deatalaš doaibma sámi servodagas. Politihkalaš proseassaid ja doarjjaortnegiid bokte galgá Sámediggi leat mielde ealáskahttimin ealáhusdoaimma vuodđoealáhusain.

Sámediggi háliida nannet vuodđoealáhusaid, nu ahte dat maidái boahtteáigis gozihit guovddáš rolla mii dain lea sámi servodagas.

7.4.1 Čoahkketabealla - Vuodđoealáhusaide

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
70000 Mearrasámi vuoigatvuodát - Borjjadat - prošeakta	500	0	500	-
27010 Mariidnealáhusat - ohcanvuodát doarjja	2 700	2 700	0	0,0 %
70000 Deanulnstituhtta - njuolggodorjja	500	0	500	-
70000 Luossaprošeakta - prošeakta	500	0	500	-
27020 Eanadoallu, gilvagardegeavaheapmi ja meahccegeavaheapmi - ohcanvuodát doarjja	1 850	1 850	0	0,0 %
27030 Dorjja boazodollui - ohcanvuodát doarjja	1 750	1 750	0	0,0 %
27030 Lasseealáhusat boazodoalus - ohcanvuodát doarjja	1 500	1 500	0	0,0 %
29502 Boraspireseminára - konferánša	150	300	-150	-50,0 %
27050 Lotnolas- ja meahccealáhusat - ohcanvuodát doarjja a)	0	1 500	-1 500	-100,0 %
28502 Boazodoalloriektealávdegotti čuovvuleapmi - prošeakta	0	600	-600	-100,0 %
40060 Seminára dásseárvvu birra boazodoalus - konferánša	0	100	-100	-100,0 %
Submi	9 450	10 300	-850	-8,3 %

a) Poastta lea sirdon ođđa doarjjaortnegii "Sámi mátkeealáhus, hutkás ealáhusat ja sámi biepmu".

7.4.2 Mearrasámi vuoigatvuodát - Borjjadat - prošeakta

Proševtta mihttomearri: Mearrasámi vuoigatvuodát nannejuvvojit láhkamearrádusain 20230 rádjái.

Sápmelaččaid kultursuodjalus ON konvenšuvnnas siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid birra sisttisdoallet rievtti guolásteapmái. Álbmot sámi guovlluin ferte beassat lágas nannet sin rievtti guolásteapmái ealli ekonomalaš birgejumiin, ja ovdavuoigatvuohta go resurssaide lea ráddjejuvvon beassan. Lea stuora dárbu nannet organisašuvnnaid mat ovddastit mearrasámi ealáhusberoštumiid ja vuoigatvuodaguddiid. Láhkamearrádusat fertejit ášahuvvot nu ahte sápmelaččaid riekti oasálastimii geavaheamis, stivremis ja hálddašeamis ođasmahtti mariidna resurssain fuolahuvvo buorebut go dál dahkko.

2023:s álggahuvvo ovdadutkan mii galgá iskat láhkalávdegotti vejolaš organiserema. Ovdadutkan galgá vuoigatvuođabarggu doaibmalátnji dahje vejolašvuođalatnji. Ovdadutkamis áigu Sámediggi viežžat dieđuid máhtolašvuođabirrasiin, resursaolbmui ja eará berošteddjiin almmustahttin dihte eará vejolaš sisabeassamiid bargui.

Várrejuvvo 500 000 ru áigumuššii jagis 2023.

7.4.3 Mariidnaealáhusat

Ásaheami rájes lea Sámediggi áŋgiruššan álbmogii sámi guovlluin rievtti guolásteapmái. Doarjja fatnasa ja doalu háhkamii, ja dasto infrastruktuvrra ásaheapmi nannámis earret eará guolleuoastáiváldin, lea leamaš deatalaš oassi Sámedikki váikkuhangaskaomiid geavaheamis. Ollu čájeha ahte dát bealit leat váikkuhan positiivalaččat guolástusaid ovdáneapmái sámi guovlluin. Sihkkarastin dihte báikkálaš árvoavttadeami, mii hukse vuodu bissovaš ássamii ja ealli mearrasámi kultuvrii, de lea dehálaš ahte Sámediggi joatká bargguin sihkarastit sápmelaččaide guolástan rivttiid. Sámedikki dadjamaš guolástanpolitihkkas lea dál gulaskuddanortnega aktiiva geavaheami bokte, oasseváldin areála- ja bivdomuddenproseassain, Vuotnabivdolávdegotti bargguid čuovvuleami bokte, ja ovtasbargu ja gulahallan guolástusealáhusa organisašuvnnaiguin.

7.4.3.1 Mariidnaealáhusat - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
27010 Mariidnaealáhusat - ohcanvuđot doarjja	2 700	2 700	0	0,0 %
Submi	2 700	2 700	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Mariidnaealáhusat:

- Bisuhit ja nannet barggolašvuoda mearrasámi guovlluin mas leat buorit rámmaeavttut unnimus bivdofatnasii

Vuoruheamit - doarjja mariidnaealáhusaide:

- Láhčči doaibmabijut ja proševttat mat váikkuhit buoret árvoháhkama ja viidáset nállašuhktima mariidnavarasávdnasiid ektui, erenoamážit dainna áigumušain ahte bisuhit ja nannet guolleuoastáiváldinrusttegiid.
- Bivdofatnasiid, reaidduid ja dávviriid vuosttaš gearddi investereren.
- Nuoraidguolástusproševttat.

Várrejuvvo 2 700 000 ru áigumuššii jagis 2023.

7.4.4 Luossa

Sámediggi mearridii 2021:s Sámediggediedáhusa luosa birra. Sámedikki luossabivddu politihkka vuodđun leat sámi árvvut ja dat áddejupmi ahte olmmoš lea oassi luonddus. Sámedikki mihttu lea sihkarastit báikkálaš ja ceavzilis hálddašeapmi dan bokte ahte árbevirolaš máhttu atno seamma dásis go dutkan, nu ahte luossabivdu sáhtá joatkašuvvot dego vuodđudeaddji oassin sámi kultuvrras.

Sámediggi háliida ahte dát resurssat hálldašuvvojit dainna áigumušain ahte sihkkarastit min boahtte buolvvaide birgenlági ja guhkesáiggi perspektiivvain.

7.4.4.1 Deatnuinstituhtta - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri - Deanuinstituhtta

- Deanuinstituhtta ovddida ja veahkeha buoridit máhtu luossabivddu ja johkasámi kultuvrra birra.

Deanuinstituhtta lea máhttuguovddáš luossabivdui ja johkasámi kultuvrii. Dehálaš fágasuorgi lea sámi árbevieruid ja árbevirolaš máhtu dutkan ja dokumentašuvdna sihkkarastin dihte ahte dát máhttu oahpahuvvo mánáide ja nuoraide. Lea dehálaš luossabivddu ja johkasámi kultuvrra bisuheapmái ja ovddideapmái.

Várrejuvvo 500 000 ru áigumuššii jagis 2023.

7.4.4.2 Luossaprošeakta - Prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Luossabivdu galgá joatkašuvvat dego vuodđudeaddji oassi sámi kultuvrras

Luossaprošeakta galgá sihkkarastit ahte árbevirolaš máhttu lea oassi luosa hálldašeamis ja vuoruhit jogaid ja merara árbevirolaš vuoigatvuodaguddiid. Dat eaktuda lagas ovttasbarggu dolliiguin, birashálldahusain ja organisašuvnnaiguin mat barget luossabivdduin.

Várrejuvvo 500 000 ru áigumuššii jagis 2023.

7.4.5 Eanadoallu, gilvvagárdegeavaheapmi ja meahccegeavaheapmi

Sámediggi áigu politihkalaš váikkuhemiin, ja doarjagiin, váikkuhit buoret biebmobuvttadeapmái ja buoridit rekruteremii vuodđoealáhusaide ja lotnolasealáhusaide Sámis. Vaikko doalut eanadoalus geahppánit, de ii unno árvoháhkkan vásttolaččat. Dán sáhtta čilget nu ahte šaddet sihke stuorát ovttadagat eanadoalus ja buvttadeapmi ovttadaga nammii stuorru. Sámediggi áigu váikkuhit dan ovdánahttimii gulahallama ja konsultašuvnnaid bokte guovddáš eanadoalloeiseválddiguin, addit cealkámušaid eanandoallošiehtadussii, ovttasbargat ja gulahallat eanandoalloorganisašuvnnaiguin ja ovttastahttit politihkkahábmema ealáhusa siskkobealde. Sámediggi áigu maiddái bargat geahččalit movttiidahttit nuoraid áŋgiruššat eanadoaluin.

7.4.5.1 Eanadoallu, gilvvagárdegeavaheapmi ja meahccegeavaheapmi

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
27020 Eanadoallu, gilvvagárdegeavaheapmi ja meahccegeavaheapmi - ohcanvuodot doarjja	1 850	1 850	0	0,0 %
Submi	1 850	1 850	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Eanadoallu, gilvvagárdegeavaheapmi ja meahccegeavaheapmi:

- Bisuhit dáláš barggolašvuoda ja doallostruktuvrra eanadoalus.

Vuoruheamit - doarjja eanadollui, šaddogárdedollui ja meahccedollui:

- Ođđahuksema ja doaibmavistiid viidát earáhuhttin
- Doaibmabijut ja proševttat mat váikkuhit boraspirevahága dokumenteret.
- Láhčči doaibmabijut ja proševttat mat váikkuhit rekrutterema, buoret árvoháhkama ja ovdáneami ealáhusas.
- Investeren, rekruteren, čálgoortnegiid ja gelbbolašvuodálokten oktasaš doaimmat.

Várrejuvvo 1 850 000 ru áigumuššii jagis 2023.

7.4.6 Boazodoallu

Sámi boazodoallu lea ealáhus ja eallinvuohki ollugiidda Sámis. Boazodoallu lea leamaš gievra heivehallat ja lea čuđiid jagiid addán birgejumi ollu sámide. Sámediggi háliida nannet boazodoalu riektivuodu, ja áigu váikkuhit dan ahte boazodoallu ovddiduvvo ja bisuhuvvo árbedieđuid guoddin. Olu nuorat háliidit boazodollui, muhto lea hástaleaddji iešlágan rámmaeavttuid dihte nugo siidaoasit, boazolohkku ja areála. Guohtonareálat gáržžidit ahtanuššanvejolašvuoda boazodoalus, man oktavuodas guohtoneatnamiid massin lea áittan ahtanuššamii ealáhusas. Lea maiddái hui stuorra dárbu sihkkarastit daid guohtonareálaid mat leat vel báhcán boazodollui bisuhan dihtii ceavzilis ealáhusa.

Go doarju proševttaid ja doaibmabijuid mat nannejit árbedieđuid, de loktejuvvo doarjaga bokte boazodoallu bearašvuodt ealáhussan. Danne go stuorrunvejolašvuodta lea ráddjejuvvon, lea dárbbaslaš geahčadit buvttaovdánahttima ja bohccobiergomárkana ovdánahttima, ja báikedoalu ja siidadoalu. Árvobuvttadeapmi nannejuvvo eanet muohkademiin, biebmobuvttademiin ja ángiruššamiin báikkálaš biepmuide.

7.4.6.1 Doarjja boazodollui - ohcanvuodt doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
27030 Doarjja boazodollui - ohcanvuodt doarjja	1 750	1 750	0	0,0 %
Submi	1 750	1 750	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja boazodollui:

- Sihkkarastit ja nannet árbevirolaš bearašvuodt boazodoalu, buoridemiin dietnasa ja vuolidemiin massinlogu boraspiriide.

Vuoruheamit - Doarjja boazodollui:

- Investeremat mat váikkuhit ollu hutkkálašvuoda ja ovddideami boazodoalus.
- Prošeavttat ja doaibmabijut mat nannejit árbevirolaš máhtu bearašvuot boazodoalus.
- Doaibmabijut ja prošeavttat mat váikkuhit dokumenteret bohccuid maid boraspiret leat goddán.
- Doaibmabijut maid ulbmil lea oahppat/oahpahit árbevirolaš máhtu.
- Doaibmabijut mat váikkuhit buoret beroštumi, ángiruššama ja boraelliid liseansa- ja bivdoearrebivddu beavttálmahttima.
- Roassodoaimmat boazodoalus go leat erenomáš dilálašvuodát.
- Investeremat, doaimmat ja prošeavttat mat váikkuhit dokumenteret bohccuid maid boraspiret lea speadjan.

Várrejuvvo 1 750 000 ru áigumuššii jagis 2023.

7.4.6.2 Lassealáhusat boazodoalus - ohcanvuot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
27040 Lassealáhusat boazodoalus - ohcanvuot doarjja	1 500	1 500	0	0,0 %
Submi	1 500	1 500	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Lassiealáhus boazodollui:

- Stuorát fitnodatlohku ja eanet dienas doaibmabijuin mat váldet vuolggasaji boazodoalus.

Vuoruheamit - Lassiealáhusat boazodoalus:

- Doaibmabijut mat mearkkašahtti láhkai váikkuhit hutkáivuoda ja fitnodatovddideami.
- Gánnáhahtti ásaheamit main vuolggasadi boazodoalus.

Várrejuvvo 1 500 000 ru áigumuššii jagis 2023.

7.4.7 Boraspiret

Boraspirepolitihkas lea stuorra váikkuhanfápmu mihttomearrái vuoddoealáhusaid siskkobealde. Sámedikki mihttomearrin lea ahte boraspirehálddašeapmi lea dakkár dásis ahte dat ii áitte sámi guohtonealáhusaid ceavzilvuoda. Vásihusvuot ja árbediehtu guohtonealáhusaid ja boraspiriid birra lea oassi máhttovuodus go mearrádusat boraspirepolitihkas ja -hálddašeamis dahkkojuvvojit.

Boranávddit buktet hástalusaid guohtonealáhusaide, ja leat dagahan ekonomalaš vahága go buhtadanortnega eai govčča duohta vahágiid. Guođohanealáhus ferte oppa áiggi guohtonáigodagas plánet movt sii eastadiit sávzzaid massima boranávddiide.

7.4.7.1 Boraspireseminára

Dehálaš lea ahte lahtuin maid Sámediggi nammada regionála boraspirelávdegottiide, lea ovttagaslaš máhttovuoddu sámi ealáhusaid birra ja boraellihálddašeami mearkkašupmi dasa. Danne galgá lágiduvvot boraelliseminára daid boraellilávdegottiid lahtuide ja várrelahtuide.

Dán seminárii várrejuvvo 150 000 ru 2023:s.

7.5 Juohkelágan ealáhusat

Ángirusšansuorggi mihttomearri:

- Gánnáhahti fitnodagaid ahtanuššan

Kapihtal sisttisdoallá mánggabealáš ealáhuseallima, sámi mátkeealáhusa, árvohuksema ja ealáhushutkama. Dát ealáhusat ja oalggit ovddastit ođasmahtti resurssaid mat váikkuhit buori ealáhus- ja servodatovddideami sámi guovlluin. Danne áigu Sámediggi deattuhit ovddidanproseassaid ja -prošeavttaid mat guoskkahit potenciála dain ealáhusain.

Ealáhushutkan, innovašuvdna ja ođđaháhkkan leat dehálaččat sámi servodaga ođasmahttimii ja ovdáneapmái. Innovašuvnnat leat guovddášis jus galgá olahit eanet gánnáhahttivuođa ja dan bokte ásaht eanet ođđa bargosajiid. Ealáhussiida Sápmi lea mielde nationála ealáhussiidaoprográmmas ja dan fierpmádaga bokte nationálalaččat (SIVA) ja regionála (fylkkasuohkanat, eará ealáhussiiddat ja máhttguovddášat) leat dat aktiivvalaččat mielde váikkuheamen ahte bohtet ođđa fitnodagat ja innovašuvnnat ealáhusaide sámi guovlluin. Sámediggi áigu danin láchit dili nu ahte Sápmi ealáhussiida ovdánahttojuvvo ja oažžu rámmaid vai sáhtta leat guovddáš reaidun fitnodagaid ovddideames min guovlluin.

Čuovvulit Stuorradiggedieđáhusa Meld. St. 37 (2020-2021) Sámi giella, kultuvra ja servodateallin — Ealli sámi báikkaláš servodagaid ealáhusvuođu, bargá Sámediggi ásaht eanet bargosajiid sámi lagasbirrasiin. Ealáhuseallimis lea dárbu buori ráđdeaddi- ja bagadallanapparáhtii ja Sápmi ealáhugárddi juolludeapmi sihkkarastá dákkár fálddaga.

7.5.1 Čoahkketabealla - Juohkelágan ealáhusat

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
27101 Doarjja mánggabealat ealáhusaide - ohcanvuđot doarjja	4 500	4 500	0	0,0 %
25001 Sápmi Ealáhussiida - njuolggodoarjja	1 088	1 051	37	3,5 %
25101 Nuorra Ealáhushutkan - njuolggodoarjja	280	271	9	3,3 %
28610 Sámi mátkeealáhusat - prošeakta	0	1 750	-1 750	-100,0 %
27201 Sámi mátkeealáhusat - ohcanvuđot doarjja	0	1 500	-1 500	-100,0 %
28620 Geasuheadđji báikegottit - prošeakta	0	800	-800	-100,0 %
Submi	5 868	9 872	-4 004	-40,6 %

7.5.2 Doarjja mánggabealat ealáhusaide - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
27101 Doarjja mánggabealat ealáhusaide - ohcanvuđot doarjja	4 500	4 500	0	0,0 %
Submi	4 500	4 500	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Mánggabealat ealáhus

- Fitnodatahtanuššan lahkana 2 % sámi guovlluin.

Vuoruheamit - Mánggabealálaš ealáhusat:

- Doaibmabijut mat mearkkašahhti láhkai váikkuhit hutkáivuoda ja fitnodatovddideami.
- Doaibmabijut mat nannejit ealáhusaid main lea stuorrun potenciála ja alla barggahus dagahan dihte olmmošlogu lassáneami / sirddolašvuoda.
- Doaibmabijut ja prošeavttat mat nannejit doaimmahusaid maidda koronadávda lea erenoamáš garrasit čuočan.

Várrejuvvo 4 500 000 ru áigumuššii jagis 2023.

7.5.3 Sápmi Ealáhusiida - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sápmi ealáhusiida fállá fierpmádaga, gelbbolašvuoda ja beaktilis doarjaga ealáhuseallimii doaibmaguovllusis.

Sápmi Ealáhusiida lea oassi nationála ealáhusiidaprográmmas ja mas Sis-Finnmárku lea doaibmaguovllun. Ealáhusiiddii gullet Unjárgga, Deanu, Porságggu, Kárášjoga gielddat ja Guovdageainnu suohkan. Ealáhuseallimis sámi guovlluin leat ollu smávva fitnodagat main lea stuorra vejolašvuoda ahtanuššat ja ovdánit. Ovttasbargu, fierpmádathuksen, gelbbolašvuoda lokten ja árrjalaš doarjjaapparáhta lea deatalaš buori ovdáneapmái ealáhuseallimis. Sápmi ealáhusiida goziha dán doaimma.

Várrejuvvo 1 088 000 ru áigumuššii jagis 2023.

7.5.4 Nuorra Ealáhushutkan - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Nuorra ealáhushutkan deattuha erenoamažit ovdánahtit mánáid ja nuoraid hutkáivuoda, buvttadanmovtta ja iešdovddusámi guovlluin Romssas ja Finnmárkkus.

Ođđaásaheamit leat vealtameahtun deatalaččat ahtanuššamii ja ođasmahttimii ealáhuseallimis ja dan bokte eanet bargosajiide. Jos galggaš lihkestuvvat eanet ealáhushutkamiin ja eanet ođđaásahemiiguin, de lea dárbu álgit juo vuodđoskuvllas ja joatkkaskuvllas. Nuorra ealáhushutkan bargá sierra oahppoáigumušaiguin konkrehta bargo- ja prošeaktabargamušaiguin mat earret eará loahpahuvojit gilvuiguin. Doarjaga bokte áigu Nuorra Ealáhushutkan erenoamážit deattuhit sámi guovlluid.

Várrejuvvo 280 000 ru áigumuššii jagis 2023.

7.6 Sámi mátkeealáhus, hutkkálaš ealáhusat ja sámi borramuš

Hutkás ealáhusat sísttisdoallet olu doaimmahagaid, ja sámi dáidda ja kulturovdanbuktin lea doaimmahaga váimmus. Sámediggi čilge hutkás ealáhusaid dego ealáhussan gos sámi kulturoassi lea váldooassi doaimmahagas. Sámi hutkás ealáhusaid hástalusat leat ahte leat olu smávva fitnodagat mat illá gánnáhit ja sin vejolaš márkán lea guhkin eret Davvi-Norggas. Vejolašvuodát leat ollu danne go eanet ja eanet olbmot leat čalbmagoahtán sámi kultuvrra ja sámi design. Go lea posiitiiva ovdáneapmi ealáhusas, de lea deahtalaš ahte Sámediggi čuovvula dan, vai ovdáneapmi dáhpuhuvvá sámi fitnodagaid eavttuid mielde.

Sámi mátkkoštanealáhus definerejuvvo mátkkoštanealáhussan mas doaimmas leat sámi kulturoasit guovddáš oassin. Sámi mátkkoštanealáhus lea dehálaš ássamii, barggaheapmái ja árvohuksemii sámi guovlluin. Sámi mátkkoštanealáhus lea guhka leamaš okta Sámedikki áŋgiruššansurggiin. Sámi mátkkoštanealáhusas gaskkustuvvo sámi kultuvra olu gussiide mii fas buorida máhtu ja ipmárdusa sámi kultuvrii.

Davvi Norgga biebm- ja mátkeealáhusprošeakta álggahuvvui 2019:s. Dainna galgá loktejuvvot báikkálaš biepmuin ja ártalaš biepmuin áŋgiruššan ovtas mátkeealáhusaiguin. Innovašuvdna Norggas lea ovddasvástádus prográmmas ja Sámediggi lea mielde ruhtadeamen. Doaimmat boazodoalus, eanadoalus, mariidnaealáhusain ja mátkeealáhusain searvvahuvvojit. Sámi borramušvieruin ja sámi kultuvrras lea stuorra ovdu dán áŋgiruššamis.

Sihke nationála ja regionála dásis lea fokus mátkeealáhusovdáneapmái. Áŋgiruššan sámi mátkeealáhussii galgá huksejuvvot albma ja jáhkehahtti sámi mátkeealáhus buktagiidda. Sámediggi háliida ahte sámi mátkeealáhusat ovddidit nana mearkagálgvuid main lea čielga sámi faggi, mas etihkka sámi kultuvrra kommersialiseremis lea mielde. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte mátkeealáhusovddideapmi ollislaččat go geahččá, nanne sámi giela, kultuvrra ja eallinvuogi buori ja etihkalaččat dohkálaš vuogi mielde. Sámit ieža fertejit bidjat eavttuid dan ealáhuspolitiikalaš mátkeealáhusovddideapmái mii geavvá.

Sámi dáidda ja kultuvra lea maŋemus jagiid hirbmadit loktejuvvon sihke nationálalaččat ja riikkaidgaskasaččat. Maŋimus Veneziabienalenis 2022 giđa. Dáiddakollektiiva Dáiddadálgu Guovdageainnus lea nubbe ovdamearka ahte hutkás ealáhusat ja dáiddarat ovtas sáhttet addit buriid synergijaid. Mis lea maddái dáruiduhttinhistorjá mii lea váikkuhan stereotipiseret sámi mátkkoštanealáhusa ja muhtin oktavuodain ja guovlluin váikkuhan min historjá ja mitalusaid gaskkusteamii hehttemii. Dat fas veadjá leat hehtten sámi mátkkoštanealáhusa ovddideami. Sámediggi háliida laktit posiitiiva vuommi ja ovddideami mii lea dáidda- ja kultursuorggis dál lagabui mátkkoštanealáhusa.

Sámi biepmu ja báikkálaš biebmovieruid bokte sáhttet min mitalusat nannejuvvot sakka ja leahkit goalmát oassin čohkkejuvvon áŋgiruššamis nannen dihte ealáhusvuodu sámi guovlluin. Ollu fitnodagat sihke vuvdet, gaskkustit ja reidejit sámi biepmu. Dat leat unnan heivehuvvon sámi biepmu promoterema ja juogadeapmi várás. Sámediggi jáhkka vejolažžan ovdánahttit Sámi bivnnuhis

mátkemearrin biepmu dihte, ja dainna lágiin laktit sámi mátkkoštusealáhusa, hutkás ealáhusaid ja biepmu lagabut oktii.

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Dálá ja ođđa aktevrrat hutkás ealáhusain ja sámi mátkkoštanealáhusas ráhkadit nanu ja gánnáhahtti fitnodagaid maid vuodđu lea sámi kulturovdanbuktimis mii speadjalastá Sámi girjjatvuoda.
- Sámi bibmui eanet árvvu hukset.

7.6.1 Čoahkketabealla - Sámi mátkeealáhus, hutkkálaš ealáhusat ja sámi borramuš

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
70000 Sámi mátkeealáhusčoahkkaneamit ja innovašuvdnafierpmádat - prošeakta	750	0	750	-
70000 Sámi borramuš - prošeakta	750	0	750	-
70000 Sámi mátkeealáhus, hutkás ealáhusat ja sámi biepmu - ohcanvuđot doarjja	4 000	0	4 000	-
25201 Dáiddadállu - njuolggodoarjja	471	455	16	3,5 %
27301 Hutkás ealáhusat - ohcanvuđot doarjja a)	0	1 000	-1 000	-
28701 Gelbbolašvuodavuođot hutkás ealáhusat - prošeakta	0	2 100	-2 100	-100,0 %
Submi	5 971	3 555	2 416	68,0 %

a) Poastta lea sirdon ođđa doarjjaortnegii Sámi mátkeealáhus, hutkás ealáhusat ja sámi biepmu.

7.6.2 Sámi mátkeealáhusčoahkkaneamit ja innovašuvdnafierpmádat - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Nannet fierpmádaga sámi mátkeeallinealáhusfitnodagain

Prošeakta hukse earret eará Johtit 1 ja 2 ala. Galgá čađáhuvvot mátkeealáhusberrasa ja máhtolašvuodaberrasa dego UiT Norgga arktihkalaš universitehta ovtasbargguin ja bagademiin. Nasionála mátkeeallinstrategiija 2030 ja Sámedikki ealáhusdieđáhus, Šattolaš Sápmi, ávžžuha ángiruššama čohkiide ja Johtima árvvoštallan čájeha ahte mátkeeallimis lea dárbu sámi čohkiide.

Ulbmil prošeavttain lea nannet fierpmádathuksema sámi mátkeeallimii mii váikkuha fágalaš nannemii ja eanet gálvojođu mátkeealáhusfitnodagaide. Dan dahkat doaimmaid bokte čatnon buvttaovdánahttimii, digitála gelbbolašvuhtii ja gálvomearkahuksema vai beassan sámi mátkeeallima márkaniidda lassána. Prošeakta sámi čoahkit galgá ohcalit lagat oktiičatnama hutkás ealáhusain, maid olgguldas evalueremat leat ávžžuhan sámi mátkeeallimii.

Várrejuvvo 750 000 ru áigumuššii jagis 2023.

7.6.3 Sámi borramuš - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Fitnodagat atnigohtet ja čalmmustahttet sámi biebmovierruid

Sámi borramuš lea prošeakta mii bistá 3 jagi. Prošeakta lea earret eará ovdalaš prošeavttaid evalueremiidda huksejuvvon nu go Máistu, Faamoe Lokalmat (2021) ja ođđaset márkanguorahallamat báikkálaš ja sámi biebmovieruin. Prošeakta galgá čađahuvvut mátkeealáhusberrasa ja máhtolašvuodaberrasa dego UiT Norgga arktihkalaš universitehta ovtasbargguin ja bagademiin.

Prošeavtta mihttomearri lea ahte fitnodagat atnigohtet ja čalmmustahttet sámi biebmovierruid, mii dagaha eanet gálvojođu nu ahte ealáhus ceavzzášii birrajagi ollesáiggi barggahemiin. Sámi biepmu oassemihttomeari lea čalmmustahttit mearrasámi biebmovieruid ja váikkuhit nana čohkiide mat huksejit mearkagálvvuid mat addet eanet fágalaš kvaliteahta ja gávpejoru. Doaimmat prošeavttas čadnojit buvttadnahttimii, digitála gelbbolašvuhtii ja gálvomearkahuksemii, lagat oktiičatnan gaskkal sámi biepmu ja hutkás ealáhusaid. Profesjonaliseren galgá deattuhuvvot ealáhusas gos sámi kultuvrra gaskkusteampi ehtalaš ja kvalitatiivvalaš buori vuogi mielde lea guovddášis.

Várrejuvvo 750 000 ru áigumuššii jagis 2023.

7.6.4 Sámi mátkeealáhus, hutkkálaš ealáhusat ja sámi borramuš - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
70000 Sámi mátkeealáhus, hutkás ealáhusat ja sámi biepmu - ohcanvuđot doarjja	4 000	0	4 000	-
Submi	4 000	0	4 000	-

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi mátkeealáhus, hutkkálaš ealáhusat ja sámi borramuš

- Oktiičatnat, nannet ja oktiieivehit sámi mátkeealáhusa, hutkkálaš ealáhusaid ja sámi borramušbuvttadeddjiiid/ - lágideddjiiid

Vuoruheamit - Sámi mátkeealáhus, hutkkálaš ealáhusat ja sámi borramuš

- Prošeavttat/ doaibmabijut mat buvttadit ođđa ja innovatiiva buktagiid ja bálvalusaid sámi kulturdovddaheami vuodul
- Prošeavttat ja doaibmabijut mat váikkuhit dasa ahte buktagat ja bálvalusat dáin surggiin olahit ođđa ja stuorit márkaniid.
- Prošeavttat ja doaimmat mat gaskkustit ja ovdanbidjet sámi kultuvrra ja historjjá innovatiiva vuogi mielde
- Investeremat mat nannejit sisaboađu ja leat dárbbaslaččat ráhkadahttin dihte buoret gánnáhahttivuodá fitnodatsurggiide sámi mátkeealáhus, hutkkálaš ealáhusat ja sámi borramuš.
- Prošeavttat ja doaibmabijut mat láchet dili oktiičatnamii aktevrraiguin namahuvvot fitnodatsurggiin ja mat oktiičatnet DuO- ja ovddidanberrasa, mas maiddá lea mielde fierpmádathuksen, gelbbolašvuodálokten ja márkana ovdánahttin.

Várrejuvvo 4 000 000 ru áigumuššii jagis 2023.

7.6.5 Dáiddadállu - njuolggodoarjja

Njuolggodoarjaga mihttomearri:

- Dáiddadállu lea loktegoahtán kollektiivva miellahtuid dáiddalaš gaskkusteami nationálalaččat ja riikkaidgaskasaččat.

Dáiddadállu lea sámi dáiddároktavuohhta Guovdageainnus. Kollektiivvas leat sulli 21 dáiddára iešguðetlágan šánngerii earret eará filmmas, dánsumis, visuála dáidagis, ja girjjálašvuodas. Sámi dáiddabuktagat main lea alla kvalitehta leat jerrojuvvo sihke riikkaidgaskasaš ja nationála aktevrraid beales. Dáiddadállu lea aktevra riikkaidgaskasaš dásis mas leat fierpmádagat miehtá máilmmi.

Várrejuvvo 471 000 ru áigumuššii jagis 2023.

7.7 Duodji

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet duojárat geain duodji lea ealáhussan.

Sámedikkis lea áigumuš ovddidit duoji boahpteáiggeguvllot ja geasuheaddji ealáhussan. Iežas dujiid eanet vuovdin stuorát márkaniidda lea guovddázis Sámedikki ángiruššamis. Dainna oaivvilduvvo ahte duodjeealáhus nagoda heivehit rievadusaide ja hástalusaid ealáhusas, ja ahte ámmátlašvuohhta, sisaboahu ja gánnáhahttivuohhta ealáhusas buorránit.

Duoji ealáhusšiehtadus lea Sámedikki deataleamos gaskaoapmi dán ealáhusa ovddideamis. Ealáhusšiehtadusas leat earret eará doaibmadoarjjaortnet duojáriidda, investeren- ja ovddidandoarjja, ásaandoarjja, čálgoortnegat, vuovdima ovddideaddji doaibmabijut ja doarjja organisašuvnnaide.

7.7.1 Čoahketabealla - duodji

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
25301 Doarjja Duodjeinstituhtii - njuolggodoarjja	5 769	5 574	195	3,5 %
25401 Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvra - njuolggodoarjja	1 865	1 802	63	3,5 %
Duoji ealáhusšiehtadus	7 100	7 100	0	0,0 %
Submi	14 734	14 476	258	1,8 %

7.7.2 Duodjeinstituhtta - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Duodjeinstituhtta ovddida ja veahkeha duodjefitnodagaid eanet bargat buvttabagademiin ja buvttaovddidemiin, ja dasto fierpmáduhksemiin.

Duodjeinstituhtta lea guovddáš aktevra duoji siskkobealde ja dan doaibman lea ovddidit ja veahkehit fágagelbbolašvuodain duoji siskkobealde, addit veahki buvttaovddideapmái ja buvttadanbagadusa, vuolggaht geahččalan- ja ovddidanbargui searvama. Bagadeaddjivirggit gullet doarjagii.

Várrejuvvo 5 769 000 ru áigumuššii jagis 2023.

7.7.3 Ovddideapmi ja rekrutteren duodjeealáhusas - njuolggodoarjja Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvrii

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Oahpahuskantuvrra ulbmilin lea addit oahpu nuoraide šaddat čeahpes fágabargin, ja fállat viidáset oahpu boazodoalu ja duodjebargiide dainna áigumušain ahte váldit fágareivve fágaoahpahuslága mielde.

Oahpahuskantuvrra ulbmilin lea addit oahpu nuoraide šaddat čeahpes fágabargin, ja fállat viidáset oahpu boazodoalu ja duodjebargiide dainna áigumušain ahte váldit fágareivve fágaoahpahuslága mielde. Oahpahuskantuvra bargá árijjalaččat fitnoohppiid rekrutteremiin boazodoalus ja duojis, ja movttiidahtta boazodoalu ja duodjebargiid váldit fitnoohppiid. Kantuvra lea mielde buorideamen fágaid gelbbolašvuoda ja renommé. Sámedikki doarjja manná duoji fidnoohppiortnegii ja kantuvrra bargui duoji siskkobealde.

Várrejuvvo 1 865 000 ru áigumuššii jagis 2023.

7.7.4 Duoji ealáhusšiehtadus

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
28001 Doaibmadoarjja - ohcanvuđot doarjja	2 800	2 500	300	12,0 %
28002 Investeren- ja ovddidandoarjja, konsuleantaveahki ja álggahandoarjja - ohcanvuđot doarjja	1 200	1 200	0	0,0 %
28003 Duodjestipeanda - ohcanvuđot doarjja	210	160	50	31,3 %
28004 Čálgoortnegat - ohcanvuđot doarjja	50	20	30	150,0 %
28005 Gelbbolašvuhta, oahpahus, kurssat - ohcanvuđot doarjja	110	200	-90	-45,0 %
28006 Márkanheiveheapmi/ Márkanfievrrideapmi - ohcanvuđot doarjja	500	830	-330	-39,8 %
28030 Duojarriid Ealáhus Searvi - njuolggodoarjagat	630	630	0	0,0 %
28031 Sámiid Duodji - njuolggodoarjja	1 310	1 310	0	0,0 %
28040 Faga- ja ekonomiiálávddegoddi - prošeakta	100	50	50	100,0 %
70000 Bájit - ohcanvuđot doarjja	190	0	190	-
28041 Duodjesiehtadusa organiseren	0	200	-200	-100,0 %
Submi	7 100	7 100	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Doaibmadoarjja:

- Buoridit iežas duddjon árbevirolaš buktagiid gávpejođu.

Vuoruheamit - Doaibmadoarjja:

- Duojáriin geas unnimus 50 % iežas dietnasis bohtá iežárráhkaduvvon árbevirolaš duoji vuovdimis.
- Duojár galgá registrerejuvvon lasseárvodivatregisteris ja galgá unnimus 50 000 ru gálvohtu duojis.

Várrejuvvo 2 800 000 ru áigumuššii jagis 2023.

Doarjjaortnega mihttomearri - Investeremat, ovddidandoarjagat, konsuleantaveahkki ja álggahandoarjjaortnet:

- Duodjefitnodagaid ámmátlašvuohta ja sisabohtu buorránit.

Vuoruheamit - Investeremat, ovddidandoarjagat, konsuleantaveahkki ja álggahandoarjjaortnet:

- Fitnodagat main fitnodatovddideapmi deattuhuvvo.

Várrejuvvo 1 200 000 ru áigumuššii jagis 2023.

Doarjjaortnega mihttomearri - Duodjestipeanda:

- Eanet olbmot geain lea formála gelbbolašvuohta duoji siskkobealde.

Vuoruheamit - Duodjestipeanda:

- Joatkkaskuvlla oahppit geat olles áigge lohket Jo1 Design ja giehtaduodji dahje Jo2 Design ja giehtaduodji.
- Norgga studeanttat geat olles áigge lohket duoji Sámij áhpadusguovdásjís dahje duoji bachelor- ja masterdásis.

Várrejuvvo 210 000 ru áigumuššii jagis 2023.

Doarjjaortnega mihttomearri - Čálgoortnegat:

- Buorit čálgoortnegat daid duojáriidda geat leat dohkkehuvvon duodjeregistaris.

Vuoruheamit - Čálgoortnegat:

- Váhnenruđat.
- Buohcciruhtaortnet.

Várrejuvvo 50 000 ru áigumuššii jagis 2023.

Doarjjaortnega mihttomearri - Gelbbolašvuohta, oahpahus, kurssat:

- Duodjefitnodagaid ámmátlašvuohta ja gelbbolašvuohta buorránit.

Vuoruheamit - Gelbbolašvuohta, oahpahus, kurssat:

- Duodjedoaimeain mat barget dujiin ealáhussan ja maid ulbmilin lea buoridit iežaset dietnasa.

Várrejuvvo 110 000 ru áigumuššii jagis 2023.

Doarjjaortnega mihttomearri - Márkanheiveheapmi/ Márkanfievrredeapmi:

- Duodjefitnodagaid ámmátlašvuohta ja sisabohtu buorránit.

Vuoruheamit - Márkanheiveheapmi/ márkanfievrredeapmi:

- Rekrutteren ja doaibmabijut mat buoridit vuovdima.

Várrejuvvo 500 000 ru áigumuššii jagis 2023.

Doarjjaortnega mihttomearri - Bájit:

- Láhčit dili oktasaš duodjebájiide.

Vuoruheamit - Bájit:

- Duodjebájit mas leat oktasaš duodjedoaimmat.

Várrejuvvo 190 000 ru áigumuššii jagis 2023.

7.8 Ealáhusovddideami doarjaga doaibmaguovlu (SED-guovlu)

Čuovvovaš doaibmaguovllut gusket Sámedikki ealáhusovddideami doarjagii:

5430 Guovdageaidnu, olles suohkan

5403 Áltá, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0101 Stierdná
- 0102 Sievju
- 0103 Uhcca Liidnevuotna
- 0104 Stuora Liidnevuotna
- 0105 Gámavuotna
- 0106 Fielvuotna
- 0107 Nyvoll
- 0108 (Stuora) Girenjárga
- 0110 Latni
- 0201 Lákkonjárgeahči
- 0202 Dáhppeluokta/Vuojatluokta (Rivargohppi)
- 0203 Lákkovuonbahta
- 0204 Dálbmeluokta
- 0205 Vasbotnelv

5432 Láhppi, olles suohkan

2017 Ovdalaš Fálesnuori suohkan

5434 Muosát, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0119 Muorral(vuotna)
- 0120 Vuotkevuotna (Uhcca-vuonaš)
- 0121 Muotki
- 0122 Gunnarnes
- 0123 Tufjord
- 0124 Fávle-lžžát

5435 Davvinjárga, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0101 Skarsvåg
- 0102 Kamøyvær
- 0113 Oarjjábealli-Vuotnabađaguovlu
- 0114 Nuortaváhkeguovlu
- 0115 Goaskinvákke - Ráktionjár-guovlu
- 0117 Skuotanjargga
- 0118 Mannskarvik-Reaipváhki (Ráiváhki)
- 0119 Spierttanjárga (Spierta)
- 0200 Geaissavearra
- 0201 Geaissavearra
- 0202 Kniskkárnjárga
- 0203 Duvavuotna (Irivuotna)
- 0204 Magerøystua
- 0205 Finnvik
- 0206 Váttavuotna (Váttavuonaneret)
- Sarnes gili

5436 Porsángu, olles giella

5437 Karášjohka, olles giella

5438 Davvesiida, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0103 Dáigevuotna
- 0104 Gihppovuotna
- 0105 Dorskkášvuotna/Beahkkervuotna
- 0106 Davvesiida
- 0107 Idjavuotna
- 0108 Irgevuotna/Áttamvuotna
- 0109 Lagesvuonbahta/Gussanjárga
- 0110 Šeste (Čiesti)/Godviknes
- 0111 Váttesbákt-seaibbuš
- 0112 Gappatvarri
- 0113 Eretoaivit
- 0114 Vuonjalráššá

5439 Gárgaviika, olles giella

5441 Deatnu, olles giella

5442 Unjárga, olles giella

5444 Máttá-Várjjat, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0101 Buodgáibeaski
- 0102 Reais(a)vuonna
- 0103 Spurvnes /Sállam
- 0104 Njávdam
- 0402 Lávvonjárga
- 0403 Juranjohka
- 0404 Ruovdevuonna
- 0405 Vuorjám(johka)
- 0503 Čoalbmejávri
- 0504 Máiddet/Skrotnes
- 0505 Bajit Báhcceveadjji

5401 Romsa, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 3301 Čie(k)galluokta
- 3302 Leaibediervvá
- 3303 Moskaluokta
- 3304 Moskauvuodi
- 3305 Rivnnje/Vuotnasiida
- 3306 Suortu (davit/siskit)
- 3307 Várpenjárga
- 3308 Su(o)rgomohkki
- 3309 Guohcavuopmi
- 3310 Ullsfjordmoane

1913 Ovdalaš Skánit suohkan

5412 Rivttát, olles suohkan

5415 Loabát, olles suohkan

5417 Siellat, olles suohkan

5419 Ráisavuotna, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0101 Gumpedallá
- 0102 Øvre Bakkejord
- 0103 Skuoddovuovdi
- 0104 Smørsgård
- 0201 Lurrušaorda/Ráb-oassa
- 0207 Boazojohka
- 0208 Áisajávri

5422 Báhppavuotna, olles suohkan

5423 Gálsá, olles suohkan

5424 Ivgu, olles suohkan

5425 Omasvuotna, olles suohkan

5426 Gáivuotna, olles suohkan

5427 Skiervá, olles suohkan

5428 Ráisa, olles suohkan

5429 Návuotna, olles suohkan

1805 Áhkánjárga, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0102 Hearjjak
- 0109 Áravuopmi
- 0110 Jogasiida/Eanosida
- 0111 Luodnegohpie

1875 Hábmær, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0116 Strávnjunnie
- 0117 Vædtja (Veaggovárri)
- 0118 Jávresalgge
- 0119 Grensefjellene – Rádjevárit

1850 Ovdalaš Divtasvuona suohkan

1853 Evenášši, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0109 Evenáššmárku
- 0110 Gállogieddi
- 0111 Leairusáide/Osmárkku
- 0114 Leangáviika/ Duorgga (Snubba)
- 0117 Veaggo

Lassin geográfalaš doaibmaguvlui sáhtá doarjja addojuvvot ealáhusovdáneapmái dáidda:

- Duodji miehtá riikka
- Boazodoallu ja boazodoalu lasseealáhusat sámi guovlluin

Lullisámi guovllus:

- Hutkás ealáhusat main sámi kulturoasit leat deatalaš oassin doaimmas
- Mátkkealáhusat main sámi kulturoasit leat deatalaš oassin doaimmas

8 Kultuvra

Servodatmihttu:

- Ealli ja girjás sámi dáidda- ja kultureallin mas lea buorre kvalitehta.

1. Álgoálbmogiin lea riekti sealluhit, hovdet, suodjalit ja ovddidit iežas kulturárbbi ja árbevirolaš máhtu ja iežas-kulturilbmanemiid, ja maiddáil ilbmanemiid iežaset diehtagis, tek-nologiijas ja kultuvrras, dása gullet maid olmmošlaš ja genehtalaš re-surssat, gilvagas, dálkasat, máhttu elliid ja šattuid iešvuodaid birra, njálmmálaš viidásetfievrrideapmi, girjjálašvuotta, minstarat, valáštallandoaimmat ja árbevirolaš stohkosat, govat ja doaibmi dáidda. Sis lea maid riekti sealluhit hovdet, suddjet ja ovddidit imma-teriála vuoigatvuodaid dákkár kulturárbbi ja árbevirolaš máhttui, ja dakkár kulturilbmanemiide.

2. Ovtta álgoálbmogiiguin galget stáhtat gávdnat beaktilis doaimabijuid dohkkehan dihte ja suddjema dihte dáid vuoigatvuodaid doaimmaheamis.

(Artihkal 31 ON Álgoálbmotvuoigatvuodaid julg-gaštusas)

8.1 Čoahkketabealla - Kultuvra

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Doaibmagolut	11 924	11 520	404	3,5 %
Njuolggodoarjja	144 820	136 977	7 843	5,7 %
Ohcanvuđot doarjja	10 756	10 256	500	4,9 %
Šiehtadus	10 092	9 092	1 000	11,0 %
Prošeakta	1 100	1 500	-400	-26,7 %
Konferánsa ja árvvoštallan	300	300	0	0,0 %
Submi	178 992	169 645	9 347	5,5 %

Sámedikki váldobargamuš kulturpolitihkas lea láhčit diliid nu ahte sámi dáidda- ja kulturdoaimmat ovddiduvvojit.

Sámediggi iešguđege váikkuhangaskaomiid geavaheami bokte ja gulahallamiin ja ovttasbargguin aktevrraiguin kultursuorggis, oččoda Sámediggi buriid rámmaeavttuid sámi dáiddáriidda, sámi kulturásahusaid viidáset ovddideapmái, sámi girjjálašvuhtii, sámi valáštallamii, ja eará áššesurggiide kultursuorggis.

Viiddis profeššunealla sámi dáiddarat, gievrras kulturásahusat ja organisašuvnnat, kulturbargit ja eará aktevrrat main lea doaibmamunni ja dihtomielalašvuhta sámi ávnnaslaš ja ávnnaskeahtes kulturárbbi suodjaleamis ja gaskkusteamis viidáseappot, leat fáktoriid gaskkas mat váikkuhit ealli ja girjás sámi dáidda- ja kultureallima ulbmila mas lea buorre kvalitehta, juksama maiddá boahhteáiggis.

Sámediggi galgá leat okta deataleamos eavttuid biddjin sámi dáidaga ja kultuvrra ovddideamis. Nationála, regionála ja báikkálaš eiseválddiin lea maiddá ovddasvástádus das ahte sámi dáidagis ja kultuvrras leat seamma ovdánanvejolašvuodát go muđui dáidda- ja kultureallimis Norggas.

Sámi dáidda ja kultuvra lea guhkit áiggi badjel čájehan riikkaidgaskasaš vuotinvuoimmi, ja lea maŋemus jagiid garrasit ovdánan iešguđetlágan riikkaidgaskasaš arenain. Sámediggi háliida doarjut eanet beroštumi sámi dáidagii ja kultuvrii sihke nationálalaččat ja riikkaidgaskasaččat, ja láhččojuvvo nu ahte vuoruhuvvo dán bušehtas. Sámediggái lea maiddá deatalaš sámi dáidaga ja sámi dáiddáriid rolla ođđa áiggis ja min lagaš historjjás, ja háliida láhčit oktavuodaide dáid gaskka ja nationála ja riikkaidgaskasaš fierpmáduhksema.

Sámedikki dievasčoahkkin mearridii geassemánus 2021 áššis Sámi ávnnaskeahtes kulturárbbi eaiggátvuhta ahte sámit ieža eaiggádit min ávnnaskeahtes kulturárbbi. Viidáset ahte proseassat guorahallat modeallaid ja doaimmaid huksen dihte struktuvrraid ja vugiid eaiggátvuhtii fertejit joatkašuvvat. Olles Sápmi ferte mielde proseassain ja Sámi Parlamentáralaš Ráđđi (SPR) ferte guovddáš barggus. SPR lea doaibmaplánas mearridan čuovvulit bargguid sámi kulturárbbiin rastá rájiid.

Sámedikkis lea buorre ovttasbargu dáiddárorganisašuvnnaiguin. 4-jahkásaš ovttasbargošiehtadus gaskkal Sámedikki ja Sámi dáiddárráđi, mas jahkásaš šiehtadallamat dáiddáršiehtadusa birra, lea buorre gaskaoapmi. Šiehtadus lea ásahuvvon ovttasbarggu nannema várás dáiddáriiguin vuoruhemiid birra sámi dáidaga ovddideamis.

Sámediggái lea deatalaš háhkat fágalaččat nana sámi ásašusaid dan bokte ahte gulahallat ja váikkuhit ekonomalaš rámmaiguin. Sámedikki rámmaeavttut ja váikkuhangaskaoamit addet sámi ásašusaide muni ovdánit ja ođđa láhkai jurddašit vai šattašedje buorit arenat sámi dáidaga ja kultuvrra ovddideapmái.

Sámedikkis lea maŋimuš jagiin leamaš fokus sámi girjjálašvuhtii ja lea rievddadan ollu ortnegiid mat leat girjjálašvuodas buvttadeami ja gaskkusteamii várás. Seammás go leat biddjojuvvon ruđat lohkanpánjjaide ja ođđa gaskkustanvirggiide máttasámi ja julevsámi guovlluin mat doibmet 2021 rájes. Buohkanassii buvttiha dat ollu sámi girjjiid mat gaskkustuvvojit lohkiide.

Váilevaš dahje eahpedohkálaš statistihka ja eará vuodđodokumentašuvdna lea oppalaččat hástalus sámi servodagaide ja Sámediggái. Dárbbášuvvo eanet tállavuođu, ja eanet vuogádatlaš geahčastat dillečilgehusain, rávnnjiin, treandain ja hástalusain sámi dáidda- ja kulturfealltas, vuodđun váttisvuodaid čoavdimii ja strategijaid ja doaibmabijuid ulbmila várás.

8.2 Doallogolut - Kultuvra

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Bálká ja sosiála golut	10 162	9 818	344	3,5 %
Eará doaibmagolut	1 762	1 702	60	3,5 %
Submi	11 924	11 520	404	3,5 %

Ealáhusjuogus lea ealáhus- kultur- ja dearvvašvuodasossodaga (EKD) oassi. Juhkosiin leat 10 fásta bargi.

Kulturjuogus lea sámediggeráđi politihkalaš čállingoddi, ja das lea ovddasvástádus mihttomeriid čuovvuleamis fágasuorggis kultuvra. Juhkosis lea hálldašanoovddasvástádus surggiide nugo njuolggo doarjja sámi kulturviesuide, festiválaide, valástallamii, teáhterii, museaide, publikašuvnnaide ja mediaide, ohcanvuodas doarjagis kulturprošeavttaide, dasa gullá maiddái doarjja sámi lágádusaide ja dáidda- ja kulturgaskkustanarenaide, ja dáiddáršiehtadus.

8.2.1 Sámi bibliotekabálvalus

Sámedikki mihttomearrin sámi bibliotekabálvalusaid ektui lea ahte olles sámi álbmot galgá oazžut dohkálaš bibliotekafálaldaga.

Sámedikki girjerájus galgá eará girjerádjosiin, ásašusaiguin ja aktevrraiguin ovtasbargat, ovddidan ja gaskkustan dihte sámi kultuvrra. Sámedikki bibliotekas lea máilmmi stuorámuš čoakkáldat sámegeilat girjjálašvuodas ja girjjálašvuodas sámi diliid birra ollu gielaide. Čoakkáldat galgá leat olámuttus ja dovddus sihke eará bibliotekaide ja ovttaskas luoikkahedjiide. Girjerájus oastá mánja gahppálaga, nu ahte eará girjerádjosat sáhttet luoikkahit olles čoakkáldaga girjjiid sin lohkiide, rádjoluoikkaheapmi.

8.2.2 Lulli- ja julevsámi girjjálašvuoda gaskkusteapmi

Girjjálašvuoda gaskkusteapmi lea sámi girječállid ja girjjálašvuoda oainnusmahttin, servodagas oppalaččat, ja sámi servodagas erenoamážit. Sámi servodahkii lea deatalaš ahte girjjálašvuoda lea olámuttus, juohkelágan ja ahte dan jearahit olahusjoavkkut. Girjjálašvuoda gaskkusteaddji galgá bargat alit stáhtusa háhkamiin sámi gillii ja sámi girjjálašvuhtii. Fáttát mat leat áigeguovdilat ja relevánta galget loktejuvvot servodatságasteamis, ja lea dárbu doaibmabijuide mat movttiidahttet sihke čállit ja lohkat sámegillii. Fáttát mat leat áigeguovdilat ja relevánta galget loktejuvvot servodatságasteamis, ja lea dárbu doaibmabijuide mat movttiidahttet sihke čállit ja lohkat sámegillii. Buot doaibmabijuid ii sáhte álo mihtidit ulbmilolahusa ektui. Fierpmádathuksen ja ovttasbargu, speadjalastá man bures doaimmat leat lihkostuvvan, ja sáhttet mánggat jagit mannát ovdal go bohtosat oidnojit. Girjjálašvuoda gaskkusteaddjit galget searvat sihke báikkálaš, regionála, nationála ja dihto muddui riikkaidgaskasaš lágidemiide ja sáhttet lágidit iežaset bihtáid.

8.3 Ángiruššansuorggit - Kultuvra

Sámedikki ángiruššansuorggit kultuvrra siskkobealde:

- Sámi dáidaga ja kultuvrra lámčima, ovttasbarggu ja eavttuid ovddideapmi.
- Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda.
- Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan.
- Sámi girjjálašvuoda
- Sámi mediat
- Sámi valáštan.

8.3.1 Váikkuhangaskaoamit ángiruššansuorggit - Kultuvra

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	(duhaiid mielde) % erohus
Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda	23 872	22 119	1 753	7,9 %
Sámi kulturásahusat	115 353	108 469	6 884	6,3 %
Sámi girjjálašvuoda	18 903	18 896	7	0,0 %
Sámi mediat	5 379	5 197	182	3,5 %
Sámi valáštan	3 561	3 444	117	3,4 %
Submi	167 068	158 125	8 943	5,7 %

8.4 Heiveheapmi, ovttasbargu ja eavttut ovddidit sámi dáidaga ja kultuvrra

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi dáidaga ja kultuvrra eanet oainnusmahttin ja máhttu daid birra.

Sihke sámis ja riikkaidgaskasaččat lea stuorra beroštupmi sámi dáidagis ja sámi dáiddáriin. Sámediggi galgá leat deatalaš eavttuid biddji sámi dáidaga ovddideamis. Deatalaš lea oažžut sadjái buriid

rámmaeavttuid ja buriid ekonomalaš ortnegiid. Ovttasbargu eará almmolaš aktevrreiguin kultursuorggis lea deatalaš strategii ja mihttomeari juksamii.

Buorit rámmaeavttut olahuvvojit maiddái gulahallama ja ovttasbarggu bokte áigeguovdilis aktevrreiguin kultursuorggis. Sámedikkis lávejit leat hálddahuslaš gulahallančoahkkimat ollu relevánta aktevrreiguin, nugo Kulturdepartemeanttain, Norgga kulturráđiin, Kulturjurdagiin, ovttaskas fylkkagieldaiguin jna. Dát lea ovttasbargu mas lea ávki buot beliide.

8.5 Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda

Ángiruššansuorggi mihttomeari:

- Sámi dáiddáriin leat buorit vejolašvuodát ovdánit dáiddalaččat.

Sámi dáidda- ja kulturdovdomearkkaid girjáivuohta lea deatalaš. Seammás lea seamma deatalaš ahte dáidda hásttuha ja ovddida sámi kultuvrra ja servodagas. Sámi dáiddarat leat leamaš mielde boktimin ságastallama deatalaš servodatáššiid birra sámi servodagas, ja leat váikkuhan dan oainnusmahttima maiddái olggobealde sámi servodaga. Danne fertejit sámi dáiddáriin leat rámmat iežaset dáidaga háhkamii ja bargamii. Sámedikki deataleamos gaskaoamit dán oktavuodas leat min ekonomalaš váikkuhangaskaoamit, muhto maiddái váikkuhanvejolašvuota mii mis lea konsultašuvnnaid, gulahallama, oktavuoda ja ovttasbarggu bokte eará almmolaš eiseválddiiguin.

Sámediggi oaidná ahte lea lunddolaš politihka hábmemis árrjalaččat gulahallat sámi dáiddárganisašuvnnaiguin politihka ja strategii ja ovddideami oktavuodas. Ovttasbargošiehtadus Sámedikki ja Sámi dáiddárráđi gaskka bidjá dasa vuodu. Jahkásaš dáiddáršiehtadus osiid gaskkas lea deháleamos reaidu olahit dán mihttu, ja lea šaddan sihke dehálaš strategalaš arena ja váikkuhangaskaoapmin dáidaga- ja kulturpolitihka čađaheamis.

8.5.1 Čoahketabealla - Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda

(duhaiid mielde)				
Akt.	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
33001 Sámi dáiddáršiehtadus - šiehtadus	10 092	9 092	1 000	11,0 %
32001 Luohti ja sámi musihka - ohcanvuodát doarjja	2 500	2 500	0	0,0 %
32101 Doarjja kulturdoaimmaide - ohcanvuodát doarjja	3 806	3 306	500	15,1 %
30001 Doarjja Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtii - njuolggodoarjja	1 950	1 884	66	3,5 %
30101 Sámi Dáiddaguovddáš - njuolggodoarjja	5 524	5 337	187	3,5 %
Submi	23 872	22 119	1 753	7,9 %

8.5.2 Sámi dáiddáršiehtadus - šiehtadus

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhtta 2023	Buŋeahhtta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
33001 Sámi dáiddáršiehtadus - njuolggodoarjja Sámi dáiddárráđđái	10 092	9 092	1 000	11,0 %
Submi	10 092	9 092	1 000	11,0 %

Dáiddáršiehtadusa mihttomearri:

- Sámi kulturorganisašuvnnain ja sámi dáiddáriin leat buorit ja einnostaŋvejolaš rámmaeavttut doaibmaseaset.

Ovttasbargošiehtadusas Sámi dáiddárráđi ja Sámedikki gaskka leat mihttomearit sámi dáiddapolitiikkii ja hálidenlinnjáide movt šiehtadusat sámi dáiddáršiehtadusa birra galget dahkkojuvvot beliid gaskka. Dán dáiddáršiehtadusas lea ekonomalaš rámma ortnega várás maid bealit leat soahpan. Ekonomalaš rámma máksojuvvo jahkásaččat dego njuolggodoarjja Sámi dáiddárráđis. Šiehtadanbelliid gaskkas lea ovttaoaivilvuotta ahte Mun dajan – Sámi girječálliid searvi lahttuduvvot šiehtadussii, ja danin juolluduvvo sidjiide doaibmadoarjja 2023:s.

8.5.2.1 Sámi dáiddáršiehtadus - šiehtadus

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhtta 2023	Buŋeahhtta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Dáiddafoanda	947	922	25	2,7 %
Stipeanda sámi dáiddáriidda	3 715	3 615	100	2,8 %
Doaibmadoarjja dáiddárorg. ja Sámi dáiddárráđđái	5 379	4 504	875	19,4 %
Čájáhusbuktadus	51	51	0	0,0 %
Submi	10 092	9 092	1 000	11,0 %

Várrejuvvo 10 092 000 ru áigumuššii jagis 2023.

8.5.3 Luohti ja sámi musihkka - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhtta 2023	Buŋeahhtta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
32001 Luohti ja sámi musihkka - ohcanvuđot doarjja	2 500	2 500	0	0,0 %
Submi	2 500	2 500	0	0,0 %

Sámi musihkka šaddá eanet ja eanet bivnnut maŋŋá go lea boahtán eanet arenaide ja geađgejułggiide. Jodiheapmi vásihuvvo dego gaskalađđasa váilun luodi ja sámi musihka árvogevllis. Sáhtá váttisin dahkat musihkkariidda ja artisttaide beassat mávssolaš arenain gaskkustit sámi musihka. Go jodihanbargu sirdojuvvo jodiheaddjái sáhtá artista eanet čiekŋudit iežas dáiddalaš buvttadeapmái, ja eanet luoitit márkanfievrrideami, promoterema fitnolaš jodiheapmái. Nu sáhtá artista ja jodiheapmi ovttas bajidit vejolašvuoda sámi musihkkii ja sámi artisttaide olahit stuorát márkaniidda.

Sámedikkis lea fokus sámi musihka ja juoigama buvttadeapmái ja gaskkusteapmái, ja áigu dál maiddá láhčit doaibmi managemantta sámi musihkkariidda ja artisttaide.

Doarjjaortnega mihttomearri - Luohti ja sámi musihka:

- Sámi musihkkáriin ja artisttain leat buorit eavttut ovdánahttit sin buvttademiid ja sin gelbbolašvuoda.

Vuoruheamit - Luohti ja sámi musihka:

- Luohti ja musihkkabuvttademiid iešguđege oktavuodain.
- Sámi musihkkariid ja artisttaid jodiheapmi ja ovddideapmi. Promoteren ja márkanfievrrideapmi, musihkkavideo, sámi musihkkárat ja artisttat turneas.
- Sámi musihkkáriid jodiheapmi, ovdánahttin ja almmuheapmi.

Várrejuvvo 2 500 000 ru áigumuššii jagis 2023.

8.5.4 Doarjja kulturdoaimmaide - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
32101 Doarjja kulturdoaimmaide - ohcanvuđot doarjja	3 806	3 306	500	15,1 %
Submi	3 806	3 306	500	15,1 %

Sihke sámis ja riikkaidgaskasaččat lea stuorra beroštupmi sámi dáidagis ja sámi dáiddáriin. Sámediggi galgá leat deatalaš eavttuid biddji sámi dáidaga ovddideamis. Mánggabealat sámi kultuvra váikkuha ealli báikegottiide aktiviteahta, gullevašvuoda, loaktima ja identitehta bokte. Riekti doalahit, vásihit ja ovdánahttit min sámi dáidaga- ja kulturpolitihkka lea árvu mii lea vuodđun Sámedikki kulturpolitihkkii. Sámediggái lea dehálaš ahte sámi álbmogis galget seamma vejolašvuodát go álbmogis muđui oasálastit kultureallimis. Seammás lea seamma deatalaš ahte dáidda hásttuha ja ovddida sámi kultuvrra ja servodagas. Sámi dáiddárat leat leamaš mielde boktimin ságastallama deatalaš servodatáššiid birra sámi servodagas, ja leat váikkuhan dan oainnusmahttima maiddá olggobealde sámi servodaga. Danne fertejit sámi dáiddáriin leat rámmat iežaset dáidaga háhkamii ja bargamii.

Báddáddjo lea nammaduvvon Eurohpalaš kulturoaivegávpogin 2024:s. Dat šaddá stuora dehálaš dáhpáhus, gos lea dehálaš olahit oppasámi oasálastima. Dan oktavuodas háliida Sámediggi vuoruhit dáiddalaš prošeavttaid main lea guoskevašvuolta Bodø2024:i.

Sámedikki dievasčoahkkin áššis Doaibmaplána sámevaši vuostá mearridan ásaht doarjjaortnega prošeavttaide mat eastadit sámevaši. Dát čuovvuvu 2023:s ođđa vuorohemiin doarjjaortnega kulturdoaimmaid vuolde, ja ohcanvuđot doarjjaortnegii lasihuvvo 500 000 ru.

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja kulturdoaibmabijuide

- Buorit rámmaeavttut sámi dáiddabuvttademiide kulturvásáhusaide.

Vuoruheamit - Doarjja kulturdoaibmabijuide:

- Kulturdoalut main deattuhuvvo sámi dáidda, kultuvra ja servodatdigaštallan.
- Prošeavttat ja buvttadeamit main lea kultuvrralaš ja dáiddalaš bealli.
- Dáiddalaš ja kultuvrralaš doaibmabijut mánáiguin ja nuoraiguin.
- Gaskkusteapmi digitála lávddiin.
- Prošeavttat mat gozihit árbedieđuid ja ávnnaskeahtes kulturárbbi.
- Prošeavttat mat váikkuhit sámi dáidaga ja kultuvrra buktima riikaviidosaš oktavuhtii.
- Prošeavttat ja doaibmabijut main lea guoskevašvuohta Bodø2024 ja mat plánas galget čađahuvvot 2024:s.
- Prošeavttat mat váikkuhit sámevaši eastadeapmái.

Várrejuvvo 3 806 000 ru áigumuššii jagis 2023.

8.5.5 Doarjja Internašunála Sámi Filbmainstituhtii - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja Internašunála Sámi Filbmainstituhtii:

- Doarjja Internašunála Sámi Filbmainstituhtii - njuolggodoarjja

Internašunála Sámi Filbmainstituhtta (ISFI) ásahuvvui 2007:s ja 2014:s dohkkehuvvui dat riikkaidgaskasaš sámi filbmainstituhttan. Instituhtta galgá nannet sámi filmbabuvttadeami ja loktet sihke gelbbolašvuođa ja ekonomalaš vejolašvuođaid buvttadit sámi filmmaid. Dasa lassin galgá ISFI ovddidit ja nannet ovttasbarggu álgoálbmot filbaservviid gaskka riikkaidgaskasaččat.

Internationála Sámi Filbmainstituhtta lea dubben ollu filmmaid, earret eará animašuvdnafilmma Ainbo - spirit of the Amazon. Dat addet maddái ohcanvuđot doarjaga sámi filmmaid ovddideapmái.

Árktalaš riikkaidgaskasaš filbmafoanda ásahuvvui 2018:s man duogábealde ledje Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtta, Canada Media Fund, Nunavut Film Corporation Kanádas, Sundance Institute USA:s, Film Greenland Ruonáeatnamis ja Sahka-Film Ruošša bealde. Foandda mihttomearrin lea nannet riikkaidgaskasaš dáiddalaš ja kulturovttasbarggu eará sirkumpolára álgoálbmogiiguin. Foanda lea ásahuvvon ISFI vuolde.

Várrejuvvo 1 950 000 ru áigumuššii jagis 2023.

8.5.6 Sámi Dáiddaguovddáš - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi Dáiddaguovddáš:

- Sámi Dáiddaguovddáš gaskkusta dáidaga olu nationála ja riikkaidgaskasaš gehččiide.

Vuodđudus Sámi Dáiddaguovddáš ásahuvvui 1986:s ja galgá leat njunuš riikkaidgaskasaš guovddáš sámi ođđaáiggi dáiddáriid várás. Guovddáša mihttu lea leahkit mearkkašahtti čájáhusarena mas váldomihttu lea riikkaidgaskasaš sámi dálááiggedáidda báikkálaš čanastumiin Sápmaí, seammás go galgá dehálaš deaivvadanbáiki buot dáiddáriidda ja dáiddaberošteddjiide. Áigumuššan lea doaibmat

deatalaš, áigeguovdilis deaivvadanbáikin gasku Sámi, seammás go lea deatalaš kulturguoddi ja kulturgaskkusteadđji sihke sámi servodagas ja dan olggobealde. Ásahusa ulbmilin lea doarjut, gaskkustit ja oainnusmahttit sámi ođđaáiggi dáidaga Eurohpás, álgoálbmotguovlluide ja máilmmi stuorámus dáiddaarenaide. Deatalaš ulbmil lea gaskkustit ja háhkat beroštumi ja áddejumi ođđaáiggi dáidagii ja seammás addit saji ođđa ja geahččaleaddji dáiddalaš geavahusaide ja váikkuhit dáiddalaš cealkinfriijavuhtii. Sámi Dáiddaguovddáš ángiruššá ovdánahttit ja viiddidit sámi dálááiggedáidaga deaivvadeami gehččiiguin iešguđet sajiin ja iešguđet arenain riikkas.

Várrejuvvo 5 524 000 ru áigumuššii jagis 2023.

8.6 Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ásahusat mat hálldašit, gaskkustit ja ovddidit sámi dáidaga, kultuvrra ja historjjá.

Sámi kultur- ja kulturgaskkustanarenat leat deatalaš arenat sámi dáidaga, kultuvrra ja kulturárbbi goziheapmái, ovddideapmái ja čalmmusteapmái oppalaččat iešguđege vuogi mielde. Sámi kulturásahusat ja festiválat leat guovddášis sámi servodaga ovddideamis. Ásahusat leat servodatorganiserema oasis. Deatalaš lea ahte resurssaiguin ávkkástallojuvvo árrjalaččat, ja ahte barggus mii dahkkojuvvo lea alla kvalitehta.

Sámi kulturásahusat fertejit leat ovttá árvvus buohtastan vejolaš dáža ásahusaiguin, maiddá ahte dain leat ekonomalaš rámmat ja visttit/lokálat vai sáhttet hálldašit, gaskkustit, dutkat ja ovddidit. Dieinna lágiin ii leat dál.

Sámi kulturásahusat leat dehálaččat sámi dáidaga ja kultuvrra ovddideapmái. Kritihkalaš lea ahte dát ásahusat hálldašuvvojit ja ovddiduvvojit buoremus vuogi mielde. Buorit struktuvrrat ja dagaldumit ekonomiija, bargiid ja eará čuovvuleapmái leat deatalaččat. Stivrre ja beaivválaš jodiheaddji/direktevrre rolla ja ovddasvástádus lea áibbas deatalaš dán barggus. Danne áigu Sámediggi čalmmustahttit dan 2023:s ja loktet dihtomielalašvuoda ja gelbbolašvuoda dán suorggis min ásahusaid gaskkas.

Sámediggi áigu 2023:s maid bargat dan ala ahte vuoruhuvvon huksenprošeavttat duohtan šaddet.

8.6.1 Čoahkketabealla - Sámi kulturásahusat

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
70000 Ásahusovddideapmi - gealbolokten - prošeakta	500	0	500	0,0 %
31001 Bådåddjo lea Eurohpalaš kulturoaivegávpot 2024 - njuolggodoarjja	518	500	18	3,6 %
Festiválat - njuolggodoarjja	7 095	6 672	423	6,3 %
Teáhterat - njuolggodoarjja	28 880	27 420	1 460	5,3 %
Museat - njuolggodoarjja	68 923	65 192	3 731	5,7 %
Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat - njuolggodoarjja	7 937	7 185	752	10,5 %
32201 Ásahusovddideapmi - ohcanvuđot doarjja	1 500	1 500	0	0,0 %
Submi	115 353	108 469	6 884	6,3 %

8.6.2 Ásahusaidovddideapmi - gealbobuorideapmi - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Ásahusain mat ožžot njuolggodoarjaga Sámedikki bušehtas loktet stivrrabarggu, jodiheami ja ekonomijastivrejumi gelbbolašvuoda.

Kultur- ja giellaásahusat leat dehálaččat sámi servodahkii. Jus galget buoremus lági mielde fuolahit iežaset servvodatdoaimma lea guovddášis ahte stivrenvuogádagat ja jodiheaddjit doibmet nu bures go vejolaš. Danne áigu Sámediggi čađahit seminára dahje lágideat kurssaid maid mihttu lea ásahusaide lágideat ođđa ja áššáigullelaš gelbbolašvuoda stivrrabarggu, stivrra gelbbolašvuoda, rollaid juogadeami, jodiheami, ekonomijastivrema ja eará relevánta fáttáid birra. Prošeakta lea jahkásaš prošeakta.

Várrejuvvo 500 000 ru áigumuššii jagis 2023.

8.6.3 Bådåddjo lea Eurohpalaš kulturoaivegávpot 2024 - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
31001 Bådåddjo lea Eurohpalaš kulturoaivegávpot 2024 - njuolggodoarjja	518	500	18	3,6 %
Submi	518	500	18	3,6 %

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Bodø2024:s lea čielga sámi profiila ja sámi sisdoallu mii dahká sámi giela, dáidaga ja kultuvrra dovddusin Bådádjos, Norlánddas, Norggas ja Eurohpás.

Bådåddjo lea beassan Eurohpalaš kulturoaivegávpogin 2024:s ja organisašuvdna Bodø2024 lea ásahuvvon. Ohcamis beassat kulturoaivegávpogin lei sámevuohka deatalaš oassi ja sisdoallu. Sámediggi ja Bodø2024 áigot ovtasbargat sámi profiila, sámi sisdoalu ja čielga sámevuoda ovddideamiin Bådádjos 2024:s.

Sámediggi váikkuha dasa ahte Bodø2024 lea sierra koordináhtora sámi ángiruššamii ja sierra sámi ráđđi dahje stivrenjoavku sámi ángiruššamii. Sámediggi áigu geavahit vásihusaid Tráante 2017 lágideamis vai Bodø2024:s šattašii stuorra sámi dáhpáhus.

Sámediggi áigu kulturdiaibmaortnegiin vuoruhit prošeavttaid mat čalmmustahttet ja láchčēt dili Bådåddjui šaddat eurohpalaš kulturoaivegávpogin 2024:s. Dan seamma áigu Sámediggi bargat kulturásahusaide mat ožžot njuolggodoarjaga , gos mii sáhttit juolludusreivviid bokte čielgasit ávžžuhit doaluid/buvttadeami/čájáhusa jna. lágidit Bodø2024:i.

Várrejuvvo 518 000 ru áigumuššii jagis 2023.

8.6.4 Festiválat - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
30201 Riddu Riđđu Festivála	1 512	1 461	51	3,5 %
30202 Sámi beassáš márkanat Guovdageainnus	1 697	1 640	57	3,5 %
30203 Márkomeannu	1 291	1 247	44	3,5 %
30204 Kárášjoga festiválat / Festivaler Karasjok	936	904	32	3,5 %
30205 Raasten Rastah a)	562	111	451	406,3 %
30207 Romssa sámi vahkku - Stiftelsen Midnight Sun Marathon	219	212	7	3,3 %
30208 Sámi musihkkafeastavahkku Áltas - Audioland AS	175	169	6	3,6 %
30209 Beskán Luossa Rock	141	136	5	3,7 %
30210 Tjaktjen Tjåanghcoe - Saemien Sijte a)	562	543	19	3,5 %
30206 Julevsáme vahkko - Doajmmasiebrre Julevsábme (DSJ) b)	0	249	-249	-100,0 %
Submi	7 095	6 672	423	6,3 %

a) Raasten Rastah ja Tjaktjen Tjåanghcoe ožžot jagi 2023 rájes seamma sturrosaš doarjaga juohke jagi sihkkarastin dihtii festiválat ovdánavjolašvuodaid.

b) Julevsáme vahkko - Doajmmasiebrre Julevsábme ii leat raporterren ruhtageavaheami ortnega njuolggadusaid vuodul.

Doarjjaortnega mihttomearri - Festiválat:

- Festiválat mat oainnusmahttet, gaskkustit ja ovddidit sámi dáidaga ja kultuvrra.

Sámi festiválat leat juohkeláganat ja čájeha man govdadit dáidaga ja kultuvra čalmmustuvvo ja gaskkustuvvo. Dat leat dasto deatalaš arenat erenoamážit sámi musihka ja luoddi ovddideapmái, odđa háhkamii ja profileremii, muhto maidái sámi dáidagii ja kultuvrii muđui. Raasten Rastah ja Tjaktjen Tjåanghcoe oažžuba 2023 rájes seamma ollu doarjaga sihkkarastin dihte festiválaide seamma ovdánavjolašvuodaid.

Várrejuvvo 7 095 000 ru áigumuššii jagis 2023.

8.6.5 Teáhterat - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2023	Buŋeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
30301 Beaivváš Sámi Našunálateáhter a)	25 801	24 445	1 356	5,5 %
30302 Áarjelhsaemien Teatere	2 523	2 438	85	3,5 %
30303 Sámi mánáidteáhter - Deanu giella	556	537	19	3,5 %
Submi	28 880	27 420	1 460	5,3 %

a) 500 000 ru merkejuvo buoridanplánii.

Doarjjaortnega mihttomearri - Teáhter:

- Ásahuvvon sámi teáhterat sáhttet ovdánit dáiddalaččat, buvttadit lávdedáidaga alla dásis ja sáhttet johttit lávdedáidagiin mii addá kulturvásihusaid ja oainnusmahtta sámegiela.

Sámediggái lea deatlaš ahte sámi teáhteriin leat rámmat neaktit ja gaskkustit sámi dáidaga alla dásis ja ollu olbmuid.

Servodatmihttu huksenprošeavtta oktavuodas lea ahte Beaivváš Sámi Nationálateáhter galgá nannet sámi identitehta, giela ja kultuvrra dan bokte ahte bisuhit ja ovddidit sámi muitalan- ja lávdedáidaga. Servodatmihttu huksenprošeavtta oktavuodas lea ahte Beaivváš Sámi nationálateáhter galgá nannet sámi identitehta, giela ja kultuvrra dan bokte ahte bisuhit ja ovddidit sámi muitalan- ja lávdedáidaga.

Deanu Sámi mánáidteáhter lea jagi 2014 rájes ožžon njuolggodoarjaga Sámedikkis. Teáhter lea deatlaš arena ođđa taleanttaid fuomášeamái, ja lea bargan ollu oainnusmahttin dihtii sámegiela lávdegiellan mánáide ja nuoraide. Deanu giella ovtas Sámedikkiin ruhtadit teáhtera doaimma. Eaktun Sámedikki juolludussii lea dat ahte Deanu giella bisuha iežas oasi juolludusas teáhterii.

Várrejuvvo 28 880 000 ru áigumuššii jagis 2023.

8.6.6 Museat - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2023	Buŋeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
30401 Árran julevsáme guovdásj/ Árran lulesamisk senter	10 185	9 841	344	3,5 %
30402 Saemien Sijte	17 886	17 281	605	3,5 %
30403 RiddoDuottarMuseat a)	14 057	13 147	910	6,9 %
30404 Deanu ja Várjrat museasiida/Tana og Varanger museumssiida	11 633	11 240	393	3,5 %
30405 Várdobáiki Sámi guovddáš/ Várdobáiki samisk senter	6 473	6 254	219	3,5 %
30406 Davvi álbmogiid guovddáš b)	5 711	4 552	1 159	25,5 %
30407 Sámi museasearvi - Norges museumsforbund	2 978	2 877	101	3,5 %
Submi	68 923	65 192	3 731	5,7 %

a) 500 000 ru merkejuvo Áittá-Guovdageainnu čázádaga dulvadeami duodašeamái. Doarjja lasihuvvo viidáseappot 150 000 ruvnuin lassánan láigogoluide ja 300 000 ruvnuin Sámedikki dáiddačokkáládaga hálldašeamii oktavuodas.

b) 1 000 000 ru merkejuvo investeremiidda Davvi Álbmogiid Guovddášis. Dat lea ovttageardejuolludus

Doarjjaortnega mihttomearri - Museat:

- Sámi kulturárbbi eaiggáduššet ja hálldašit fágalaččat nana sámi museat sámi servodaga beales.

Sámi dáiddačoahkkádusat sturrot, ja sámi dáidaga hálddašeapmi iešguđege sámi museain šaddá eanet fokusii. Dárbu lea nannet dán barggu dáiddafágalaš ja infrastuktuvrralaš beali, ja dasto nannet gaskkustandoaimma museain. Sámediggi álggaha barggu sámi dáidda- ja dáiddamuseapolitiikka ovddeideimiin.

Bargu Sámi dáiddamuseain ovdána. Musea galgá huksejuvvot Sámi čoahkkádusain Kárášjogas. Konseptaválljennotáhta lea gárvvistuvvon, ja proševtta servodat- ja beaktomihttu lea mearriduvvon. Bargojuvvo molssaeaktuanalysain man oktavuodas areálat ja golut čielggaduvvojit. Dán vuodul galgá ásahuvvot ovdaprošekta dárkilis plánaiguin ja evttohusaiguin mo oainnusmahttit musea.

Nationála ja regionála hálddašandásis lea ovdasvástádus sihkkarastimis ahte sámi museain leat seamma ekonomalaš rámmaeavttut go Nationála museafierpmádaga museain.

Sámedikki dievasčoahkkin lea 2020:s mearridan Prinsihpaid Sámedikki museadoaimma várás. Das nannejuvvo ahte sámi servodat galgá eaiggádit ja hálldašit sámi kultuvrra. Čájehan dihtii ášši muhtun váldosárgosiid, de lea museaid rolla dán barggus ja sámi servodagas muđui hui deatalaš. Seammás lea dárbu nannet museaid rolla servodahkii guoskevaš ja árijjalaš fagaásahussan mat doibmet arenan digaštallamii ja demokratiijii, seammás go lea govda gaskkusteampi iešguđet álbmotjoavkkuide.

Deanu ja Várjjaga museasiida lea okta dain museain mat galget oažžut ruovttoluotta dávviriid Bååstede-proševtta oktavuodas. Sii hábmejit plánaid mo rievdadit iežaset areálaid vai musea sáhtta vurket ja čájehit iežaset dávviriid.

Várrejuvvo 68 923 000 ru áigumuššii jagis 2023.

8.6.6.1 RiddoDuottarMuseat

RiddoDuottarMuseat lea guovddáš arena sámi dáidaga hálddašeamis ja gaskkusteamis. Museasiidii ferte sihkkarastit buriid rámmaid vai sáhtta oastit, suodjalit ja gaskkustit dán deatalaš kulturárbbi. Maiddái ferte sihkkarastit heivvolaš lanjaid main čájehit dáidaga.

Jagiid 2021 ja 2022 ostojuvvui mealgat eanet dáidda go ovddit jagiid. Danne lea várrejuvvon 150 000 ruvdnosaš viessoláigolassáneapmi stuorát lanjaide sámi dáiddamagasiinna várás. Jagi 2023 lassána maid doarjja 300 000 ruvnnuin Sámedikki dáiddačoakkáldaga hálddašeapmái.

Sámediggi lea maiddái fokuseren ahte oažžut duodaštuvvot dat deatalaš historjá Áltta-Guovdageainnueanu dulvadeami oktavuodas. Sámediggi lea bivdán RiddoDuottarMusea váldit badjelasas dán barggu. Danne jotkojuvvo dat bargui merkejuvvon 500 000 ruvdnosaš lassáneapmi mii lei addojuvvon jagi 2021 bušehtas. Referánsajoavku mas lea mielde earret eará Sámi arkiiva, lea mielde sihkkarastimin fágalaš sisdoalu.

8.6.6.2 Davviálbmotguovddáš

Bååstede-šiehtadusa vuodul máhcahuvvojit vuosttaš sámi dávvirat sámi museaide go magariinnat leat válbmasat. Áigumuš lea maid dahkat vejolažžan máhcahit eanet dávviriid olgoriikkas, erenoamážit meanuide guoskevaš dávviriid.

Sámedikki jagi 2022 reviderejuvvon bušehtas várrejuvvui 1 000 000 ru investeremiidda Davvi Álbmogiid Guovddáša várás. Ruđat galget geavahuvvot ođđa vuodđočájáhussii, lanjaid rievdadeapmái ja heiveheapmái Bååstede-dávviriidda Davvi Álbmogiid Guovddášis.

8.6.7 Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat - njolggodoarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
30503 Mearrasiida	1 230	1 188	42	3,5 %
30504 Sijti Jarne	1 816	1 755	61	3,5 %
30506 Duoddara ráfe	975	942	33	3,5 %
30507 Sámi viessu Oslo/Samisk hus Oslo	1 621	1 566	55	3,5 %
30508 Lásságámmi	355	343	12	3,5 %
30509 Dállágádden, Tolládal	80	77	3	3,9 %
30511 Áltta siida	518	500	18	3,6 %
30512 Sjeltie - Sámi kulturpárka	316	305	11	3,6 %
30514 Mearrasámi tun	191	185	6	3,2 %
30515 Aajege Saemien gieles & maahtoejarnge	335	324	11	3,4 %
70000 Romsa sámi viessu a)	500	0	500	-
Submi	7 937	7 185	752	10,5 %

a) Sámi viessu Romssas lea ášahanmutter. Ruđat máksojuvvojit go Sámi viessu Romssas lea ášahuwon sierra organisašuvdnanummiriin.

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat:

- Sámi kulturviesut ja kulturásahusat geasuhit deaivvadanbáikin ja sámi dáidda- ja kulturgaskkustanarenan.

Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat leat iešguđege sturrodagas, ja dain leat molsašuddi dásis aktivitehtat ja fágalaš doaibma. Dat galget dattetge bargat servodatdoaimma mielde nugo lea hábmejuvvon sin mearrádusain. Dain galgá leat mánggalágan fáladat sámi kultuvrras ja kulturhistorijás báikkálaš ja regionála perspektiivvas Sis galget leat fásta rabasáiggit ja sii galget lágídit iešguđet doaluid, kurssaid ja prošeavttaid, ja gulahallat álbmogiin doaibmafálaldagaid oktavuodas.

Sámediggi lea ovttaoavilis Romssa suohkaniin ja Romssa ja Finnmárkku fylkkagielddain ovtas ášahit Romssa Sámi Viesu jagi 2023.

Várrejuvvo 7 937 000 ru áigumuššii jagis 2023.

8.6.8 Ásahusovddideapmi - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
32201 Ásahusovddideapmi - ohcanvuđot doarjja	1 500	1 500	0	0,0 %
Submi	1 500	1 500	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Ásahusovddideapmi:

- Sámi kulturásahusat mat ovdánit fágalaččat ja institušuvnnalaččat.

Vuoruheamit - Ásahusovddideapmi:

- Fágalaš ovttasbargoprošeavttat ášahusaid gaskka, maiddái eará álgoálbmotásahusaiguin.
- Proseassat ja prošeavttat Bååstede dávviriid ruovttoluotta fievrrideami oktavuodas.
- Prošeavttat maid ulbmilin lea ovddidit ášahusa fágalaččat.
- Prošeavttat mat váikkuhit dáidaga ja kultuvrra gaskkusteamii ođđa vugiid mielde.
- Prošeavttat mat čalmmustahttet Bådádjo2024 Eurohpá kulturoaivegávpgiin ja mat leat mielde bidjamin sámi sisdoalu dan čalmmusteapmái.

Várrejuvvo 1 500 000 ru áigumuššii jagis 2023.

8.7 Sámi girjjálašvuohta

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi kvalitatiiva girjjálašvuođa almmuhuvvo, gaskkustuvvo aktiivvalaččat ja buktojuvvo olámuddui.

Sámediggi lea 2018:s girjjálašvuođačilgehusa bokte ja ášši sámi girjjálašvuođa gaskkusteamii bokte bidjan fokusa sámi girjjálašvuođa ollislaš geahčadeapmái, maiddái geahčadit maid galggašii bargat sierra elemeantaid siskkobealde girjjálašvuođa suorggis oazžun dihtii positiivvalaš ovdáneami.

8.7.1 Čoahketabealla - sámi girjjálašvuohta

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
70000 Čális fal - Njuolggodoarjja Sámi Allaskuvlii	500	0	500	-
Doarjja girjjálašvuođa ovddideapmái ja ovdánahttimii - njuolggodoarjja	11 705	11 309	396	3,5 %
32301 Doarjja sámi girjjálašvuođa prošeaktadoarjagii - ohcanvuđot doarjja	2 850	2 850	0	0,0 %
Sámi girjjálašvuođa gaskkusteamii - njuolggodoarjja	2 648	2 637	11	0,4 %
34501 Sámi girjjálašvuođa beaivvit - konferánssa	300	300	0	0,0 %
33601 Nannet gaskkusteamii davvisámi guovllus - njuolggodoarjja	300	300	0	0,0 %
33701 Loga munnje! Les for meg! - prošeakta	600	600	0	0,0 %
33501 Čális fal - prošeakta	0	900	-900	-100,0 %
Submi	18 903	18 896	7	0,0 %

8.7.2 Čális fal - Njuolggodoarjja Sámi Allaskuvlii

Sámedikki prošeavtta čuočvuleapmin lea Sámi allaskuvla ášahan oahpu golmma oasis: Čális fal I, II ja III. Juohke oassi vástida 10 oahppočuoggái nu ahte dat oktiibuot addá 30 oahppočuoggá. Evttohuvvon lea dakkár oahppomannolat mas vuos lea sáhka geahččaladdanjagis mii álggahuvvo čakčat 2023 ja mii sáhtta loahpahuvvot giđđat 2024.

Várrejuvvo 500 000 ru áigumuššii jagis 2023.

8.7.3 Doarjja girjjálašvuoda ovddideapmái ja ovdánahttimii - njuolggodorajja

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2023	Buŋeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
30601 Davvi Girji AS	4 816	4 653	163	3,5 %
30602 ČálliidLágádus AS	3 646	3 523	123	3,5 %
30603 Idut AS	1 893	1 829	64	3,5 %
30604 ABC-Company E-skuvla AS	675	652	23	3,5 %
30605 DAT AS	675	652	23	3,5 %
Submi	11 705	11 309	396	3,5 %

Doarjjaortnega mihttomearri – Doarjja sámi girjjálašvuoda ovddideapmái:

- Sámi girjjálašvuoda ovddiduvvo, buvttaduvvo ja gaskkustuvvo.

Njuolggadoarjjaortnet viđa sámi lágádussii váldojuvvui atnui 2018:s golmma jagáš geahččalanortnegin. Mihttomearri lea addit lágádusaide stuorát ovddasvástádusa, ja einnostan vejolašvuoda sámi čappa- ja fágagirjjálašvuoda almmuhanbarggus. Vuordámuššan lea ahte lágádusat almmuhanpolitihkas váldet ovddasvástádusa almmuhemiin buot áigeguovdilis sámegeielain, ja ahte sámegeielat almmuheami galget buktuvvot olámuddui maidái e-girjin ja jietnagirjin. Ortnet galgá evaluerejuvvo, ja dát evalueren galgá bidjat vuodu Sámedikki viidáset ángiruššamii dán áššesuorggis.

Várrejuvvo 11 705 000 ru áigumuššii jagis 2023.

8.7.4 Doarjja sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjagii - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2023	Buŋeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
32301 Doarjja sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjagii - ohcanvuđot doarjja	2 850	2 850	0	0,0 %
Submi	2 850	2 850	0	0,0 %

Deatlaš lea movttiidahttit juohkelágan sámi almmuhemiid sámi girjjálašvuoda ohcanvuđot ortnegis daid lágádusaid ektui maidda njuolggadoarjjaortnet ii guoskka.

Sámi jietna- ja e-girjiid jearahuvvojit olu, mii dahká dehálažžan fuolahit ahte ođđa sámi girjjálašvuoda maidái lea olámuttus digitálalaččat. Dákkár almmuheami leat dehálaš doaimmat sihke Sámedikki girjjálašvuodapolitihkkii ja giellapolitihkkii. Digitála almmuheami fertet leat heivehuvvon dálá teknologalaš vuogádagaide ja ferte dahkat ahte dat leat eanet olámuttus girjerádjosiidda, vai eambbogat olahit sámi girjjálašvuoda. Julev- ja lullisámi giellaguovlluin lea hástalus go originálagirjjálašvuoda váilu, mii dahká ahte lea erenoamáš dehálaš buktit olámuddui dan girjjálašvuoda mii gávdno.

Danne lea girjjálašvuoda jorgaleapmi, erenoamážit dáidda gielaide, deatalaš ja dárbbášlat vuoruheami Sámedikki girjjálašvuodastrategiijas ja dat boahdá ovdan dán ortnegis.

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjagii - ohcanvuđot doarjja:

- Sámi girjjálašvuoda mii lea olámuttus sámegillii.

Vuoruheamit - Doarjja girjjálašvuoda ovddideapmái ja ovdánahttimii - ohcanvuđot doarjja:

- Čáppagirjjálašvuoda mas vuodđománus lea sámegielaide.
- Fágagirjjálašvuoda mas vuodđománus lea sámegielaide.
- Čáppagirjjálašvuoda jorgalit sámegielaide.
- Jietnagirjjit.
- E-girjjit.

Várrejuvvo 2 850 000 ru áigumuššii jagis 2023.

8.7.5 Sámi girjjálašvuoda gaskkusteapmi - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)					
		Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
30701	Guovdageaidnu - Guovdageainnu suohkan	330	330	0	0,0 %
30702	Deatnu/Unjárga - Unjárgga gielda	500	500	0	0,0 %
30703	Gáivuotna - Gáivuona suohkan	500	500	0	0,0 %
30704	Lulli-Romsa - Romsa fylkkasuohka	500	500	0	0,0 %
30705	Lulli-Trøndelaga - Trøndelága fylkkasuohkan	500	500	0	0,0 %
37606	Samisk litteratursenter AS	318	307	11	3,6 %
Submi		2 648	2 637	11	0,4 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Girjjálašvuoda gaskkusteapmi:

- Sámi girjjálašvuoda lea geavaheddjiid olámuttus ja dovddus.

Deatalaš lea bargat eanet ulbmillaččat buoridan dihtii gelbbolašvuoda ja beroštumi sámi girjjálašvuhtii sámi guovlluin. Sámi girjebusset galget fállat lágideamiid maiguin oainnusmahttit sámi girjjálašvuoda. Dain galgá leat buorre fáldat sámegielat girjjálašvuodas, ja árrjallaččat galget váikkuhit dan ahte geavaheaddjit dihtet fáldadaga birra.

Sámedikki doarjja ii sáhte leat badjel 500.000 ru busse nammii gč. mearrádusa áššis SP 49/18 Sámi girjjálašvuoda gaskkusteapmi.

Sámi girjjálašvuodaguovddázis lea deatalaš doaibma sámi girjjálašvuoda gaskkusteamis dainna ulbmilin ahte sámi gielat ja girjjit ohcet geavaheddjiid. Girjjálašvuodaguovddáš galgá árrjallaččat gaskkustit sámi girjjálašvuoda erenoamážit ohcaleaddji doaimma deattuhemiin ja erenoamážit mánát ja nuorat olahusjoavkun. Gaskkusteapmi ja promoteren galgá dáhpuhuvvat ovtasráđiid girječálliiguin, lágádusaiguin, girječálliorganisašuvnnaiguin, bibliotekaiguin, giellaguovddážiiguin, skuvllaiguin ja earáiguin. Sámi girjjálašvuodaguovddázis leat mánaga jagi leamaš čoagganeami, sáhkavuorut, hearvaságot j.s. sihke guovddázis Kárášjogas ja miehtá Sámi. Aktivitehtat maid Sámediggi lea prošeaktafinansieren. Dát njuolggodoarjja buhte prošeaktaruhtadeami mii lea addojuvvon Sámedikki beales.

Várrejuvvo 2 648 000 ru áigumuššii jagis 2023.

8.7.6 Sámi girjjálašvuoda beaivvit - konferánsa

Sámediggi lágida juohke jagi sámi girjjálašvuoda beivviid. Sámi girjjálašvuoda beaivvit leat bures ásahuvvon lágideapmi sámi girjjálašvuodas ja girječállibirrasis, masa servet ollugat. Sámi girjjálašvuoda beaivvit lea deatalaš arena gosa sámi girječállit ja lohkkat deaivvadit ságastallat sámi girjjálašvuoda birra.

Sámediggi lea viiddidan sámi girjjálašvuodabeivviid prográmma juksan dihtii govddit sámi álbmoga. Beaivvit lágiduvvojit julev- ja lullisámi guovllus ja Finnmárkkus.

Várrejuvvo 300 000 ru áigumuššii jagis 2023.

8.7.7 Nannet gaskkusteamis davvisámi guovllus - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámediggi ja Romssa ja Finnmárkku fylkkasuohkan barget ovtta sámi girjjálašvuoda gaskkustemiin.

Romssa ja Finnmárkku fylkkagiella ja Sámediggi leat ásan ovttasbarggu gaskkusteamis sámi girjjálašvuoda davvisámi guovllus. Šiehtadus gusto njukčamánnui 2024. Ovttasbargosuorggit čadnojuvvojit sierra ovttasbargošiehtadussii. Birrasii 25 % fylkkasuohkana sámi bibliotehtabálvalusas háliidit ovttasbarggu.

Bealit ovttasbarget ođđa gaskkustandoaimmabijuid nannemiin ja ovddidemiin buoridan dihtii máhtu sámi girjjálašvuoda birra davvisámi guovllus. Ovttasbarggu oktavuodas lea sáhka ođđa doaimmavuogi geahččaleamis mii čatná beliid lagabuidda oktii oktasaš sámi bibliotehtabálvalusas.

Ovttasbargu sáhtta ovdamearkka dihtii leat doalut mat ovddidit sámi girjjálašvuoda davvisámi giellaguovllus, ovttasbargu riikarájaid rastá davvisámegiella girjjálašvuodas dahje sullasačča gaskkusteamis.

Várrejuvvo 300 000 ru áigumuššii jagis 2023.

8.7.8 Loga munnje! Les for meg! - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Movttiidahttit eanet lohkanmillii ja nannet beroštumi girjjálašvuhtii.

Loga munnje-prošeakta lea giellamovttiidandoaimmabidju, mas sámi váhnemat movttiidahttojuvvojit lohkat ovtta mánáiguin dan rájes jo go sii leat hui smávát. Nu nannejuvvo váhnemiid rolla mánáid giella- ja identitehtahtanuššamis, ja dilálašvuohta láhččojuvvo lohkanmillii ja maŋŋa mánáid lohkan- ja čállingálggaide. Prošeakta vuodđuduvvá ovttasbargui bibliotehtaguin ja dearvvasvuodastašuvnnaiguin. Dát bálvalusat šaddet eanet oidnosii ja dihtomielalažžan sámi giella ja girjjálašvuoda ovdánahttimis sámi smávvamánnábearrašiid várás. Dán nationála prográmma berre čuovvulit ja eanet ja eanet gielddat bovdejuvvojit searvat ja bargat sámevuodain.

Jitnositlohkama ja eará giellaarenafálaldagaid sáhtá ovddidit Loga munnje-prošeavttas. Digitála gaskkusteamii lea deatalaš ovddidit. Stuorra dárbu lea gullat sámegielaide, ja dárbu juksat sámii bearrásiid ja eará ulbmiljoavkkuid, mat leat lávdaduvvon miehtá riikka. Digitála gaskkusteamii mearkkaša maiddá dárbbu girjerájuid gealboloktemii dán suorggis.

Árjjalaš searvan ja ovtasbargu nationála doaibmabijuin ovdánahttin dihtii sámii girjjálašvuođa ja lohkanmiela lea deatalaš. Loga munnje doaibmabidju vuođđuduvvá nationála Bokstart-kampánjii ja lea ovddiduvvon ovtasráđiid servviin Foreningen !les. Geasselohkankampánja lea bures ásaheavvon nationálalaččat 1.-7. luohká mánáide. Dán ja sullasaš doaibmabijuid bokte sáhtá maiddá sámii girjjálašvuohta mánáide boahit eanet oidnosii ja eanet jerrojuvvot.

Várrejuvvo 600 000 ru áigumuššii jagis 2023.

8.8 Sámi mediat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Girjas sámii mediat mat oainnusmahttet sámii giela, kultuvrra ja servodateallima.

8.8.1 Čoahkketabealla - Sámi Mediat

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Sámi mediat - njuolggodoarjja	5 379	5 197	182	3,5 %
Submi	5 379	5 197	182	3,5 %

8.8.2 Sámi mediat - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
30801 Nuorttanaste	1 320	1 275	45	3,5 %
30802 Š Nuoraidmagasiidna - Idut AS	1 810	1 749	61	3,5 %
30803 Sámis - Čállidlagádus AS	427	413	14	3,4 %
30804 Daerpies Dierie/sørsamisk kirkeblad - Den norske kirke	275	266	9	3,4 %
30805 Bårjås - Árran julesáme guovdásj	145	140	5	3,6 %
30806 Guovdageainnu Lagasradio (GLR)	374	361	13	3,6 %
30807 NuorajTV	637	615	22	3,6 %
30808 Bamsebláddi - ABC-Company E-skuvla AS	391	378	13	3,4 %
Submi	5 379	5 197	182	3,5 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi mediat:

- Sámi mediat mat buvttihit servodatánngirdeami.

Mediat leat dehálaš oassin servodagas ja servodatdigaštallamis. Sámediggái lea deatalaš ahte sámi giella, dáidda ja kultuvra leat olámuttus iešguđege mediain, sierra sajiin ja ahte buvttadeames ja gaskkusteames lea alla kvalitehta.

Várrejuvvo 5 379 000 ru áigumuššii jagis 2023.

8.9 Sámi valáštan

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Juohkelágan valáštanandoaimmat.

Sámediggái lea deatalaš ahte sámi valáštanorganisašuvnnas, sierra lihtuiguin, ja báikkálaš servviiguin leat resurssat ja gelbbolašvuhta láchit valáštanaktivitehtaid báikkálaččat, ja ahte seammás sáhttet searvat arenaide oppasámi oktavuodas ja ovdánahttit daid, ja maiddá ovdiddit ovttasbarggu eará álgoálbmogiiguin ja álbmogiiguin eará ártalaš guovlluin. Valáštanaktivitehtaid láchin lea deatalaš maiddá álbmotdearvvašvuoda perspektiivvas.

Lea deatalaš ahte sámi valáštanorganisašuvnnas, sierra lihtuiguin, ja báikkálaš servviiguin leat resurssat ja gelbbolašvuhta láchit valáštanaktivitehtaid báikkálaččat, ja ahte seammás sáhttet searvat arenaide oppasámi oktavuodas ja ovdánahttit daid, ja maiddá ovdiddit ovttasbarggu eará álgoálbmogiiguin ja álbmogiiguin eará ártalaš guovlluin. Valáštanaktivitehtaid láchin lea deatalaš maiddá álbmotdearvvašvuoda perspektiivvas. Sámediggi háliida ahte sámi valáštan galgá oažžut vejolašvuoda stivret Sámedikki rámma iežas ángiruššamiid mielde, ja dárbbu mielde, ja vai ásahuvvo šiehtadus instituhtta beliid gaskka bušeahttajagi 2023.

Jagi 2022 lea ásahuvvon šiehtadusásahus Sámiid Valáštan Lihtu – Norga (SVL-N), ja Sámediggi ja SVL-N leat soahpan ekonomalaš rámma jagi 2023 várás. Šiehtadus máksojuvvo njuolggadoarjjan SVL-N:i.

8.9.1 Sámi valáštan

(duhaiid mielde)				
	Bušehtta 2023	Bušehtta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Sámi valáštan - Njuolggadoarjja	3 461	3 344	117	3,5 %
34701 Kultur- ja valáštanstipeanda	100	100	0	0,0 %
Submi	3 561	3 444	117	3,4 %

8.9.2 Sámi valáštan - njuolggodorajja

(i 1000 kr)				
	Budsjett 2023	Budsjett 2022	Avvik 2023 - 2022	Avvik i %
30901 Sámiid Valáštan Lihtu - Norga (SVL-N)	3 461	3 344	117	3,5 %
Sum	3 461	3 344	117	3,5 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi valáštallan

- Sámi valáštallama leat juohkelágan valáštallandoaimmat.

Várrejuvvo 3 461 000 ru áigumuššii jagis 2023.

8.9.3 Kultur- ja valáštallanstipeanda - stipeanda

Stipeandda ulbmil - Kultur- ja valáštallanstipeanda:

- Movttidahttit nuorra valáštalliid ánggiruššat valáštallat.

Sámedikki kultur- ja valáštallanstipeanda galgá movttiidahttit sámi nuoraid ánggirdit dáidaga, kultuvrra ja valáštallama siskkobealde. Sámediggi juohká jahkásaččat njeallje stipeandda nuoraide geat ánggirdit musihka, dáidaga, kultuvrra ja valáštallama siskkobealde.

Várrejuvvo 100 000 ru áigumuššii jagis 2023.

9 Kulturmuitosuodjalus

Servodatmihttu:

- Sámi kulturmuitut leat dehálaš máhttogáldut min kulturhistorjá birra ja dat bidjet eavttuid buot plánemiidda ja sisabahkkemiidda.

1. Urfolk har rett til å praktisere og gjenopplive sine kulturelle skikker og tradisjoner. Dette omfatter retten til å bevare, verne og videreutvikle tidligere, nåværende og fremtidige kulturuttrykk, som arkeologiske og historiske steder, artefakter, mønstre, seremonier, teknologier, bildende og utøvende kunst samt litteratur.

2. Statene skal gjennom effektive ordninger, for eksempel i form av gjenoppbygging, utformet i samarbeid med vedkommende urfolk, sørge for avhjelping for eiendom av kulturell, intellektuell, religiøs eller åndelig art som urfolk er fratatt uten deres frie og informerte forhåndssamtykke, eller som er fratatt dem i strid med deres lover, sedvaner og tradisjoner.

(Artikkel 11 i FNs erklæring om urfolks rettigheter)

9.1 Čoahkketabealla - Kulturmuitosuodjalus

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Doaibmagolut	11 367	10 470	897	8,6 %
Njuolggodoarjja	0	0	0	-
Ohcanvuđot doarjja	2 400	2 400	0	0,0 %
Šiehtadus	0	0	0	-
Prošeakta	750	664	86	13,0 %
Konferánsa ja árvvoštallan	0	0	0	-
Submi	14 517	13 534	983	7,3 %

Sámi kulturmuittut leat dat luottat maid mii oaidnit min máttuid luonddugeavaheamis ja leahkimis luonddus. Dat duođaštit eallineavttuid, ceavzinstrategiijaid, resursageavaheami, oskku ja heiveheami eanadahkii. Dát eanadat gaskkusta maiddái máhtu resursavalljodaga ja guhkesáiggi ássama birra. Oasit árbedieđus geavahuvvojit ain árjjalaččat sámi servodagain, buohtalaga ođđa máhtuiguin. Kulturmuittuid ja máhttogaskkusteami sihkkarastin daid birra lea dehálaš joatkin dihte sámi kulturárbbi boahtteáiggi. Máhttu eanadat- ja resursaheiveheami birra, mii boahtá ovdan sámi kulturbirrasii, lea árvvolaš guhkás olggobeallái sámi servodagaid. Dálkkádatrievdadeamis leat váikkuhusat sámi kulturmuittuide, danne go vesáluvvon eatnamat dagahit ahte arkeologalaš kulturmuittut mat eai leat merkejuvvon ja dokumenterejuvvon eai šat oidno nu bures. Dasa lassin leat arvvit mat lassánit áittan ráfáidahttojuvvon sámi virstiide.

Kulturmuitalágas nannejuvvo ahte buot 1917 mannosáš sámi kulturmuittut dahje mat leat boarráset leat automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon. Sámedikkis, sámiid bajimus politihkalaš eiseváldin, lea hálddašanoavddasvástádus sámi kulturmuittuin ja bidjá váldoeavttuid dán bargui. Dat čuovvu maid álbmotrievttis.

Sámedikkis lea ovddasvástádus sámi visteárbbi hálddašeapmái, ja dáid manjemuš jagiid leat registrerejuvvon lagabui 900 automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi virstii. Virstiid hálddašeami bajimuš prinsihpat leat válddahuvvon "Sámedikki pláns ráfáidahttojuvvon sámi virstiid hálddašeami birra" mii mearriduvvui Sámedikki dievasčoahkkimis geassemánu 2017.

Rievdadusat rámmaeavttuin ja láhkadahkosiin, máhttovuođus ja areálageavaheamis leat dagahan dárbbaslaš ráhkadit bajimuš stivrendokumeantta sámi kulturmuithálddašeami várás. Danne mearriduvvui Áimmahuššan, Sámedikki dieđáhus sámi kulturmuitosuodjalusa birra Sámedikki dievasčoahkkimis 2021:s. Dieđáhusas čilgejuvvon stáhtus ja hástalusat, ja dat mearrida strategiijaid ulbmilolahussii iešguđe áššesurggiin kulturmuithálddašeamis. Viidáset bargu lea dušše fal strategalaš ángiruššamiid čađaheami birra mat leat mearriduvvon dieđáhusas.

9.2 Doaibmagolut - Kulturमितosuođjaleapmi

(duhaiid mielde)

	Buŕeahitta 2023	Buŕeahitta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Doaibmaboađut	-1 896	-1 896	0	0,0 %
Bálká ja sosiála golut	10 996	10 624	372	3,5 %
Eará doaibmagolut a)	2 267	1 742	525	30,1 %
Submi	11 367	10 470	897	8,6 %

a) Proŕeavttat «Láhččojuvon kulturमितuituid čuoovuleapmi ja bajásdoallan» ja «Metodaovddideapmi sámi kulturमितuituide» sirdojuvvo 2023: Eará doaibmagoluide.

Sámediggi lea kulturमितolága láhkanjuolggadusaid olis hálddaŕaneiseváldi sámi kulturमितuituide. Kulturमितo-, areála ja birasossodagas (KAB) lea ovddasváŕtádus bargosuorgái, ja bargguide gullá sámi arkeologalaŕ kulturमितuituid, sámi hálldahusa ja viŕteárbbi gaskkusteapmi ja duođáŕteapmi. Dasa gullá maid njálmmálaŕ árbevieruid, árbevirolaŕ eanageavaheapmi ja sámi kulturbirrasa duođáŕteapmi. Bargui gullá kulturbirrasiid oktavuohhta álbmogii, báikediđoŕtallan, jearahallan, láhččin ja dikŕu, kulturमितuituid raporteren ja registreren nationála diehtovuđđui Askeladdenii. Sámi kulturमितuituide ja kulturbirrasiidda ráhkaduvvo dasa lassin dikŕunplána.

Ossodat maid hálddaŕa ohcanvuđot doarjjaortnegiid kulturमितuituide, huksensuođjaleapmái ja fanassuođjaleapmái. Dasa gullá maid ohcciid bagadeapmi. Dasa lassin ovddiduvvojit gulaskuddancealkámuŕat ja regionála plánat. Sámedikkis lea oktavuohhta 144 gielddain, 5 regionvna/fylkkagielddain, 3 arkeologalaŕ riikaoassemuseain, sámi museaiguin ja guovllu eará museaiguin. Sámedikkis lea dasa lassin váldoovddasváŕtádus Ceavccageađggi kulturमितoguoovllu ja Sää'msijdd kulturbiras dikŕumis ja hálddaŕeamis.

Maŕemus jagiid lea Sámediggi ieŕguđetlágan proŕeavttaid ja doaibmabijuid bokte láhččán dili olu sámi kulturbirrasiidda. Sámi kulturbirrasat ja sámi kulturhistorjá lea dáinna lággiin ŕaddan dovddusin ja oidnosis olu báikegottiin ja nu váikkuhan stuorit beroŕtupmái ja máhtolaŕvuhtii sámi kulturárbbi birra. Heivehuvvon kulturमितuttat gáibidit plánejuvvon čuoovvuleami divŕŕuin, fuolahemiin ja ođasmahttimiin. Danne lea 350 000 ru sirdojuvvon proŕeavttas hálldahussii čuoovvuleapmái.

Sámi kulturbirrasat duođáŕtit ássama ja oassálastima, resurssaid ja eatnamiid geavaheami. C-14-áigemeroŕtallan, dendrokronologii ja LIDAR-skánnen leat dehálaŕ vuogit kulturbirrasiid duođáŕteamis. Sámediggi áigu 2023:s joatkit geavaheamis dákkár vuigiid ja árvoŕtallat ođđa vuigiid vejolaŕvuđaid mat sáhttet sámi kulturbirrasiid duođáŕteami ja gaskkusteami váikkuhit buorebut. Sámediggi háliida nannet kulturमितuituid gaskkusteami maiddá digitála gaskkustanvuigiid ovdánahttimis. 114 000 ru lea sirdojuvvon proŕeavttas Metodaovddideapmi sámi kulturमितuttat viidáŕet barggu hálddaŕeapmái.

9.3 Áŋgirusšansuorggit - Kulturमितosuodjaleapmi

Sámedikki áŋgirusšansuorggit kulturमितosuodjalusas:

- Kulturमितuid hálldašeapmi.
- Sámi kulturमितosuodjalusa rámmaeavttut.
- Sámi kulturárbbi heiveheapmi ja gaskkusteapmi
- Sámi huksen- ja fanasárbbi gaskkusteapmi.

9.3.1 Váikkuhangaskaoamit áŋgirusšansuorggit - Kulturमितosuodjaleapmi

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Kulturमितuid hálldašeapmi	2 600	2 600	0	0,0 %
Sámi kulturárbbi heiveheapmi ja gaskkusteapmi	550	464	86	18,5 %
Submi	3 150	3 064	86	2,8 %

9.4 Kulturमितuid hálldašeapmi

Áŋgirusšansuorggi mihttomearri:

- Sámi kulturमितut hálldašuvvojit iežamet historjjá ja árvvuid vuodul.

Sámedikki bargu galgá dagahit ahte eanet sámi kulturमितut registrerejuvvot ja divvojuvvot. Dán barggu bokte nannet máhtolašvuoda sámi árbedieđuin ja historjjás, ja dasto sámi kulturमितuid suodjalan- ja gáhttenvuodosa .

Hálldašeapmái gullet doarjagat Ceavccageađgi kulturमितoguvlui, Sää'msijdd kulturbirrasii ja iešguđetlágan prošeavttat mat leat sámi kulturbirrasiid registrerema, divššu, sihkkarastima ja heiveheami birra. Sámedikkis lea doaibmavuodot, máhtovuodot ja einnostahtti hálldašeapmi kulturमितolága ja plána- ja huksenlága vuodul.

Viidát válljejuvvon kulturbirrasat sámi ássanguovllus galget áimmahuššojuvvot ja gaskkustuvvot. Heiveheami mihttun lea čalmmustahttit sámi kulturhistorjjá ja eatnangeavaheami olles Sámis. Marjel mánga jagi sámi kulturbirrasiid heivehemiin, čalmmustahttimiin ja gaskkustemiin oaidná Sámediggi ahte gáibiduvvojtit resurssat fuolahit heivehuvvon kulturbirrasiid čuovvuleami ja fuolaheami.

9.4.1 Čoahkketabealla - Kulturमितid hálldašeapmi

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
37001 Doarjja sámi kulturमितosuodjalussii - ohcanvuodot doarjja	2 400	2 400	0	0,0 %
38501 Doarjja Ceavccageađgi kulturमितoguvllu dikšun - ja gaskkustanbargui - prošeakta	200	200	0	0,0 %
Submi	2600000	2600000	0	0

9.4.2 Doarjja sámi kulturमितosuođjalussii - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
37001 Doarjja sámi kulturमितosuođjalussii - ohcanvuđot doarjja	2 400	2 400	0	0,0 %
Submi	2 400	2 400	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi kulturमितosuođjalus

- Sámi kulturमितuttut daidda gullevaš árbevieruiguin oainnusmahttojuvvojit duođašteami, gaskkusteami ja dikšuma bokte.

Vuoruheami 2023 sámi kulturमितosuođjaleami ohcanvuđot doarjagiidda:

Vistesuođjalussii ja fievrusuođjalussii.

- Ráhkadit dikšunplánaid gáhttenárvosaš sámi visttiid ja fatnasiid várás.
- Gáhttenárvosaš sámi visttiid divvunbargu. Visttit main lea erenoamáš mearkkašupmi sámi báikegottiide vuoruhuvvojit.
- Sámi huksen- ja fanasárbbi gaskkusteapmi.
- Sámi árbevierrogihtaduoji praktihkalaš gaskkusteapmi.

Sámi kulturमितuttuid ja kulturbirrasiid registreremii ja duođašteapmái:

- Sámi kulturमितuttuid ja kulturbirrasiid registreren. Guovllut gos unnán leat dahkkojuvvo iskkadeami vuoruhuvvojit.
- Sámi árbedieđuid čohkken ja duođašteapmi main sáhtá leat oktavuoha kulturमितuttuide mearas ja nannámis.

Dikšui ja láchimii

- Sámi kulturमितuttuide ja kulturbirrasiidda dikšunplána ráhkadahttit.
- Kulturमितuttuid ja kulturbirrasiid seailuhandoaimbaidju ja láchin.

Várrejuvvo 2 400 000 ru áigumuššii jagis 2023.

9.4.3 Doarjja Ceavccageađgi kulturमितoguovllu dikšun - ja gaskkustanbargui - prošakta

Prošavtta mihttomearri:

- Viidáset ovddidit Ceavccageađgi/Mortensnes kulturमितoguovlun.

Ceavccageađgi dikšun ja gaskkusteapmi - prošakta. Kulturमितoguovllu dábálaš seailuhanbarggu čađaha Várjjat Sámi Musea ja ruđat dasa fievrriduvvojit Deanu ja Várjjaga museasiidii njuolggođarjaga bokte sámi museaide.

Sámediggi áigu maiddái ain bargat viidáseappot dan ala ahte Várjjat siida/Mortensnes ovddiduvvo sámi máilmmiárbeguovlun UNESCO listii máilmmi kulturárbbi birra.

Várrejuvvo 200 000 ru áigumuššii jagis 2023.

9.5 Sámi kulturमितосуodjalusa rámmaeavttut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámedikkis lea formála hálldašánváldi sámi kulturmuittuin kulturmitolága mielde.

Sámi kulturmuittuid hálldašaneiseváldi kulturmitolága vuodul sirdojuvvui Sámediggái geahččalanortnegin 2001:s. Dát geahččalanortnet lea ain fámus. Sámediggi galgá sámi kulturमितосуodjaleapmái deháleamos eaktobiddjin. Dát gáibida rievdadeami nu go Sámediggi lea evttohan. Dálá kulturmitoláhka lea reviderejuvome, ja Sámediggi vuordá ahte ođđa láhka dávista Álbmotrievtti.

Viidáseappot leat buorit ekonomalaš rámmaeavttut áibbas deatalaččat sámi kulturmuittuid hálldašeapmái. Olahan dihte dan ferte Sámediggái addot vejolašvuohta duohta konsultašuvnnaide ráđđehusain juolludemiid birra sámi kulturमितосуodjaleapmái. Nationála doarjjaortnegat ja -bisuhanstrategiijat fertjit dovdat dárbbu ja hástalusaid maid Sámediggi vásiha sámi kulturbirraiid hálldašeamis.

Máhttohivvodat sámi ássanguovlluid ja kulturmuittuid logu birra lea lassáneamen, erenoamážit automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi vistiid oktavuodas. Buriid rámmaeavttuid oažžu maiddái ovtasbarggu bokte guoskevaš beliiguin kulturमितосуodjalusas. Sámediggi bargá dál lagas oktavuodas muhtun fylkkagielddaiguin, ovtasbargu mii lea ávkin buot ovtasbargoguimmiide.

9.6 Sámi kulturárbbi heiveheapmi ja gaskkusteampi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi kulturmuittut leat vuodđun máhtobuvttadeapmái sámi oasálastima ja eallinvuogi birra.

Sámi kulturmuittuid oainnusindahkan addá eanet máhtu sámi historjjá ja eallivugiid birra. Sámediggi bargá dan ala ahte sámi kulturbirrasat galget njálmmálaš ja čálalaš govvádusaid bokte geavvat ja kulturmuittuid heiveheami ja geavaheami bokte. Sámi kulturmuittut duođaštedje resurssaid ja eanadaga geavaheami, ja sáhttet váikkuhit sámi báikegottiid nannemii. Sámediggi galgá eaktobiddjin sámi kulturárbbi gaskkusteamis.

9.6.1 Sámi kulturárbbi heiveheapmi ja gaskkusteapmi

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
39102 "Dovddus ja dohkkehuvvon" - lullisámi kulturárbbi áŋgiruššan - prošeakta	400	0	400	-
70000 Sámi kulturbirrasiid ealáskahttin "Fotefar mot Nord"as - prošeakta	150	0	150	-
38701 Láhččojuvvon kulturmuituid čuovvuleapmi ja bajásdoallan - prošeakta a)	0	350	-350	-100,0 %
38901 Metodaovddideapmi sámi kulturmuituid - prošeakta a)	0	114	-114	-100,0 %
Submi	550	464	86	18,5 %

a) Prošeavttat «Láhččojuvvon kulturmuituid čuovvuleapmi ja bajásdoallan» ja «Metodaovddideapmi sámi kulturmuituid» sirdojuvvo 2023: Eará doaibmagoluid.

9.6.2 "Dovddus ja dohkkehuvvon" - lullisámi kulturárbbi áŋgiruššan - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Dahkat lullisámi kulturárbbi dovddusin ja dohkálažžan

Áimmahuššan Sámedikki diedáhusas kulturmuituid birra lea mihttuid ja strategijaid bidjat ollu Sámedikki kulturmuitosudjaleami bargofealhtain. Lullisámi guovllus lea erenoamážit dárbu áŋgiruššat oainnusmahttimii, logahallamii, duodašteapmái ja sámi kulturmuituid čuovvuleapmái. Dat guoská sihke ráfáiduvvon arkeologalaš kulturmuituid ja ráfáiduvvon vistide. Eará fáktor lea ahte sámi kulturárbi dán guovllus ii leat nu dovddus almmolašvuodas ja ahte dávjá eahpiduvvo, norgga kulturhistorjjá bokte unnán gulahallon ja "mearehuvvon". Dat lea hástalussan maid areálaplánaáššiin. Ođasmahttojuvvon ja nannejuvvon máhttovuođu lullisámi kulturmuituid birra šaddá dehálaš reaidun Sámedikki oasseváldimis dán guovllu areálaproeseassain.

Várrejuvvo 400 000 ru áigumuššii jagis 2023.

9.6.3 Sámi kulturbirrasiid ealáskahttin "Fotefar mot Nord"as - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Nannet ja bisuhit sámi identitehta ja gullevašvuoda ja leahkit resursan báikkálaš ealáhuseallimii.

Prošeakta galgá ođasmahttit ja loktet kulturbirrasiid mat 1990-logus heivehuvvo Riikkaoasselávdegotti áŋgiruššamii "Fotefar mot nord" bokte. Heiveheapmi guoskkai kulturbirrasii juohke suohkanis. 17 oktiibuot 103 fotefarguovlluin gaskkustit sámi kulturhistorjjá. Prošeakta lea ovtasbargu gaskkal Sámedikki, Trøndelága, Nordlándas, Romssa ja Finnmárkku fylkkasuohkaniid ja suohkaniid. Prošeaktajođiheaddji geas lea kántorsadji Nordlándas fylkkasuohkanis koordinere barggu ja lea čanastat ovtasbargoguimmiid gaskkas.

Dábálaš mihttu fotefar guovlluin lea nannet báikkálaš identitehta ja gullevašvuoda ja leahkit resursan báikkálaš ealáhuseallimii. Buot čálalaš gaskkusteapmi lea sámegillii, ja vel eará gielaide.

Várrejuvvo 150 000 ru áigumuššii jagis 2023.

9.7 Sámi huksen- ja fanasárbbi hálddašeapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi visteárbbis ja gáhttenárvosaš sámi fatnasiin lea buorre kvaliteahta ja dohkálaš bajásdoallan.

Visterejregistrenprošeakta, maid Sámediggi lea čađahan ovtas Riikaantikvárain, lea dagahan ahte automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid lohku lea lassánan 60:s mat dál leat birrasii 900. Sámedikki ovddasvástádus lea hálddašit dáid visteráhkadus ja gaskkustit dan historjjá maid dat ovddastit. Registrerenprošeakta lea vuolgahan vuordámušaid sámi báikegottiid bealis ja dat geatnegahtta daid oassálastiid geain lea ovddasvástádus ollašuttit dáid vuordámušaid, ja čuovvulit dan čielga ovddasvástádusa mii lea biddjojuvvon kulturmuitalágas. Riikaantikvára lea juolludan ruđaid Sámediggái nannet automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid suodjalanbarggu čuovvoleami. Sámediggi áigu dan čuovvulit nu ahte nanne ráfáidahttojuvvon kulturmuittuid doarjaga mii lea ovttaskas olbmuid oamastusa várás, ja muđui dávista "automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid hálddašanplánii" maid Sámedikki dievasčoahkkinn lea mearridan.

Identifiserejuvvon ja registrejuvvon sámi kulturmuittuid lohku lassána jagis jahkái, ja lea mielde oainnusindahkamin sámi historjjá ja sámi leahkima eanet ja eanet guovlluin. Kulturmuittuid lohku mii dađistaga lassána duođašta sámi historjjá olles Sámis.

Sámediggi lea ožžon ovddasvástádusa sámi fanassuodjaleamis 2021:s, ja dát áššesuorgi lea danne árra ásaheanmutter. Go Sámedikkis ii leat čoahke bajilgovva buot gáhttenárvosaš sámi fatnasiin de vuoruhuvvo sámi fatnasiid identifiseren dán áššesuorggis. Ásahit oktavuođa ja ovtasdoaimmama máhtolašvuodabirrasiiin geat dovdet báikkálaš sámi fanasárbevieruid lea dehálaš eaktu barggus ásahit doaimmi sámi fanassuodjaleami.

9.8 Sámi bázasaid hálddašeapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámediggi dahje dat orgána maid Sámediggi nammada, lea rievttis válddáláshuohta sámi bázasaid ja hávdeávdnasiid hálddašit.

Sámi hávdevieruid sáhtta guorrat don doložii. Boarráseamos bázasat leat sámi juovhávddit ovdal risttalašvuoda áiggi. Dát hávdádanvierru lea gitta 900-logu rájes o.Kr. Dát lea okta dain bistileamos hávdádanvieruin mat gávdnojit Eurohpás, ja bisttii gitta 16/1700- lohku. Oslo Universitehtas lea dál dat stuorimus sámi hávdidiid bázasas čoakkálmis - sihke ovdalaš juovhávddiin ja risttalaš hávdádemiiin. Juovhávddiid bázasat, gullevaš hávdekonteavsttain ja geográfalaš distribuvnnain leat sámi oassálastimii ja eallinvuohkái stuora máhtopotensiála.

Erenoamážit čoaggin risttalaš girkogárdiin dagahii dalle dorvvohisvuoda ja garra reakšuvnnaid, ja sámi báikegottit eai lean miehtan dasa. Sámedikkis ja Oslo Universitehtas lea dál sierra šiehtadus De Schreinerske Samlinger ásahean sámi olmmošlaš bázasaid hálddašeami birra. Šiehtadusas

čuožžu ahte Oslo Universitehtas ovddasvástida sámi bázasasaid beaivválaš hálldašeami ja Sámediggi ges mearrida buot áššiin mat gusket sámi bázasasaide.

"Áimmahuššan - Sámedikki dieđáhus sámi kulturmuitosuođjaleami birra" válbme mihttuid ja strategiiid sámi bázasasaid hálldašeamis. Dieđáhusas čuožžu ahte sámi bázasasaid ja hávdegálvvuid hálldašeapmi galgá vuodđuduvvot nana máhtovuđđui mii vuhtii váldá ovttaskas bázasasaid gávdnosiid konteavstta ja čohkkenhistorihka, agi ja hárvevuoda ja vassis gállduid árvvu sámi historjái. Dasto galget ruovttoluottafievrrideami gáibádusat čovdojuvvot gulahallamiin ja buriid proseassaiguin guoskevaš oasálaččaiguin. Danne galgá Sámediggi ovddidit buriid mielváikkuanproseassaid mat gieđahallet mánggabealát oaiviliid ja huksejit gulahallama. Viidáset lea dárbu ráhkadahttit sierra stivrendokumeanttaid sámi bázasasaid hálldašeapmái main gullevaš gávdnosat, nu go vuorkkát, gaskkusteapmi, máhtolašvuodabuvttadeapmi, mielváikkuanproseassat, deponet ja ođđasit hávdádeapmi.

10 Dearvvašvuohta, sosiála ja mánáidsuodjalus

Servodatmihttu:

- Sámi álbmogis lea buorre dearvvašvuohta ja oažžu ovttárvosaš bálvalusaid mat leat láhččojuvvon sin gielalaš ja kultuvrralaš duogáša, ja sin vuoigatvuodaid vuodul go lea álgoálbmot.

2.

Eami-álbmogiidda gullevaš ovttas-
kas olbmui lea seamma indivi-
duála vuoigatvuohta go earáin
oažžut buoremus **dási dearv-
vašvuođa** sihke fysalaččat ja psy-
kalaččat. Stáhtat galget čadahit
dárbbášlaš doaimmaid vai sihka-
rastá ahte dát vuoigatvuohta
dadistaga ollásit devdojuvvo.

(Artihkal 24 ON julggaštus
álgoálbmogiid vuoigatvuodaid
birra)

2. Stáhtat galget ovttasráđiid eam-
iálbmogiiguin fuolahit ahte eam-
iálbmot nissonat ja mánát ožžot
ollislaš suoji ja dáhkádusaid buot-
lágán **veahkaválddálašvuođa**
ja vealáheami vuostá.

(Artihkal 22 ON julggaštus
álgoálbmogiid vuoigatvuodaid
birra)

Sámi mánáin lea vuoigatvuohta
oažžut ollesárvosaš earv-
vašvuođaja sosiálafálaldaga sin
giela ja kultuvrra vuodul, ja ahte
sin etnalaš, oskkoldatlaš, kul-
tuvrralaš ja gielalaš duogáš vuhtii
váldojuvvo dohkálaččat veahkke-
doaibmabijuid ovddideami ok-
tavuođas. Dát lea máná iešheanalis
riekti, mii maiddáii gusto sámi
mánáide geat lea mánáidsuodja-
lusa geahčus.

(Mánáidkonvenšuvnna, artihkka-
liid 2, 20 ja 30)

10.1 Čoahkketabealla - Dearvvašvuohta, sosiála ja mánáidsuodjalus

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2023	Buŋeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Doaibmagolut	2 402	2 320	82	3,5 %
Njuolgodoarjja	1 649	1 109	540	48,7 %
Ohcanvuđot doarjja	1 700	1 700	0	0,0 %
Šiehtadus	0	0	0	-
Proŋeakta	0	0	0	-
Konferánŋa ja árvoŋŋtallan	0	0	0	-
Submi	5 751	5 129	622	12,1 %

Sámedikki politihkka vuodđuduvvá daŋa ahte sámi álbmogis lea vuoigatvuohta oažžut buriid ja ovttárvosaŋ dearvvaŋvuođa- ja fuolahusbálvalusaidda ja mánáidsuodjalebálvalusa seamma dáŋis muđui eará álbmogin. Dát čuoovu Norgga lágaid ja riikkaidgaskasaŋ konvenŋuvnnaid. Dain boahtá ovdan ahte álgoálbmogiid dearvvaŋvuođabálvalusaidda hábmen ja čađaheapmi dáhpáhuvvá nu ahte sis alddiineaset lea ovddasvástádus, vai álgoálbmogat sáhttet ávkaŋuvvat buori fysalaŋ ja mentála dearvvaŋvuođaŋ. Dasto fertejit bálvalusfálaldagat láhččojuvvot pasieantta gielalaŋ ja kultuvrralaŋ duogáža vuodđul.

Sámediggi váŋiha ahte jos sámi pasieanttaidda dárbbut galget gozihuvvot, de ferta dat bohtin ovdan čielgasit nationála láideŋtusain ja láhkateavŋttain. Deatalaŋ lea loktet ovddasvástádusa sámi dearvvaŋvuođa- ja fuolahusbálvalusaidda sihkkarastimis ovttaskas olbmo dáŋis bajimuŋ dáŋŋái. Sámediggi eaktuda ahte sámi pasieanttaidda vuoigatvuohta oažžut buori dearvvaŋvuođa- ja láhččojuvvon bálvalusaidda, jerrojuvvo ja oainnusmahttojuvvo plánemis, čielggadusain ja dalle go mearrádusat dahkkojuvvojit.

Buori dearvvaŋvuođa ovddideapmi sámi álbmogiid ferta vuodđuduvvot duođaŋtuvvon máhttui sámi álbmoga dearvvaŋvuođa ja eallineavttuid birra, ja guđe lágan fáktorat váikkuiht dearvvaŋvuođa dillái. Máhttu lea deatalaŋ sihke dearvvaŋvuođaháŋtalusaidda identifiseremii ja doaibmabijuid álggaheapmái. Sámediggi oaidná ahte lea dárbu nannet dutkama das mii váikkuiht dearvvaŋvuhtii, ja dutkama bálvalusfálaldagain sámi pasieanttaidda. Dasto lea dárbu buoridit sámi giella- ja kulturgelbbolaŋvuođa buot dáŋiin dearvvaŋvuođabálvalusaŋ.

Sámi mánáidda vuoigatvuođat leat regulerejuvvon Norgga lágain ja riikkaidgaskasaŋ konvenŋuvnnain main nannejuvvo sin riekti bajásŋaddat iežaset kultuvrrain ja iežaset gielain. Dát guoská maiddáid daidda sámi mánáidda geat leat mánáidsuodjalebalaŋ fuolahusaŋ. Sámi mánáin lea ieŋheanaliss riekti bálvalusaidda ja doaibmabijuide mat váldet vuolggasaji sin etnikkalaŋ, oskkoldat, kultuvrralaŋ ja gielalaŋ duogážiŋ.

Sámi mánáidda identitehta, giella ja kultuvrra goziheapmi leat deatalaŋ eavttut daŋa ahte sámi mánát ja sin bearraŋŋat ožžot daidda fálaldagaid maidda sis lea vuoigatvuohta mánáidsuodjalebalaŋ. Buorre mánáidsuodjalebalaŋ sámi mánáidda eaktuda máhttu sámi mánáidda vuoigatvuođa birra sin iežaset gillii ja kultuvrii buot osiin mánáidsuodjalebalaŋ. Dál ii leat mis duođaŋtuvvon máhttu sámi mánáidda birra geat leat dahje leat leamaŋ mánáidsuodjalebalaŋ fuolahusaŋ. Almmolaŋ eiseválddit čilgejit dán nu ahte váilu máná sámi duogáža registreren. Máhttu sámi mánáidda birra geat leat mánáidsuodjalebalaŋ fuolahusaŋ lea eaktun sámi mánáidda vuoigatvuođaid goziheami sihkkarastimii go lea álgoálbmot.

10.2 Doaibmagolut - Dearvvašvuoda, sosiála ja mánáidsuodjalus

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2023	Buŋeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Bálká ja sosiála golut	2 147	2 074	73	3,5 %
Eará doaibmagolut	255	246	9	3,7 %
Submi	2 402	2 320	82	3,5 %

Dearvvašvuodajuogus lea ealáhus- kultur- ja dearvvašvuodaossodaga (EKD) oassi. Juogus leat 3 fásta bargi.

Dearvvašvuodajuhkosis lea ovddasvástádus politihkalaš proseassaid čuovvuleamis mat gullet dearvvašvuoda- ja sosiálapolitihkalaš suorgái ja mánáidsuodjalus. Juhkosis lea ovddasvástádus maiddái Sámedikki doarjjaruđaid hálddašeamis Sámedikki vuoruhemiid mielde ja Sámediggeráđi mearridan njuolggadusaid ja fápmudeami mielde.

10.3 Áŋgiruššansuorggit - Dearvvašvuodta, fuolahus ja mánáidsuodjalus

Sámediggi háliida joksat váldomihttomeari dearvvašvuoda ja sosiála ektui čuovvovaš áŋgiruššansuorggiid deattuhemiin:

- Spesialistadearvvašvuoda bálvalusat.
- Álbmotdearvvašvuodta.
- Mánáidsuodjalus.
- Sosiála dilálašvuodta ja čálgbálvalus.

10.3.1 Váikkuhangaskaoamit áŋgiruššansuorggit - Dearvvašvuodta, fuolahus ja mánáidsuodjalus

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2023	Buŋeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusa	3 349	2 809	540	19,2 %
Submi	3 349	2 809	540	19,2 %

10.4 Spesialistadearvvašvuoda bálvalusat

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi pasieanttat ožžot spesialistadearvvašvuoda bálvalusaid mas sin gielalaš ja kultuvrralaš duogážis lea lunddolaš sadji, ja sámegiela sáhtá geavahit dikšuma oktavuodas.

Sámi buhcciin lea vuoigatvuohta oažžut dásseárvosaš dearvvašvuođabálvalusaid seamma dásis go dan maid álbmot muđui oažžu. Ovttaárvosaš bálvalusat eaktudit ahte dearvvašvuođa bálvalusat leat láhččojuvvon pasieantta gielalaš ja kultuvrralaš duogáža mielde. Sámi spesialista-dearvvašvuođabálvalusa organiseren ferte reflekteret sámiid sierra sajádaga álgoálbmogin. Bajimuš organisašuvdnastruktuvrras ferte dovddastuvvot sámiid iešmearridanriekti dearvvašvuođa bálvalusaid hábmemis, stivremis ja bearráigeahččamis sámi pasieanttaid várás. Sámediggi oaivvilda ahte sámi dearvvašvuođabálvalusaid dáláš organiseremis go leat organiserejuvvon vuollásaš dearvvašvuođadoaimmahagaid vuolde, ii ollašuhthtojuvvo sámiid iešmearridanriekti ja dasto rihkku ILO 169 § 25.

Sámediggi áigu bargat dan ala ahte lea duohta sámi mieldemearrideapmi ja mieldeváikkuheapmi dearvvašvuođabálvalusaid hábmemis ja čađaheamis sámi álbmoga várás. Earret eará bargojuvvo organisašuvdnamálliin mas sámiid riekti dearvvašvuođabálvalusaid plánemii, hábmemii ja organiseremii gozihuvvo. Sámediggi áigu maiddá sihkkarastit duohta mieldemearrideami sámi ovddastusa bokte bajimuš orgánain eará dearvvašvuođadoaimmahagain.

Dearvvašvuohta Davvin ja eará regionála doaimmahagat leat guovddáš eiseválddiid dáhtu mielde ráhkadan plána dearvvašvuođabálvalusaid strategalaš viidáset ovddideapmái sámi álbmoga várás. Sámediggi váikkuha barggus dearvvašvuođabálvalusaid viidáset ovddideamis sámi pasieanttaid várás, ja váldá vuolggasaji sámi pasieanttaid rivttiin ja dárbbuin.

Sámi spesialistadearvvašvuođabálvalusat fertejit huksejuvvot meroštallojuvvon hástalusaid ja dárbbu mielde sámi servodagas, ja váldit vuolggasaji dálá ásahuvvon sámi ásaheamis nugo Sámi klinihkas. Dasto fertejit maiddá eará regionála ja vuollásaš dearvvašvuođadoaimmahagat geatnegahttojuvvot láhčit kultuvrralaš ja gielalaš bálvalusfálaldagaid sámi pasieanttaide. Sámediggi áigu váikkuhit Sámi klinihka nannema, nu ahte dat ain lea sámi pasieanttaid olámuttus nationála dásis, ja Sámis muđui. Sámediggi lea duhtavaš dainna go leat álggahuvvon gelbbolašvuođa buorideami doaibmabijut sámi gielas ja kultuvrras spesialistadearvvašvuođabálvalusas.

Sámediggi oaivvilda ahte fertejit maiddá ovddiduvvot doaibma- ja doaibmabidjoplánat sámi álbmoga dikšunfálaldaga várás, lagas ovtasbargguin sámi dearvvašvuođafága birrasiiguin ja Sámedikkiin.

Sámi mánát ja nuorat vásihit dávjá rasismma sin árgabeaivvis. Sámi pasieanttat deaivvadit dávjá spesialistadearvvašvuođa bálvalusain mas lea unnán máhttu sámi gielas ja kultuvrras, ja gos lea unnán vejolašvuohta geavahit iežas giela. Sámediggi oaidná ahte lea deatalaš ahte gávdnojit sámi fálaldagat olbmuid geat vásihit váttis diliid ja dárbbasit muhtuma geainna háleštit. Covid-19 pandemiija lea váikkuhan olbmuid, ja erenoamážit nuoraide ja nuorra rávisolbmuid. Sámediggi oaivvilda ahte dát aktualisere vuollegisšealbmáfálaldaga dárbbu, ja áigu bargat dán lágan fálaldaga ásaheamiin.

10.5 Dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusa

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi pasieanttat ja geavaheaddjit, beroškeahtta gos orrot, ožžot gielalaččat ja kultuvrralaččat heivehuvvon dikšun- ja fuolahusbálvalusa.

Sámi pasieanttain ja geavaheddjiin miehtá riikka lea riekti gielalaččat ja kultuvrralaččat heivehuvvon bálvalussii. Vuodđodearvvašvuodabálvalusas ii leat leamaš systemáhtalaš ángiruššan sámi pasieanttaid dearvvašvuodafálaldagaide. Doaibmabijut mat leat čađahuvvon vuodđodearvvašvuodabálvalusas, eai leat mielde plánejuvvon ángiruššamis, muhto leat ovttaskas suohkaniid, institušuvnnaid ja fagaolbmuid vuolggahemit. Sámediggi áigu bargat sámi álbmoga vuodđodearvvašvuodabálvalusa ollislaš ángiruššama ovddas, earret eará dainna ahte ovddidit odđa našunála doaibmaplána sámi álbmoga dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusa vástte. Sámediggi áigu váikkuhit dan ahte sámi pasieanttaid vuoigatvuodát ja dárbu gozihuvvojit fuolahussuorggis.

Sámediggi oaivvilda ahte dárbbasuvvojit sámi fágabirrasat fuolahusbálvalusain sámi pasieanttaid várás miehtá riikka. Ovddidanguovddáša buohcciruohtuid ja fuolahusbálvalusaid várás sámi álbmogii ulbmilin lea váikkuhit ottaárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusaid sámi álbmoga várás sihke báikkálaččat, regionála ja nationála dásis. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte guovddáš nanosmahttojuvvo.

Dasto lea Sámediggi ovttasbargguin dearvvašvuodadirektoráhtain váikkuhan sámi dearvvašvuodafágabirrasiid ásaheami iešguđege sámi ássanguovlluin. Dearvvašvuodafágabirrasat galget veahkehit gielddaid sámi gielalaš ja kultuvrralaš bálvalusaid ovddideamis, buoridit sámi giella ja kulturgelbbolašvuoda ja váikkuhit geavaheaddjioiddot fálaldaga sámi vuorasolbmuid ja earáide. Sámediggi áigu gulahallama bokte guovddáš eiseválddiiguin váikkuhit ahte sámi dearvvašvuodafágabiras nanosmahttojuvvo ja šaddá bissovaš.

Sámedikki ovttasbargošiehtadusaid bokte gávpotgielddaiguin fokusere Sámediggi dearvvašvuodabálvalusaid láhčima sámi geavaheddjiid várás gávpogiin. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte dearvvašvuodastašuvdnafálaldat sámegielat mánáide gozihuvvo nu ahte lea sámegielat dearvvašvuodabuohccidivššár, erenoamážit go jurddašat sámi mánáid giellaovddideami čuovvuleami. Dasto váillahit sámi vuorasolbmot gávpogiin deaivvadanbáikkiid gos sáhttet deaivvadit eará sámiiguin, ja fuolahusbálvalusaid mat gozihit sin sámi giella ja duogáza. Sámediggi áigu ovttasráđiid gávpotgielddaiguin, bargat dan ala ahte ásahuvvo sámegielat fuolahusfálaldat sámegielat boarrásiid várás.

10.5.1 Čoahkketabealla - Dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalus

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
40001 Geavaheaddjivuđot fáladat vuoras sápmelaččaid várás - Várdobáiki Sámi guovddáš/ Várdobáiki samisk senter - njuolggodoarjja	677	654	23	3,5 %
40101 Sámi doavttersearvi - njuolggodoarjja	304	100	204	204,0 %
40201 Áarjelsaemien healsoeviermie - njuolggodoarjja	412	108	304	281,5 %
40301 Geavaheaddjivuđot fáladat vuoras sápmelaččaid várás - Oslo sámi viessu - njuolggodoarjja	112	108	4	3,7 %
40401 Dearvvašvuoda- ja sosiálafágalaš seminára- njuolggodoarjja Aajege:ii - Trøndelága fylkkasuohkan	144	139	5	3,6 %
42001 Doarjja dearvvašvuoda-, fuolahus ja mánáidsuodjalusprošeavttaide - ohcanvuđot doarjja	1 700	1 700	0	0,0 %
Submi	3 349	2 809	540	19,2 %

10.5.2 Geavaheaddjiguovllot fáladat vuoras sápmelaččaide - njuolggodoarjja Várdobáikái

Doarjjaortnega mihttomearvi - Geavaheaddjivuđot fáladat vuoras sápmelaččaid várás

- Láhčit olbmuid ja organisašuvnnaide geat/mat háliidit čadahit eaktodáhtolaš geavaheaddjiguovllot doaibmabijuid sámi vuorasolbmuid várás.

Dán ortnega bokte addá Várdobáiki bagadusa ja rávvagiid olbmuid ja organisašuvnnaide mat háliidit čadahit eaktodáhtolaš doaibmabijuid sámi boarrásiid várás.

Várrejuvvo 677 000 ru áigumuššii jagis 2023.

10.5.3 Sámi doavttersearvi - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearvi - Sámi doavttersearvi:

- Ahte sámi doaktáriid searvi fágalaš veahki ja diehtujuohkindoaimma bokte sáhtta váikkuhit dan ahte sámi álbmogis lea dearvvašvuoda fáladat mii lea heivehuvvon sin gillii ja kultuvrii.

Sámi doaktáriidsearvi lea eaktodáhtolaš, sorjjasmeahttun, ideála organisašuvdna mii bargá sámi álbmoga dearvvašvuodafáladaga buoridemiin ja diediha sámedigillii dearvvašvuoda birra. Sámi doaktáriid searvi lea hui deatalaš ovtasbargoguoibmi Sámedikki dearvvašvuoda politihka ovdánahttimis. Das lea dájvja vealtameahttun deatalaš rolla Sámedikki politihka čadaheames, ja dat lea maiddá deatalaš resursa Sámediggái.

Sámi doaktáriidsearvi háliida váikkuhit sámi dearvvašvuodabargiid rekruteremii sámi guovlluide.

Várrejuvvo 304 000 ru áigumuššii jagis 2023.

10.5.4 Áarjelsaemien healsoeviermie - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri - Máttasámi dearvvašvuoda fierpmádat:

- Váikkuhit ja nannet barggu ovttaárvosaš dearvvašvuoda bálvalusaid ektui sámi álbmoga várás máttasámi guovllus.

Máttasámi dearvvašvuoda fierpmádahkii gullet dearvvašvuoda bargit máttasámi guovllus, ja dan ulbmilin lea bargat ovttaárvosaš dearvvašvuoda bálvalusaid ektui sámi álbmoga várás máttasámi guovllus. Fierpmádat bargá ovttas ossodagaid, gielddaid, fylkkaid ja riikkarájaid rastá.

Várrejuvvo 412 000 ru áigumuššii jagis 2023.

10.5.5 Geavaheaddjiguvllot fáladat vuoras sápmelaččaide - njuolggodoarjja Oslo Sámi vissui

Doarjjaortnega mihttomearri - Geavaheaddjivuđot fáladat vuoras sápmelaččaid várás:

- Ovddidit geavaheaddjiguvllot fáladaga sámi vuorasolbmuid várás guovlluin gos sámit leat unnitlogus.

Dán ortnega bokte lágida Sámi viessu Oslos dearvvašvuoda deaivvadeami sámi vuorasolbmuide.

Várrejuvvo 112 000 ru áigumuššii jagis 2023.

10.5.6 Máttasámi dearvvašvuodakonferánssa - njuolggodoarjja

Konferánssa mihttomearri - Máttasámi dearvvašvuodakonferánssa:

- Eanet gelbbolašvuodta dearvvašvuoda ja eallineavttuid birra, ja sámi pasieanttaid hástalusat ja dárbbut máttasámi guovllus.

Dán ortnega bokte láchčá Aajege dili nu ahte sámi fágaolbmot, sámi geavaheaddjit ja earát sáhttet juohkit gelbbolašvuoda ja vásihusaid mat sáhttet váikkuhit dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusaid ovddideami ja láchčima máttasámi guovlluide.

Várrejuvvo 144 000 ru áigumuššii jagis 2023.

10.5.7 Doarjja dearvvašvuoda-, fuolahus ja mánáidsuodjalusprošeavttaide - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
42001 Doarjja dearvvašvuoda-, fuolahus ja mánáidsuodjalusprošeavttaide - ohcanvuđot doarjja	1 700	1 700	0	0,0 %
Submi	1 700	1 700	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Dearvvašvuoda-, fuolahus ja mánáidsuodjalusprošeavttat:

- Buorre dearvvašvuodta ja ovttáárvosaš dearvvašvuoda-, fuolahus ja mánáidsuodjalusbálvalusat.

Vuoruheamit - Doarjja dearvvašvuoda-, fuolahus ja mánáidsuodjalusprošeavttaide:

- Metodaovddidanprošeavttat.
- Prošeavttat maiguin buoridit sámi pasieanttaid mielváikkuheami ja geavaheaddjistivrema.
- Prošeavttat maiguin sámi mánáid vuoigatvuodát ja dárbbut sihkkarastojuvvojit dalle go sii leat mánáidsuodjalusa fuolahusas.
- Prošeavttat mat buvttihit duodaštuvvon máhtu sámi mánáid birra go leat mánáidsuodjalusa fuolahusas.
- Prošeavttat mat nannejit sámi mánáid ja nuoraid psyhkalaš dearvvašvuoda.
- Prošeavttat mat ovdánahttet máhtu sámi giela ja kultuvrra birra sámi dearvvašvuodas, fuolahusas ja mánáidsuodjalusas.
- Prošeavttat mat sáhtášedje eastadit ja geahpedit iešsorbmemiid, iešsorbmengeahččalemiid ja iežas skáidnemiid meari.

Várrejuvvo 1 700 000 ru áigumuššii jagis 2023.

10.6 Álbmotdearvvašvuodta

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi álbmogis buorre dearvvašvuodta ja loaktin.

Buorre álbmotdearvvašvuodta sámi servodagas eaktuda ahte lea máhttu sámi gielas, kultuvrras ja servodateallimis. Dat lea mearrideaddji deatalaš sihke dearvvašvuoda hástalusaid identifiseremii ja buriid álbmotdearvvašvuoda doaibmabijuid álggaheapmái. Gávdno unnán duodaštuvvon máhttu álbmotdearvvašvuoda birra sámi álbmoga gaskkas. Mii diehtit unnán álbmotdearvvašvuoda birra sámi álbmoga gaskkas go geahččat norgga álbmoga ektui. Dasto diehtit mii unnán vejolaš erohusaid birra sámi álbmoga gaskkas. Ovdal leat čađahuvvon dutkamat nugo Finnmárkkuiskadeapmi, dutkan álbmotlohkama oktavuodas 1970, Nuorat Davvin (Ung i Nord), ja Dearvvašvuoda- ja eallindilleiskadeapmi guovlluin gos sámit ja dážat ássat seahkalaga (SAMINOR-dutkamuš). Sámediggi oaidná ahte lea dárbu nannet dutkama sámi diliid birra, vai mii sáhttit háhkát eanet čoavddadieđuid maid sáhtta geavahit eastadeaddji barggus ja álbmotdearvvašvuodadoaibmabijuin.

Sámediggi oaivvilda ahte ođđa dearvvašvuoda- ja eallindilleiskadeapmi (SAMINOR 3) ferte čađahuvvot. Sámediggi lea duđavaš ahte sámi álbmotdearvvašvuoda profiila lea oassin

álbmotdearvvašvuodaisskadeemiin Tromssa- ja Finnmarkku fylkkas ja Nordlándda fylkkas. Álbmotdearvvašvuoda iskkadeamis oidno earret eará ahte leat erohusat etnikkalašvuoda vuodul iešdieđihuvvon dearvvašvuodas, ja ahte leat erohusat nissonolbmuid ja almmáiolbmuid gaskka. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte maiddá eará fylkkat gos sámít ássat geatnegahttojuvvojit váldit mielde sámí dearvvašvuodaprofiila álbmotdearvvašvuodaisskadeemiin.

Sámediggi áigu nannet sámí vuorasolbmuid rievtti oažžut olmmoš árvosaš boarisvuoda. Sámí vuorasolbmuid álbmotdearvvašvuodas lea sáhka boarisvuodas gos sámí giella ja kultuvra leat árgabeaivvi oassin.

Sámediggi ohcala dearvvašvuodadutkama dáruiduhttinpolitihka čuvvosiid birra. Sámit dieđihit ollu dávjjit go muđui álbmot ahte sii gillájit vealaheami. Vásihuvvon vealaheami viidodaga ja psyhkalaččat čuohcama sturrodaga gaskka lea oktavuoha. Sámí servodagas lea maiddá stuorra hástalusat, erenoamážit sámí árbevirolaš ealáhusain. Hástalusat nugo areálaid gáržun, resurssaid alde dáistalepmi, boraspireproblematihkka, dađistaga rievdan rámmaeavttut, negatiiva guottut servodaga beales muđui, váikkuhit ovttaskas olbmo dearvvašvuhtii sihke psyhkalaččat ja fysalaččat. Sámediggi fuomášuhtá man duodalaš dat lea, ja oaidná ahte lea dárbu giddet eanet fuomášumi vealaheapmái, rasismii ja sámevašši, ja dasa makkár váikkuhusat dain leat mánáid ja nuoraid bajásšaddaneavttuide.

Sámediggi oaivvilda ahte dárbbášuvvojit doaibmabijut maiguin eastadit iešsorbmemma sámí álbmoga gaskkas. Muhtun dutkamat čájehit ahte sámíid gaskkas lea stuorát riskka iežas sorbmet, ja dat addá siva fuolastuvvat. Sápmelaččaid gaskkas lea dárbu oažžut eanet máhtu siva oktavuodain ja iešsorbmemma riskafáktoriin, ja máhtu eastadeaddji doaibmabijuid birra. SANAG ja Sámiráđđi ovddidedje 2017:s plána iešsorbmemiid eastadeamis sámíid gaskkas Norggas, Ruotas ja Suomas. Sámediggi áigu čuovvulit dán barggu.

10.7 Ovttaárvosaš mánáidsuodjalanbálvalus

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámí mánáid vuoigatvuodát ja dárbbut leat sihkaraston deaivvadeamis mánáidsuodjalusain.

Sámí mánáid vuoigatvuodát leat regulerejuvvon Norgga lágain ja riikkaidgaskasaš konvenšuvnnain main nannejuvvo sin riekti bajásšaddat iežaset kultuvrrain ja iežaset gielain. Veahkkefálaldagaid ovddideamis galgá dohkálaččat vuhtii váldit sin etnikkalaš, oskkoldat, kultuvrralaš ja gielalaš duogáža. Máhttu sámí mánáid rivttiid birra, giela ja kultuvrra birra lea deatalaš eaktun go galgá addit sámí mánáide ja sin bearrašiidda dan fálaldaga masa sis lea vuoigatvuoha.

10.8 Sosiála dilálašvuoha ja čálgobálvalus

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Čálgobálvalus leat láchččojuvvon sámí geavahedjiide.

Mánáidgeafivuoha lea stuora hástalus sámí guovlluin. Haddelassáneapmi, reantolassáneapmi, dálkkádatrievdadeamit ja váilevaš gánnihahttivuoha vuodđoealáhusain addá ákka vuorjašupmái ahte

dát treanda stuorru. Sámediggi boahtá systemáhtalaččat bargat sosiála gažaldagaiguin, ja earret eará bargat ahte čálgobálvalusat leat láhččojuvvon ja olámuttos sámi geavaheddjiide.

11 Álgoálbmot- vuoigatvuodát, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu

*Visot vuoigat-
vuodát ja friddjavuodát mat
dán julggaštusas dovddastuv-vojit,
gustojit ovttáárvosaččat eam-
iálbmot dievdduide ja nissonol-
bmuide*

Servodatmihttu:

- Vuoigatvuodát mat leat dohkkehuvvon ON
álgoálbmotvuoigatvuodájulggaštusas heivehuvvojit
láhkadahkosii ja geavatláš politihkkii.

11.1 Čoahkketabealla - Álgoálbmotvuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2023	Buŋeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Doaibmagolut	8 908	8 590	318	3,7 %
Njuolggodoarjja	1 521	1 690	-169	-10,0 %
Ohcanvuđot doarjja	0	0	0	-
Šiehtadus	5 258	0	5 258	-
Proŋeakta	1 750	1 050	700	66,7 %
Konferánsa ja árvvoŋtállan	0	0	0	-
Submi	17 437	11 330	6 107	53,9 %

Sámediggi lea njunnoŋis riikkaidgaskasaš orgánain ovddideamen ja čuoovvuleamen álbmotrievttálaš konvenŋuvnnaid, jułggaŋtusaid ja eará instrumeanttaid mat nannejit máilmmi álgoálbmogiid vuoigatvuođaid. Álgoálbmogin ovttá máilmmi riggámuŋ riikkain lea sámiin solidáralaš geatnegasvuohta veahkehit eará álgoálbmogiid vai sin dilli buorránivččii. Dasto lea riikkaidgaskasaš riekti mearrideaddji deatálaš min vuoigatvuođaid ja beroŋtumiid ovdánahttimis ja goziheamis ruovttu guovllus. Min riikkaidgaskasaš bargguŋ ja ánggirdeamis lea njuolga ja konkrehta mearkkaŋupmi min servodagas, gitta báikkálaš dássái.

Álgoálbmogiid vuoigatvuođaid oktavuodas lea sáhka vuodđu olmmoŋvuoigatvuođain, vuoiggalaŋvuodas, demokratiiŋas, ovttáárvosaŋvuodas, vealaheami eastadeamis, buriid stivrengaskaomiin ja buori jáhkus. Mii galgat sáhittit searvat mearridanproseassaide, ja stáhtat galget konsulteret minuin juksan dihtii min friija ja dieđihuvvon ovdagihtii miehtama ovdal go lágat ja doaibmabijut mat váikkuhit midjiide mearriduvvojit. Mis lea vuoigatvuohta friija ovdánahttit min ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ahtanuŋŋama.

Rájárástideaddji bargguŋ leat ánggiruŋŋansuorggit nugo sámi ovttasbargu, davviguovllut, álgoálbmot- ja olmmoŋvuoigatvuođat, solidaritehtabargu ja máilmmiviidosas hástalusat. Sámediggi searvá árjjalaččat nátionála ja riikkaidgaskasaš foraide ja arenaide nugo Sámi Parlamentáralaš Ráđđái, Davviriikkalaš ovttasbargui, Barentsovttasbargui, Árttalaš ráđđái, EO:ii ja ON:ii.

Sámediggi konstatere ahte muhtun áŋŋiin rihkkojuvvojit sámi vuoigatvuođat, ja politihkalaš čovdosat eai leat ŋat das. Dasto oaidnit mii ahte ovttaskas olbmot ja joavkkut fertejit birget okto riekteáŋŋiguin stáhta vuostá, maiguin politihkalaš proseassat eai leat lihkostuvvan.

11.2 Doaibmagolut - Álgoálbmotvuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2023	Buŋeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Doaibmaboađut	-500	-500	0	0,0 %
Bálká ja sosiála golut	8 369	8 086	283	3,5 %
Eará doaibmagolut	1 039	1 004	35	3,5 %
Submi	8 908	8 590	318	3,7 %

Vuoigatvuođaid ja riikkaidgaskasaš áššiid ossodagas leat 11 fásta bargi.

Ossodagas lea ovddasvástádus politihkalaš proseassaid čuovvuleamis mat gullet riikkaidgaskasaš bargui. Juhkosis lea ovddasvástádus maiddái Sámedikki doarjjaruđaid hálldašeami Sámedikki vuoruhemiid mielde ja Sámediggeráđi mearridan njuolggadusaid ja fápmudeami mielde.

Buot fágasurggiid mat ovdan buktojuvvojit sámediggebuŋeahhta bokte sáhtta čatnat riikkaidgaskasaš bargui ja dain lea rievttálaš vuolggasadji álbmotrievttis. ON álgoálbmotvuoigatvuođajulgaštusa vuodđooaidnu vuodđuduvvá prinsihpaide mat gusket rievttálašvuhtii, demokratiijai, olmmošvuoigatvuođaid árvvus atnimii, ovttáárvosašvuhtii, vealaheami eastadeapmái, buriide stivregaskaomiide ja buori jáhkku.

11.3 Áŋgiruššansuorggit - Álgoálbmotvuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu

Sámedikki áŋgiruššansuorggit álgoálbmotvuoigatvuođaid, riikkaidgaskasaš ovttasbarggu ja dásseárvvu siskkobealde:

- Sámi ovttasbargu.
- Davviguovllut.
- Álgoálbmotvuoigatvuođat.
- Ovttáárvosašvuhta ja solidaritehta.
- Dásseárvu.

11.3.1 Váikkuhangaskaoamit áŋgiruššansuorggit - Álgoálbmogiid vuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš bargu ja dásseárvu

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2023	Buŋeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Sámi ovttasbargu	5 258	0	5 258	-
Álgoálbmotvuoigatvuođat	1 783	1 653	130	7,9 %
Dásseárvu	1 488	1 087	401	36,9 %
Submi	8 529	2 740	5 789	211,3 %

11.4 Sámi ovttasbargu

11.4.1 Čoahkketabealla - Sámi ovttasbargu

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Sámi giellagáldu - šiehtadus a)	5 258	0	5 258	0,0 %
Submi	5 258	0	5 258	-

a) 2023:as Sámi giellagáldu lea sirdojuwon kapihttal 4 Gielas.

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi giella, kultuvra ja servodateallin gozihuvvojit ja ovddiduvvojit sihke ovttaskas nationála stáhta siskkobealde ja stáhtarájaid rastá.

11.4.2 Sámi Giellagáldu

Sámi Giellagáldu ásahuvvo dego iežas doaibmaovttadahkan 2022 rájes, mas lea gullelašvuohta Norgga Sámediggái. Dat golbma sámedikki leat 2020:s meannudan áššiid organisašuvdnii ja maid mearridan organiserema ja ruhtadeami. Sámi Giellagáldu lea iešheanalisa doaibma maid Suoma, Ruota ja Norgga sámedikkat leat ásan. Geavatlaččat ja hálddahušlaččat lea Sámi Giellagáldu Norgga sámedikki vuollásaš, muhto dan jodiha sierra stivra mas buot golmma sámedikkis lea seamma váikkuhanfápmu.

Sámediggi lea jahkásaččat šiehtadallan Suoma ja Ruota beale sámedikkiiguin Sámi Giellagáldu ruhtadeamis Giellagáldu mearrádusaid mielde. Sámi Giellagáldu ruhtadanšiehtadus lea Sámedikki deataleamos gaskaoapmi sámegielaid terminologiija ja čállinnjuolggadusaid normeremis.

Sámi Giellagáldu lea sámi álbmoga oktasaš davviriikkalaš fágaorgána sámi giellaáššiin. Sámi Giellagáldus lea ovddasvástádus davviriikkalaš sámi giellaovttasbarggu oktiordnemis, nannemis ja ovddideames. Sámi Giellagáldu ulbmilin lea suodjalit ja ovddidit sámi čállingielaid ja hállangielaid kulturárbbi, ja suodjalit, nannet ja ovddidit sámegielaid seammás go váldojuvvojit vuhtii sierra sámegielaid dárbbut, hástalusat ja resurssat. Davviriikkalaš giellaovttasbargu lea dehálaš lassi geavaheamis sámi gielaid. 2022 rájes Sámi Giellagáldu ásahuvvo dego okta bistevaš fágaorgánan sámi giellaáššiide mat leat guoskevaččat Norgga Sámediggái. Sámi Giellagáldus lea ovddasvástádus sámi gielaid gielladikšumis. Sámi Giellagáldu galgá leat oktasaš áššedovdi fágaorgána áššiide mat gusket sámi čállingiela normeremii. Dat sisdoallet terminologiija ja čállinnjuolggadusaid normeremii.

Sámi gielaid lassáneapmái dárbbahuvvo riektáčállinráva. Riektáčállingirji lea ávkkálaš ja buorre bargoneavvu riektáčállimis. Čujuhus njulggadusaide ja ovdamearkkaid geavaheapmi gihppagis lea buorre veahkki sidjiide geat dárbbasit vástádusa čállingielas, ovdamearkka dihtii gaskamearkka, čálamearkka ja sátnejuohkin geavaheapmái. Sámediggi oaidná dárbbu ahte ráhkaduvvo riektáčállingirji lullisámegillii ja julevsámegillii, ja boahtá 2023:s addit Sámi Giellagáldui doaimma bargagoahit ráhkadit riektáčállingirji lullisámegillii, ja maid gárvet julevsámegiela riektáčállingirji barggu.

Várrejuvvo 5 258 000 ru áigumuššii jagis 2023.

11.4.3 Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR)

Sápmelaččat leat sihke okta álbmot ja okta eamiálbmot main árbevirolaš guovllut leat siskkobealde riikkarájiid Supmii, Norgii, Ruttii ja Ruššii. Mii leat ovtastuvvon oktasaš historjjá, kultuvrra ja sámi gielaid čađa, ja min árbevirolaš eatnamiid-, vuonaid- ja riddoguovlluid geavahemiid čađa main gullelaš resurssat leat. Sápmelaččaid oktavuoha gaskal riikkarájiid lea mearrideaddji mearkkašupmi árbevieru seailluheamis ja sámi oktavuodaid ja valljivuodaid ovddideamis. Dat bargu dahko earret eará Sámi parlamentáralaš ráđi (SPR) čađa, mii lea parlamentáralaš sámi jietna riikkaidgaskasaččat, ja mii fuolaha sámi beroštumiid riikkarájiid gaskkas. Lea mihttun ahte Sámi parlamentáralaš ráđis galgá leat institušonaliseren ovtasbargu áššiiguin mat gusket sápmelaččaide eanet stáhtain, dahje sápmelaččaid dego okta álbmot.

Norgga Sámedikkis leat 7 delegáhtat rádis.

Guhkitáigásaš mihttu lea boahttevaš sámi álbmotválljen orgána mii lea oktasaš. Oanehisáigge perspektiivvas boahit mii vuoruhit doaimmaid mat harmoniserejit válgortnegiid, nu dego ovdamearkka dihtii oktasaš válgabeaivi.

Okta bargojoavku SPR:s maid Norgga Sámediggi jođiha lea buktán raportta rádjahethtehusa birra Sámis. Das ovddiduvvojit konkrehta árvalusat čovdosiidda daidda hástalusaid mat leat. Sámediggi lea maid mearridan sierra dievasčoahkkinnássi (SP 10/22) mas leat árvalusat čovdosiidda ja rávvemat mat bohtet čuovvuluvvot.

11.5 Davviguovllut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Ceavzilis ahtanuššan davvi ássi álbmogiidda.

Sihkkarastin dihtii ceavzilis ahtanuššama davviguovlluin lea deatalaš bargat ovtas sihke álgoálbmotásahusaid, beroštupmiorganisašuvnnaid, ealáhuseallima ja almmolaš eiseválddiid gaskka. Danne lea Sámediggi árrjalaš arenain gos lea sáhka davviguovlopolitihka birra, sihke nátionála dásis ja riikkaidgaskasaččat, earret eará Davviguovloforumii ja riikkaidgaskasaš konferánssaide searvama bokte gos fáddán lea davviguovlopolitihka.

11.6 Álgoálbmotvuoigatvuođat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- ON álgoálbmotvuoigatvuođajulgaštus lea heivehuvvon láhkadahkosiin ja geavatlásh politihkas.

Álgoálbmogiin lea iešmearridanriekti. Dán rievtti olis mearridit sii friija sin politihkalaš sajádaga ja ovdánahttet friija sin ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ahtanuššama. Iešmearrideapmái gullet maiddái vuoigatvuođat mat čatnasit álgoálbmogiid dearvvašvuhtii, ohppui, oahpahussii iežas gillii ja iežaset kultuvrra birra, mediaide, vuoingálaš ja oskkoldat árbevieruide, vuoigatvuhtii suodjalit ja

ovddidit sin kulturárbbi, árbedieđuid ja kulturilbmamiid. Dasto eana- ja čáhcevuogiatvuodát, vuogiatvuodát guovlluide ja resurssaide mat leat álgoálbmogiid kultuvrra luondduvuodđosat. Sámedikki bargá earret eará dan ala ahte oččodit dan ahte álgoálbmogiid ovddastuslaš iešstivrengánat beasašedje iešheanalit searvat ON-čoahkkimiin mat gusket álgoálbmotáššiide ja ON álgoálbmogiid 2014 máilmmikonferánssa (WCIP) loahppadokumeantta čuovvuleapmi.

11.6.1 Čoahkketabealla - Álgoálbmogiid vuogiatvuodát

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
70000 Duohtavuoda- ja seanadankommišuvnna raportta čuovvuleapmi - prošeakta	100	0	100	0,0 %
Doarjja riikkaidgaskasaš bargui - njuolggodoarjja	1 383	1 353	30	2,2 %
48501 International Decade of Indigenous Languages 2022-2032 - prošeakta	300	300	0	0,0 %
Submi	1 783	1 653	130	7,9 %

11.6.2 Duohtavuoda- ja seanadankommišuvnna raportta čuovvuleapmi - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Dáhkát ahte Sámedikkis lea vejolašvuotta dustet vuordámušaid mat leat duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna bargui.

Kommišuvdna galgá gárvet iežaset barggu ovdal geassemánu 1.beaivvi 2023:s, ja buktit sin raportta Stuoradikki presideanttagoddái. Kommišuvdna galgá árvalit doaimmaid mat gokčet dáruiduhttin vahágiid, ja Sámediggi galgá bargat dainna ahte árvaluvvon doaimmat čađahuvvojit. Sámediggi vuordá ahte Stuoradiggi ráhkada čuovvolanplána. Prošeakta boahdá bargojuvvot raportta ja doaimmaid vuodul, mat galget veahkehit viidásit soabadeapmái.

Várrejuvvo 100 000 ru áigumuššii jagis 2023.

11.6.3 Doarjja riikkaidgaskasaš bargui - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
45001 Barentsčállingoddi IKS	393	393	0	0,0 %
45002 Sámiráđđi - Norgga juogus	684	661	23	3,5 %
45003 Mama Sara Education Foundation	193	186	7	3,8 %
45004 Docip	113	113	0	0,0 %
Submi	1 383	1 353	30	2,2 %

11.6.3.1 Barentsčállingoddi IKS – njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Ovddidit oktavuodaid álgoálbmogiid gaskka Barentsguovllus.

Sámediggi addá doarjaga Barentsčállingoddái. Doarjja manná Barents Indigenous Peoples' Office (BIPO) doibmii Murmánskkas mas Barentsčállingottis lea hálddahaslaš ovddasvástádus. BIPO lea bargogaskaoapmi ja bálvalánasahus ovttasbargguin álgoálbmogiiguin Barents Euro-Arctic guovllus. BIPO:s lea maiddá oasseovddasvástádus čállingottis mii čatnasa the Working Group of Indigenous Peoples in the Barents Euro-Arctic Region (WGIP). BIPO váldomihttomearri lea doallat oktavuoda ja ovddidit oktavuodaid álgoálbmogiiguin Murmánskka guovllus, Karela Republihkas ja Nenets autonome Okrug:is Barentsis ja Norggas.

Várrejuvvo 393 000 ru áigumuššii jagis 2023.

11.6.3.2 Sámiráđđi - Norggabeale juogus - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Ovdánahttit sámi vuoigatvuodaid, nu ahte sámi álbmot dohkkehuvvo oktan álbmogin mas leat politihkalaš, ekonomalaš ja sosiála vuoigatvuodaid mat leat sihkkarastojuvvon guoskevaš riikkaid láhkadahkosiin.

Sámiráđđi lea Norgga, Ruota, Ruošša ja Suoma sámi organisašuvnnaid ovttasbargoorgána. Sámiráđi váldomihttomearrin lea ovdánahttit sámi beroštumiid ja vuoigatvuodaid, ja ahte sámit dohkkehuvvojit oktan álbmogin politihkalaš, ekonomalaš ja sosiála vuoigatvuodaiguin mat leat sihkkarastojuvvon guoskevaš riikkaid láhkadahkosiin. Sámiráđđi bargá maiddá sámi oktiigullelašvuoda nannemiin oktan álbmogin riikarájaid rastá. Dasa lassin searvá Sámiráđđi riikkaidgaskasaš proseassaide mat gusket álgoálbmogiidda, olmmošvuoigatvuodaide ja birrasii Árktesis. Sámiráđđi lea organiserejuvvon nu ahte juohke riikkas lea sierra juogus. Sámediggi juolluda doaibmadoarjaga Sámiráđđái - Norgga beale juhkosii.

Várrejuvvo 684 000 ru áigumuššii jagis 2023.

11.6.3.3 Mama Sara Education Foundation - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Leat veahkkinn solidaritehta- ja humanitára barggus ja nannet dan Mama Sara Education Foundation bokte.

Mama Sara Education Foundation lea Norgga unnimus eaktodáhtolaš veahkkeorganisašuvdna mas bása lea Guovdageainnus. Organisašuvdna veahkeha árjjalaččat masaimánáid Tanzanias beassat skuvlla vázzit fáttarortnega bokte, ja čohkke ruđaid masaimánáid skuvlavistái. 2017:s gárvánii skuvlavisti Loliondos mii geigejuvvui skuvlaeiseválddiide Loliondos. Organisašuvdna áigu joatkit ovttasbarggu Loliondoin ja lea plánemin ođđa proševtta Engarukas. Organisašuvdna solidaritehtabargui juolluda Sámediggi danne njuolggodoarjaga dán barggu nannemii.

Várrejuvvo 193 000 ru áigumuššii jagis 2023.

11.6.3.4 Docip - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Doarjjaortnet galgá nannet veahki álgoálbmogiidda iešguđege čoahkkimiid oktavuodas ON-vuogádaga.

Indigenous peoples' centre for documentation, research and information, Docip lea internasionála álgoálbmotorganisašuvdna mas lea kantuvra Genève. Docip lea diehtjuohkin- ja dokumentašuvdnaguovddáš, mii maid bargá álgoálbmogiidda guoski dutkamiin.

Doarjjaortnega ulbmil lea nannet dan veahki maid ásaš addá álgoálbmogiidda iešguđege čoaččimiid oktavuodas ON-vuogádagas.

Várrejuvvo 113 000 ru áigumušii jagis 2023.

11.6.4 International Decade of Indigenous Languages 2022-2032 - prošeakta

ON jahkasaš váldočoaččimis meannudii váldočoaččkin mearrádusa mii duodášti áigodaga 2022-2023 dego ON riikkaidgaskasaš álgoálbmotgielaid logijagiin (IDIL2022-2023), vuodđuduvvon ON eamiálbmotáššiid bistevas foruma ávžžuhusa vuodul. Ulbmil riikkaidgaskasaš logijagi álgoálbmotgielaid 2022-2032 (IDIL 2022-2032 lea IYIL2019 barggu viiddidit, ja joatkit čalmmustahttit álgoálbmotgielaid kritihkalaš dilálašvuoda, ja maid mobiliseret eiseválddiid ja eará berošteaddji joavkkuid suddjet, ealáskahttit ja ovddidit eamiálbmotgiela.

Sámediggi áigu ovddos guvlui - IDIL 2022 oktavuodas – joatkit sámi giela ja eará álgoálbmotgielaid ovdánahttin bargguin. Sámediggi áigu čuvvolit *Mijá Tekno – Sámedikkiid oktasaš njunušprošeakta* ovtta sámedikkiiguin Ruotas ja Suomas. Sámediggi áigu maid čuvvolit Našunála ovtta bargoforuma ovtta Giela- ja guovlodepartemeanttain.

Várrejuvvo 300 000 ru áigumušii jagis 2023.

11.6.5 Eamiálbmogiid biebmossystema lihttu ON organisašuvdna biebmán ja eanadoallu

ON organisašuvdna biebmamii ja eanadollui (FAO) lea almmuhan lihttu eamiálbmogiid biebmossystemii. Sámediggepresideanta Silje Karine Muotka ovddasta Árkálaš'a eamiálbmotlihttu stivrenjoavkkus. Norgga ON-delegašuvdna Romas lea maid oassin dan barggu.

Ulbmil bargguin lea nannet eamiálbmogiid biebmossihkarvuoda ja biebmossystema, kultuvrra, árbevirolaš máhtolašvuoda, dearvvašvuoda ja areála rievttiid ja luondduresurssaid. Eamiálbmogiid biebmossystema bohtá leat guovddáš temán internasionála čoaččimin ovddas guvlui.

11.7 Dásseárvu ja solidaritehta

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Čujuhuvvo solidaritehtii eará álgoálbmogiiguin.

Sámediggi lea njunnošis riikkaidgaskasaš orgánain ovddideamen ja čuovvuleamen álbmotrievttálaš konvenšuvnnaid, julggaštusaid ja eará instrumeanttaid mat nannejit máilmmi álgoálbmogiid vuogitvuodaid. Álgoálbmogin ovtta máilmmi riggámuš riikkain lea mis solidáralaš geatnegasvuotta

veahkehit eará álgoálbmogiid vai sin dilli buorránivččii. Dasto lea riikkaidgaskasaš riekti mearrideaddji deatlaš min vuoigatvuođaid ja beroštumiid ovdánahttimis ja goziheamis ruovttu guovllus.

11.8 Dásseárvu

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Dásseárvosaš sámi servodat ovttalágan vuoigatvuođaguin ja vejolašvuođaguin buohkaide.

Vuolggasadji dán mihttomearrai lea ahte dásseárvu guoská buot servodatsurggiide ja galgá leat integrerejuvvon oassi min barggus, beroškeahhtá earret eará sohkahealis, doaibmanávccain, etnalašvuođas ja seksuála sojus. Danne lea dásseárvu bealli mii guoská buot politihkkasurggiide Sámedikkis, ja dásseárvu galgá danne leat integrerejuvvon oassi juohke fágasuorggis.

Álgoálbmotnissonat leat hárve mielde mearrádusproseassain. Áššit mat gusket álgoálbmotnissoniidda dávjá dahkkojuvvot oaidnemeahtumin riikkaidgaskasaš vuoigatvuođaproseassain. Dasa lassin šaddet áššit mat gusket álgoálbmotnissoniidda dávjá oaidnemeahtumin doppe gos álgoálbmotáššit váldojuvvot ovdan. Álgoálbmotnissoniin bohtet dađistaga nannoseappot gáibádusat dan birra ahte sii fertet searvvahuvvot mearrádusproseassain ja arenain mat gusket álgoálbmogiidda.

Viidát ipmárdus dála sámi historjjás ja dilálašvuođas lea eaktun jus sápmelaččat ja norgalaččat galget boahit duohta soabadeapmái. Dat mielddisbuktá ahte servodagas ii galgga leat sámevašši. Sámevaši vuosttaldeami bargu lea vuoruhuvvon suorgi Sámedikkis, ja dat bargojuvvo Sámedikki doaibmaplána vuođu. sámevaši vuosttá. Doaibmaplána sámevaši vuosttá lea okta oassi čuovvolemis Sámedikki dásseárvodieđáhusas Sábme Jállu. Dat bohtet ráhkaduuvvot doaibmaplánat daid boahttevaš jagiid eará kapihttaliidda dieđáhusas.

11.8.1 Čoahkketabealla - dásseárvu

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
48601 Sámedikki dásseárvodieđáhusa sámevaši vuosttá ja doaibmaplána čuovvoleapmi - prošeakta	1 350	750	600	80,0 %
Doarjja sámi dásseárvuorganisašuvnnaide - njuolgodoarjja	138	337	-199	-59,1 %
Submi	1 488	1 087	401	36,9 %

11.8.2 Sámedikki dásseárvodieđáhusa čuovvoleapmi ja bargu sámevaši vuosttá - prošeakta

Veahkaváldi lagaš oktavuodain lea servodatváttisvuohta maidái Sámis, ja gáibida eanet dihtomielalašvuođa fáttá birra ja ulbmillaš doaibmabijuid eastadeami siskkobealde, bálvalusfálaldaga guoskevaččaide ja fagaolbmuid gelbbolašvuođa buorideami. Mii háliidat bidjat eavttuid stáhta doaibmabijuid hábmemii dán suorggis. Deatlaš lea oažžut eanet dutkama suorggis, eanet gelbbolašvuođa ja kapasitehta buot lađđasiin ja váikkuhit miellaguottuid rievdadeami. Sámedikkis lea ovtasbargošiehtadus Dásseárvo- ja vealahanáittardeddiin (DVÁ) ja ovtasbargguin DVÁ:in lea álggahuvvon dutkanprošeakta neahttavaši birra mánáid ja nuoraid ektui boazodoalus.

Sámediggi lea maiddáí álggahan golmma jagáš prošeavtta man mihttomearrin lea unnidit givssideami iešguđege doaibmabijuid bokte. Prošeakta lea kapihttalis 5.10.3.

Sámediggeráđđi lea 2022:s buktán doaibmaplána sámevaši vuosttá mas boahtá leat lagasovttasbargu givssidanprošeavttain ja boahtá leat okta oassi dán prošeavttas.

Várrejuvvo 1 350 000 ru áigumuššii jagis 2023.

11.8.3 Doarjja sámi dásseárvuorganisašuvnnaide - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
45101 Norgga Sáráhká Sámi nissonorganisašuvdna	138	133	5	3,8 %
45102 Sámi NissonForum a)	0	204	-204	-100,0 %
Submi	138	337	-199	-59,1 %

a) Sámi NissonForum har ikke rapportert over bruken av midlene i henhold til regelverket for ordningen.

11.8.4 Norgga Sáráhká sámi nissonorganisašuvdna - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Váikkuhit dan ahte sámi nissonolbmuid váikkuhanfápmu ovddiduvvo servodagas.

Norgga Sáráhká sámi nissonorganisašuvdna lea ovttasbargoorgána sámi nissonolbmuid áššiin Sámis. Organisašuvdna ovdánahtta ja ovddida sámi nissonolbmuid váikkuhanfápmu servodagas dan bokte ahte dihtomielalažžan dahká sámi nissonolbmuid ja almmáiolbmuid dásseárvui, váikkuha mearrádusdahkanneide, sámi mánáid ja nuoraid bajásšaddaneavttuid buorideapmái, nissonkultuvrra oainnusmahttimii ja vuorasolbmuid eallinkvalitehta buorideapmái. Organisašuvdna bargá ovttas maiddáí eará álgoálbmot-nissonorganisašuvnnaiguin ja nationála ja riikkaidgaskasaš nissonorganisašuvnnaiguin.

Várrejuvvo 138 000 ru áigumuššii jagis 2023.

12 Ovttasbargošiehtadusat

Servodatmihttu:

- Nanosmahttojuvvon sámi giella, kultuvra ja servodateallin.

Gielddat leat okta deahtaleamos Sámedikki ovttasbargoasálaččaguin. Gielddat dat vuosttažettiin láhččet bálvalusaid sámi álbmoga várás go guoská gillii, bajásšaddamii ja oahpahussii, dearvvašvuoda ja sosiála áššiide, kultuvrii, ealáhusaide ja areálageavaheapmái.

Sámediggi bargá dan ala ahte láhččojuvvojit dilit nu ahte sámi álbmogis alddis, iežas eavttuid mielde, galgá leat vejolašvuhta ovddidit iežas servodaga, giela ja kultuvrra buoremus lági mielde. Dán ovddasvástádusa ii galgga Sámediggi, iige sáhte dahje hálitge okto guoddit. Sámediggi háliida nannet ovttasbarggu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin. Searvevuodašiehtadusaid ja ovttasbargošiehtadusaid ásaheami bokte gielddaiguin ja fylkkagielddaiguin, ja eará guovddáš ásaheamiiguin jos daid doaibma guoskkaha sámi beroštumiid.

Sámediggi áigu 2023:s bargat earenoamážit dálá guoibmevuodabarggu nannemiin ja ođđa guoibmevuodabarggu ásaheamiin báikkálaš ja regiovnalaš eiseválddiiguin, mas mihttomearrin lea searválagaid loktet sámi ásaheamiid.

12.1 Čoahkketabealla - Ovttasbargošiehtadusat

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Njuolggodoarjja	0	0	0	-
Ohcanvuđot doarjja	2 500	2 500	0	0,0 %
Šiehtadus	0	0	0	-
Prošeakta	0	0	0	-
Konferánsa ja árvoštallan	0	0	0	-
Submi	2 500	2 500	0	0,0 %

12.1.1 Váikkuhangaskaoamit ángiruššansuorggit - Ovttasbargošiehtadusat

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Regionála ovttasbargu	2 000	2 000	0	0,0 %
Interreg	500	500	0	0,0 %
Submi	2 500	2 500	0	0,0 %

12.2 Regionála ovttasbargu

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Árjjalaš ja ulbmildidolaš ovttasbargu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin nannen ja ovddidan dihtii sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

Sámediggi lea ovttasbarggus sorjavaš eará oasebeliin bohtosiid olaheames barggustis. Sámediggi lea 2022:s šiehttan ođđa ovttasbargošiehtadusa Romssa ja Finnmárkku fylkagiieldain.

Sámediggi lea vuolláičállán ovttasbargošiehtadusaid mánja gávpotgielddaiguin.

Ovttasbargošiehtadusaid áigumuššan lea gozihit sámi giela ja kultuvrra sámi álbmoga várás dáin giieldain. Dasto láhččojuvvo ovttasbargošiehtadusaid bokte eanet rabas ja luohitevaš gulahallan diliid birra mat gusket sámiide. Šiehtadusaid čuovvuleapmi dáhpáhuuvvá doaibmabijuid bokte iešguđege fágakapihttaliid siskkobealde bušeahτας.

12.2.1 Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahtta 2023	Bušeahtta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
52001 Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide - ohcanvuđot doarjja	2 000	2 000	0	0,0 %
Submi	2 000	2 000	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide:

- Árjjalaš ja ulbmildidolaš ovttasbargu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin nannen ja ovddidan dihtii sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

Doarjjaortnegii vuoruheamit 2023:s - Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide:

- Prošeavttaide mat ovdánahttet sámi giela, kultuvrra ja servodateallima daiguin fylkkagiieldain maiguin Sámedikkis lea ovttasbargošiehtadus.
- Prošeavttaide mat ovdánahttet sámi giela, kultuvrra ja servodateallima daiguin gávpotgielddaiguin maiguin Sámedikkis lea ovttasbargošiehtadus.

Várrejuvvo 2 000 000 ru áigumuššii jagis 2023.

12.3 Interreg

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Buoret árvohákan Sámis ja eanet ovttasbargu riikarájaid rastá Sámis.

Ođđa Interreg áigodat álggahuvvi 2021:s ja bistá jahkái 2027. Sámediggi galgá váldit stuorát ovddasvástádusa oažžumis johtui rájá rastá sámi prošeavttaid. Dál leat unnán sámi prošeavttat mat álggahuvvojit riikarájaid rastá, ja vejolašvuohta oažžut stuorát árvoháhkama gaskkal Norgga bealde ja Ruota- ja Suomabeal sámis, lea stuoris. Hárve leat Interreg-prošeavttat mat leat ruhtaduvvon maŋemus áigodagas čatnon sajáiduvvon bargosajiide.

Sámediggi háliida nannet áŋgiruššama Interreg ektui, ja vuosttažettiin lea sávahahtti eanet ovddasvástádusa čállinbarggus. Dál lea Romssa ja Finnmárkku fylkkasuohkanis bajimus hálddašanovddasvástádus Interreg Auroras Norgga bealde. Sámi ohcciid ohcamiid meannudit Trøndelága ja Romssa ja Finnmárkku fylkkasuohkan ovttasráđiid sámi stivrenkomiteain. Sámediggi govahalla seamma čovdosa go Ruotabeale, ahte Sámedikkis lea čáli gii meannuda sámi ohcamiid, muhto gii maid sáhtta rekruteret eanet prošeavttaid ja váikkuhit dasa ahte gávdnat sámi prošeavttaide ruhtadeami, muhto seammás lea Norgga bealde Interreg Aurora ovddasvástádus bisuhuvvon Romssa ja Finnmárkko fylkkasuohkanis.

Dákkár áŋgiruššan vástida dasa maid sámedikkis leat mánggaid jađiid háliidan Sámi parlamentáralaš ráđi ovttasbarggu bokte. Stuorradiggedieđáhus sámi giela, kultuvrra ja servodateallima birra maid ovddida Interrega dehálaš reaidun nannen dihte sámi ovttasbarggu rájiid rastá. Sámi mátkeeallin, hutkás ealáhusat, dáidda ja kultuvra ja sámi giella leat dehálaš áŋgiruššansuorggit.

Sámediggi háliida veahkehit doarjjaortnegiin nu ahte sámi aktevrraiguin norgga bealde lea buoret vejolašvuohta ieža ruhtadit iežaset prošeavttaid. Dát galgá váikkuhit dan ahte dán Interreg-áigodagas čađahuvvojit eanet sámi Interreg prošeavttat Norgga bealde.

12.3.1 Interreg - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
52101 Interreg - ohcanvuđot doarjja	500	500	0	0,0 %
Submi	500	500	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide:

- Buoret árvoháhkan Sámis ja eanet ovttasbargu riikarájaid rastá Sámis.

Doarjjaortnegii vuoruheami 2023:s - Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide:

- Prošeavttat njealji áŋgiruššansuorggis Interreg Auroras.
 - Dutkan ja innovašuvdna.
 - Ealáhushutkan.
 - Kultuvra ja biras.
 - Oktasaš bargomárkan.

Várrejuvvo 500 000 ru áigumuššii jagis 2023.

13 Eará doaibmabijut

13.1.1 Čoahkketabealla - eará doaibmabijut

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
85001 Noereh! - njuolggodoarjja	233	225	8	3,6 %
87001 Doarjja sámi válдоorganisašuvnnaide - ohcanvuđot doarjja	3 664	3 540	124	3,5 %
87010 Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja	584	564	20	3,5 %
88001 Sámi guoski statistihkka Norggas - šiehtadus	375	375	0	0,0 %
88101 Sámediggeválggaid dutkan - šiehtadus	800	800	0	0,0 %
Politiikalaš dási doaibmagolut	6 843	6 612	231	3,5 %
Submi	12 499	12 116	383	3,2 %

13.1.2 Noereh! - njuolggodoarjja

Noereh! lea sámi nuoraidorganisašuvdna Norgga beale Sámis mii vuodđuduvvui 2009:s. Noereh galgá bargat buot sámi nuoraid ektui, ja áššiiguin mat leat hui deatalaččat sámi nuoraide. Noereh galgá láhčit diliid nu ahte buot sámi nuorain lea deaivvadanbáiki mii váikkuha sámi identitehtadovddu nannema rastá geografijja ja rájáid. Noereh lea bellodatpolitiikalaččat ja eallinoainnu dáfus bealátkeahces organisašuvdna.

Várrejuvvo 233 000 ru áigumuššii jagis 2023.

13.1.3 Doarjja sámi válдоorganisašuvnnaide - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
87001 Doarjja sámi válдоorganisašuvnnaide - ohcanvuđot doarjja	3 664	3 540	124	3,5 %
Submi	3 664	3 540	124	3,5 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja sámi válдоorganisašuvnnaide:

- Bisuhit mánggalágan organisašuvdnaeallima ja sihkkarastit organisašuvnnaide stabiila ekonomalaš vuoddu.

Várrejuvvo 3 664 000 ru áigumuššii jagis 2023.

13.1.4 Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)

		Buŋeahhta 2023	Buŋeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
87010	Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja	584	564	20	3,5 %
Submi		584	564	20	3,5 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis:

- Sihkkarastit ruhtadanvuodu organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Bellodagaid ja joavkkuid organisašuvnnat main lea ovddastus Sámedikkis.

Várrejuvvo 584 000 ru áigumuššii jagis 2023.

13.1.5 Sámi guoski statistihkka Norggas - šiehtadus

Sámediggi lea dahkan šiehtadusa Statistihkalaš guovddášdoaimmahagain (SGD) sámi guoski statistihka buvttadeamis. Ruđat mannet publikašuvnna buvttadeapmái, sámi statistihkkii, mii almmuhuvvo juohke nuppi jagi. Sámedikki vuodđooaidnu lea ahte sámi guoski statistihka galgá buvttaduvvot SGD bokte.

Várrejuvvo 375 000 ru áigumuššii jagis 2023.

13.1.6 Sámediggeválgga dutkan - šiehtadus

Máhttu sámiid politihkalaš searvamis ja guorraseamis sámediggeválggain lea dán oktavuodas vealtameahtun deatalaš. Danne lea stuorra dárbu čađahit sámediggeválggaid vuogádatlaš válgadutkama. Dutkanprošeavtta ulbmilin sámediggeválgga birra lea buoridit máhtu sámi válgadutkangelbbolašvuoda birra ja ovdánahttit dan, man oktavuodas deattuhuvvojit sámi kultuvrralaš ja gielalaš bealit.

Várrejuvvo 800 000 ru áigumuššii jagis 2023.

13.2 Politihkalaš dási doaibmagolut

(duhaiid mielde)

		Buŋeahhta 2023	Buŋeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
87101	Sámedikki politihkalaš joavkkut	5 211	5 035	176	3,5 %
87110	Opposišuvnna bargoeavttu	1 632	1 577	55	3,5 %
Submi		6 843	6 612	231	3,5 %

13.2.1 Doarjja Sámedikki politihkalaš joavkkuide

Doarjjaortnega doarjjaoažžut ja olahusjoavku:

Joavkkut sámedikkis main lea stáhtus joavkun Sámedikki politihkalaš dási njuolggadusaid mielde, maid Sámediggi lea mearridan 10.02.94, ja rievddan 28.11.07.

Ortnega hálddaša dievasčoahkkinjođihangoddi dahje dat orgána masa dievasčoahkkinjođihangoddi fápmuda válddi.

Várrejuvvo 5 211 000 ru áigumuššii jagis 2023.

13.2.2 Opposišuvnna bargoeavttu

Doarjja opposištuvnna bargoeavttuide:

Joavkkut Sámedikkis main lea stáhtus joavkun Sámedikki politihkalaš dási njuolggadusaid mielde, maid Sámediggi lea mearridan 10.02.94, ja rievddan 28.11.07, ja mat leat meroštallan ahte gullet opposištuvnii.

Sihkkarastin dihtii opposištuvnii buriid bargoeavttuid Sámedikkis, várrejuvvojit jahkásaččat ruđat politihkalaš opposištuvnna joavkkuid doibmii.

Várrejuvvo 1 632 000 ru áigumuššii jagis 2023.

14.1.1 Čoahkketabealla - Dievasčoahkkin

14.2 Eará doaibmagolut - Dievasčoahkkin

Sámedikki politihkalaš čállingoddi áсахuvvui 2021:s mii lea oassi politihkalaš mearrádusaid ovttagaslaš čuovvuleami sihkkarastimis. Politihkalaš čállingoddi galgá láchčit, bearráigeahččat ja dikšut áššejođu iešguđege fágaossodagaid gaskka ja hálddahuslaš ja politihkalaš ovttagaid gaskka.

Sámedikki politihkalaš čállingottis lea ovddasvástádus ja doaibma parlamentáralaš doaimma goziheamis Sámedikkis, maiddá áššemeannudeamis čoahkkinjođihangoddái ja dievasčoahkkin- ja lávdegoddečoahkkimiid plánen. Dasa lassin lea ossodagas ovddasvástádus hálldašit arkiiva, Sámedikki jienastuslogu hálldašit, ovddasvástádus sámediggeválggaid plánet ja čađahit ja ođđa Sámedikki rahpamis, váidalanáššiid meannudit maid sámediggeráđđi sádde Sámedikki váiddalávdegoddái doarjjaáššiid várás ja áššemeannudan- ja čállinbarggut Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddái.

Sámediggi lea evalueren sámediggeválgga čađaheami ja evaluerema ja iežas vásihusaid vuodul ráhkadahtán doaibmalisttu. Dárbu čájeha ahte hálddahuslaš plánoasi, kvalitehttasihkarastima ja čađaheami ferte ain nanosmahttit. Sámedikki jienastuslohkui lea garrasit lassánan 2017 rájes ja dál oaidnit ahte lohku ain lassána. Dat mielddisbuktá ahte hálddahuslaš barggut maid lassánit, ja dat mielddisbuktá ahte hálddahuslaš resurssat fertejit lassánit plánemii, čuovvuleapmái ja Sámediggeválgga čađaheapmái. Sámediggeválggat leat nátionála válggat ja berrejit meannuduvvot seamma ládje go stuorradiggeválggat. Dan sivas lea hálddahus ožžon 900 000 ru. bušeahttalasáhusa 2023:s.

Sámediggi galgá leat ovdagovvan sámegiela geavaheamis ja lea dievasčoahkkináššis 20/16 mearridan ahte áirasiidda galgá addojuvvot vejolašvuohta beassat geavahit sámegiela sihke lávdegoddečoahkimiin ja go áirasat čoahkkanit dievasčoahkimiin. Sámedikki dievasčoahkkin lea mearridan ahte dokumeanttat galget jorgaluvvot sámegillii (sihke davvi-, julev- ja lullisámegillii), lávdegodde- ja dievasčoahkkinčoahkkinat galget dulkojuvvot sámegillii ja áirasat galget oažžut iežaset sáhkavuoruid jorgaluvvot sámegillii.

14.3 Doaibmagolu parlameanta

		(duhaiid mielde)			
		Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
1010	Sámedikki dievasčoahkkin	14 625	13 579	1 046	7,7 %
1110	Sámedikki dievasčoahkkinjodihangoddi	2 950	2 739	211	7,7 %
1111	Sámedikki fágálávdegottit	783	727	56	7,7 %
1120	Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi	1 088	1 010	78	7,7 %
1310	Sámi parlamentáralaš ráđđi	807	749	58	7,7 %
1930	Sámedikki váiddalávdegoddi	317	294	23	7,8 %
1130	Lávdegoddi Sámedikki bargoortnega geahčadeapmái - prošeakta	350	350	0	0,0 %
Submi		20 920	19 448	1 472	7,6 %

14.3.1 Sámedikki dievasčoahkkin

Sámedikki dievasčoahkkinis leat álbmotválljen áirasat. Sámedikki dievasčoahkkin addá juolludusaid mat biddjojuvvot geavahussii juolludusreivve bokte dávistettiin láidestusaide mat leat biddjojuvvon Stuorradikki bušehtamearrádus ja árvalusain. Sámediggi dahká mearrádusaid mat gáibidit čuovvuleami sámediggeráđis, earret eará láhkaásahusaid ja njolggadusaid bokte Sámelága, eangilássiid mearrádusaid, doaibmaplánaid ja strategiiadokumeanttaid ektui. Sámedikki dievasčoahkkin lea maiddá kulturmuitolága, oahpahuslága ja báikenammalága hálldašanorgána.

Sámedikki politihkalaš dási njolggadusaid mielde ožžot Sámedikki politihkkarat ja Sámedikki nammaduvvon lávdegoddemiellahtut buhtadasa mii rehkenastojuvvo seamma ládje go dat buhtadus maid Stuorradikki lea mearridan ahte ráđđehusas galgá leat. Buhtadusa sturrodat ođasmahtto automáhtalaččat Stuorradikki mearrádusa mielde. Korona-dávdda geažil mearridii Stuorradikki lasset Ráđđehusa haddegoargnuma, muhto 2022:s leat sii justeren dán buhttet áigodaga haddegoargnuma. Politihkalaš dási proseanttalaš lassáneapmi 2023:s vuhtiiváldá buhtadusa lassáneami ja maiddá vurdojuvvon haddegoargnum dán jagi.

Rievdadusat bušehtapoasttain politihkalaš doaibma ja lávdegottit ja ráđit Sámedikkis lea váikkuhus justeren. Go Stuorradikki ja ráđđehusa buhtadusat rievdaduvvot de váikkuha dát rievdadus automáhtalaččat Sámedikki.

Várrejuvvo 14 625 000 ru áigumuššii jagis 2023.

14.3.2 Sámedikki dievasčoahkkinjodihangoddi

Dievasčoahkkinjodihangoddi ráhkada áššelistta, bovde Sámedikki dievasčoahkkiidda ja jodiha daid Sámedikki bargoortnega njuolggadusaid mielde. Dievasčoahkkinjodihangoddi fuolaha ahte čállojuvvo protokolla dievasčoahkimiin ja vuolláičállá protokolla juohke čoahkkimis.

Čoahkkinjodihangotti bušeahtas várrejuvvojit ruđat dievasčoahkkinjodiheaddji bálkái, čoahkkinjodihangotti buhtadusaide ja mátkegoluide, go leat eará čoahkimiin go dievasčoahkimiin, ja dievasčoahkkinjodiheaddji mátkegoluide dan oktavuodas go lea eará doaimmas Sámedikki ovddas. Dievasčoahkkinjodiheaddji buhtadus lea 80 % presideantta buhtadusas.

Sámedikki ášši 17/06 mearrádusa vuođul Njuolggadusat ruđaid geavaheapmái Sámedikki politihkalaš joavkkuide, maid dievasčoahkkinjodiheaddji hálddaša, várrejuvvo 50 000 ru joavkoruđaid revisoradohkkeheapmái ja ruhtan opposišuvnna bargoeavttuide.

Sámedikki ášši 20/16 ja ášši 25/18 mearrádusaid vuođul várrejuvvo 292 000 ru sámegielkurssaide Sámedikki áirasiid várás. Ruđaid hálddaša dievasčoahkkinjodihangoddi.

Ruđain mat leat várrejuvvon dievasčoahkkinjodihangoddái lea mielde buhtadus Sámedikki nammadan lahttui ja várrelahttui Finnmárkkuopmodaga bearráigeahččanlávdegottis, 45 000 ru.

Várrejuvvo 2 950 000 ru áigumuššii jagis 2023.

14.3.3 Sámedikki fágálávdegottit

Fágálávdegottiid njuolggadusain boahtá ovdan ahte lávdegottit sáhttet dahkat mátkkiid ja báikediđoštallamiid oahpásmuvvan dihtii áššiide maiguin barget. Dasto čuožžu ahte lávdegottit sáhttet searvat čoahkimiidda/semináraide/konferánssaide jos dárbbasit ođđa dieđuid áššiin maiguin lávdegoddi bargá.

Várrejuvvo 783 000 ru áigumuššii jagis 2023.

14.3.4 Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi

Bearráigeahččanlávdegoddi galgá čađahit parlamentáralaš bearráigeahču ja bearráigeahččat stivrejumi dan doaimmas mii ruhtaduvvo Sámedikki bušeahta bokte. Dasa gullá maiddái bearráigeahččat Sámedikki jahkerekhetdoalu ja Riikkarevišuvnna vejolaš mearkkašumiid rehketdollui. Lávdegoddi sáhtta čađahit iskkademiid Sámedikki hálldahusas, jos dan gávnna dárbbaslažžan.

Bearráigeahččanlávdegoddi ovddida evttohusa Sámedikki dievasčoahkimiin dain áššiin maid dat meannuda, juogo sierra áššin dahje lávdegotti jahkedieđáhusas.

Sámediggi oastá bálvalusaid olggobealde Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddái. Bálvalusaide gullá earret eará veahki ráhkadit doaibmaplánaid bearráigeahččanlávdegotti barggu várás bearráigeahččanlávdegotti njuolggadusaid vuođul, bearráigeahččanlávdegotti áššiid čielggadeapmi ja áššeráhkkanepmi ja veahki diehtujuohkin- ja gulahallangažaldagain.

Várrejuvvo 1 088 000 ru áigumuššii jagis 2023.

14.3.5 Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR)

Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR) lea parlamentáralaš ovttasbargoorgána Ruota , Suoma ja Norgga sámedikkiid gaskka ja Ruošša beale sámiin lea bissovaš ovddastus. Iešguđege sámedikkiit mákset iežaset sáttagottiid goluid SPR-čoahkkimiidda searvamii ja eará ovddastussii.

Várrejuvvo 807 000 ru áigumuššii jagis 2023.

14.3.6 Sámedikki váiddalávdegoddi

Sámediggi ásehii 2011:s Sámedikki váiddalávdegoddi doarjjaáššiid várás. Ásaheami áigumuš lea sihkkarastit ahte Sámedikki doarjjahálddašeapmi doahttala hálddašanlága njuolggadusaid váiddameannudeami birra.

Várrejuvvo 317 000 ru áigumuššii jagis 2023.

14.3.7 Lávdegoddi Sámedikki bargoortnega geahčadeapmái - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Ođđa bargoortnet mii lea heivehuvvon otnáš Sámediggái.

Nammaduvvo lávdegoddi mii galgá ollislaččat revideret Sámedikki bargoortnega. Lávdegoddi galgá evttohit rievdadusaid Sámedikki čoahkkinnortnege, ja sáhtta maidái evttohit rievdadusaid Sámedikki vuodđonjuolggadusaide. Lávdegoddi galgá buktit rávvagiiddis sámedikki áirasiidda ovdal jagi 2023 loahpa. Rávvagat leat vuodđun dievasčoahkkináššái maid dievasčoahkkinjodihangoddi ovddida ovdal go dát sámediggeáigodat nohká.

Várrejuvvo 350 000 ru áigumuššii jagis 2023.

15 Sámediggeráđđi

15.1.1 Čoahkketabealla - Sámediggeráđđi

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Doallogolut	58 834	56 289	2 545	4,5 %
Sámediggeráđđi	14 792	14 064	728	5,2 %
Submi	73 626	70 353	3 273	4,7 %

15.2 Doaibmagolut - Sámediggeráđđi

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
Doaibmaboadut	-240	-240	0	0,0 %
Bálká ja sosiála golut	27 099	26 183	916	3,5 %
Fásta doaibmagolut				
- Viessoláigu, bassan, viessohoaiddár, elrávdnji, doapparčorgen, čáhc	16 367	15 814	553	3,5 %
- Service- ja liseansašiehtadusat it, govdafierpmádat ja eará lágosoahpamušat	5 821	5 102	719	14,1 %
Eará doaibmagolut				
- Investieremat	1 796	1 735	61	3,5 %
- Divvun ja fuolaheapmi iežas ja láigovistiid	2 101	2 030	71	3,5 %
- Eará molsašuddi doaibmagolut	5 890	5 665	225	4,0 %
Submi	58 834	56 289	2 545	4,5 %

Hálddahus lea sámediggeráđi čadaheaddji orgána. Váldohálddahus lea Kárášjogas, oktiibuot lea gávccí kánturbáikki mat leat Finnmarkkus, Romssas, Norlánddas ja Trøndelágas. Hálddahusa jodiha direktvra, mii lea juogaduvvon guđa fágaossodahkan, ja das lea maid hálddahusossodat ja guokte stába. Oktiibuot leat olles hálddahus sullivan 150 jahkedoaimma. Fágaossodagat meannudit áššiid ja addet bálvalusaid sihke politihkalaš eiseválddiide ja álbmogii.

Lassin fágaossodagaide, main lea ovddasvástádus politihka ovddideamis ja hálldašandoaimmain daid iešguđege váikkuhangaskaoapmesurggiin bušehtas, de leat Sámedikkis čuovvovaš hálddahuslaš ovttagat:

- direktvrra stábas leat 2 fásta bargi.
- gulahallanstábas - 5 fásta bargi.
- Hálddahusossodat - 29 fásta bargi.

Hálddahusossodagas lea ovddasvástádus earret eará mašiidnagálgvuid ja prográmmagálgvuid oastimis ja doaimmas hálddahussii ja politihkkariid várás, bargiidpolitihkka ja bargiid čuovvuleapmi, bálkávuoogádaga administreren, rehketdoallovuogádat ja oastimat, Sámediggevistti doaibma ja sihkarvuolta ja bajimuš ovddasvástádus Sámedikki bušehtas, jahkedieđáhusas, dieđáhusbarggus, siskkáldas bearráigeahčus, doarjjahálldašeamis, doarjjanjuolggadusain ja digitaliseremis Sámedikkis.

15.3 Sámediggeráđđi

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2023	Bušeahhta 2022	Erohus 2023 - 2022	% erohus
1510 Sámediggeráđđi	13 105	12 447	658	5,3 %
1910 Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SNPL)	468	435	33	7,6 %
1920 Sámedikki vuorrasiidráđđi	519	482	37	7,7 %
43501 Olggobeale áššedovdi komitea sámi dearvvašvuoda dutkama várás	700	700	0	0,0 %
Submi	14 792	14 064	728	5,2 %

Sámediggeráđis lea ovddasvástádus beaivválaš doaimmaheaddji politihkas Sámedikkis, dat hálldaša Sámedikki bušeahtha ja sáhtta nammadit stivrraid, ráđiid ja lávdegottiid Sámedikki váikkuhangaskaomiid hálldašeapmái.

Sámediggeráđđi mearrida ekonomiijanjuolggadusaid Sámediggái, mat galget sihkkarastit dan ahte Sámedikki árvvut hálldašuvvojit etihkalaš ja árjjalaš vuogi mielde dávistettiin Sámedikki mearridan plánaide ja mihttomeriide. Njuolggadusaid bokte addá sámediggeráđđi hálldahussii mearrádusaid ekonomiijahálldašeami birra.

Poasttas máksojuvvo buhtadus presidentii, njealji ráđđelahttui, ja golbma politihkalaš ráđđeaddái, ja das lea ruhta sámediggeráđi mátkegoluide ráđđečoahkkimiidda ja eará doaimmaid oktavuodas Sámedikki ovddas.

Sámedikki presideantta buhtadus čuovvu ráđđehuslahtuid buhtadusa, ja lea 80 % das.

Sámediggeráđi eará lahtuid jahkebuhtadus lea 75 % presideantta buhtadusas.

2023:s áigu Sámediggeráđđi unnidit sin johtima 12,5 %, mii vástida sullii 300 000 ru.

Várrejuvvo 13 105 000 ru áigumuššii jagis 2023.

15.3.1 Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SáNuL)

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SáNuL) lea ásahuvvon nannet sámi nuoraid váikkuhanvejolašvuoda Sámedikki politihkkii. SáNuL lea maiddái áŋgiruššan riikkaidgaskasaččat sámi ja álgoálbmoga nuoraid politihkain. SáNuL:s leat vihtta bistevaš lahttu maid Sámediggeráđđi nammada. SáNuL lea ožžon fásta mandáhta ja organiserema Sámedikki dievasčoahkkimis.

Várrejuvvo 468 000 ru áigumuššii jagis 2023.

15.3.2 Sámedikki vuorrasiidráđđi

Vuorrasiidráđđi lea Sámediggeráđi ráđđeaddi orgána ja galgá veahkehit Sámediggeráđi Sámedikki vuorasolbmuid politihka hábmemis, ja áššiin mat gusket sámi vuorasolbmuide.

Várrejuvvo 519 000 ru áigumuššii jagis 2023.

15.3.3 Olggobeale áššedovdi komitea sámi dearvvašvuoda dutkama várás

Sámediggi lea ásahan Áššedovdi etihkalaš komitea sámi dearvvašvuodadutkama várás, ja buot dutkanprošeavttat main lea sáhka sámi dearvvašvuoda dutkamis galget viežžat sámi oktasaš miehtama dán komiteas.

Várrejuvvo 700 000 ru áigumuššii jagis 2023.

16 Mearkkašumit ášši 49/22 meannudeamis

Plána- ja finánsalávdegoddi

Mearkkašupmi 1

Mearkkašupmi ovddiduvvon Norgga Sámiid riikkasearvvi (NSR) Ann Karin Kvernmo bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga Sámiid Riikkasearvvis (NSR) Kristin Ørsnes Sara, Lisa Marit Pentha-Stavsøien, Tor Gunnar Nystad, Beaska Niillas ja Per Johnny Sara ja Guovddášbellodaga (GB) Elisabeth Erke, dorjot.

Lávdegotti eanetlohku oaivvilda Sámediggi ferte bargat ohcagoahtit molssaevttolaš ruhtadanvugiid Sámediggái. Lávdegotti eanetlohku bivdá Sámedikki árvvoštallat dan, ahte galgágo stáhta oassi Sámedikki jienastuslohkui gullelaš olbmuid dienasvearus sirdojuvvot Sámediggái, juogo ollásit dahje oasit das. Ovttaskas vearromáksis ii dasto loktejuvvo vearru, ja suohkaniid ja fylkkasuohkaniid dienasvearroat oassi ii duohtaduvvo. Dienasvearru galgá leat dálá ortnega lassin, mas stáhtabušehtas juolluduvvo ruhta Sámediggái.

Lávdegotti eanetlohku bivdá maiddá Sámedikki árvvoštallat ásahtit foandda maid Sámediggi hálddaša. Dás berre árvvoštallat foandda mii ruhtaduvvo nu, ahte das lea sisabidju stáhtas, ja foandda mas buohkat geat háliidit, sáhttet bidjat rušaid eavttuin ahte eai oaččo ovdduid.

Lávdegotti eanetlohku bivdá Sámedikki doalahit gáibádusa konsulteret Stuoradikkiin ja ráđđehusain stáhtabušehta juolludemiid oktavuodas. Dan oktavuodas berre árvvoštallat ásahtit teknikkalaš meroštallanlávdegotti suohkansektora málle vuodul. Meroštallanlávdegottis sáhttet leat sihke fágačeahpit ja Stuoradikki ja Sámedikki ovddasteaddjit. Diekkár barggu mihttun lea ráhkadit fáktávuodu mas leat Sámedikki ovddasvástádussurggiid mihttoolahusaid mihttun ja indikáhtorat, ja hábmet vuodu Sámedikki ja Stuoradikki gaskasaš konsultašuvnnaide, mii fas geavahuvvo vuodđun ráđđehusa bušehtaproseassas ja Sámedikki šiehtadallamiin.

Lávdegotti eanetlohku oaivvilda maiddá ahte berre árvvoštallat galgetgo Sámedikki juolludusat leat fásta oassi stáhtabušehtas. Dáruiduhttinpolitihka garraseamos áigge geavahuvvui promilla stáhtabušehtas oázžun dihtii sápmelaččaid dárogielagin. Dáruiduhttinpolitihka lea garrasit váikkuhan sámi kultuvrii ja servvodateallimii. Boahte jagi doaimmaha Duohtavuoda- ja soabadankommišuvdna raportaset Stuoradiggái. Lávdegotti eanetlohku oaivvilda ahte Stuoradiggi berre geatnegahttot sirdit fásta oasi stáhtabušehtas Sámediggái nu, ahte sáhtá bargat dáruiduhttinpolitihka váikkuhusaid vuostá sámi giela, kultuvrra ja servvodaga nana doaibmabijuid bokte.

Sámedikki dievasčoahkkin

Mearkkašupmi 2 - Bargiidbellodat, árras Ronny Wilhelmsen

Sámediggi čujuha dievasčoahkkinášši 023/21 Sámedikki bušehtadárbu 2023. Dán áššis mearridii Sámediggi stuorra eanetloguin bušehtadárbbuid dán bušehtii man mii dál meannudit. Áššemeannudeami maŋŋa bušehtadárbbut sáddejuvvojedje guovddáš stivrenválddiide.

Sámediggi háliida erenoamážit čujuhit kapihttalii 5 namuhuvvon mearrádusas – vuoruhanevttohus Máhttu, gos čielgasit boahtá ovdan ahte, Sámediggi dárbbáša 6.6 miljovna ruvnu sámi mánáidgárdebargiid gelbbolašvuodaovddideapmái Sámedikki 2023 bušeahtas.

Danin Sámediggi imaštallá dan ahte, sámediggeráđi kapihttalis 3.11 iežaset evttohusas Sámedikki bušehtii dadjá ahte:

“Lassin lea ráđđehus bidjan čanastusa 6,6 miljovna juolludeapmái bargui mii guoská sámi mánáidgárdebargiid gelbbolašvuoda loktemii.”

Sámediggi oaidná dan nu ahte, Máhttodepartemeanta lea čuovvulan sávaldaga dievasčoahkkimis, ja ahte ráđđehus dán čuoggás stádabušeahtas lea juolludan daid resurssaid maid Sámediggi mearrádusas 023/21 dáhtui.

Sámedikkis lea goitge váttis oaidnit sámediggeráđi evttohusas sámedikki bušehtii 2023, ahte mearrádus áššis 023/21 Sámedikki bušeahtadárbu 2023 lea čuovvuluvvon sámediggeráđi bealis. Sámediggi lea fuolastuvvan das ahte dát sáhtta dagahit eahpesihkarvuoda das, maid Sámediggi duođas háliida, ja danin dáhttu sámediggeráđi gulahallat ráđđehusain dan, mo sámedikki bušeahtadárbu galgá áddejuvvot, gieđahallojuvvot ja vuoruhuvvot stádabušeahta ja sámedikki bušeahta ektui.